

OPETUSHALLITUS

Terveet Tilat 2028: Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilaselvitys

Selvitys

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tehtäväalueen tarkentaminen	1
1.2	Selvityksen rakenne	2
1.3	Varhaiskasvatuksen järjestäminen Varhaiskasvatuslaissa (540/2018)	3
1.4	Varhaiskasvatuksen tilat ja rakennukset varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa	4
1.5	Varhaiskasvatuksen keskeiset käsitteet	5
2	Varhaiskasvatuksen järjestäminen Suomessa	7
2.1	Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset vuonna 2021	7
2.1.1	Varhaiskasvatuksen jakautuminen järjestämisen ja järjestämisuuden mukaan vuonna 2021 10	10
2.2	Varhaiskasvatuksen toimipaikkojen määrällinen tarkastelu	13
3	Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tilat ja rakennukset Suomessa	19
3.1	Varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennukset	19
3.2	Pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennukset (081)	24
3.3	Varhaiskasvatuksen rakennusten rakennustapa	28
3.4	Esiopetuksen rakennukset	33
4	Suunnittelun ohjeet ja määräykset	36
4.1	Varhaiskasvatuksen tilat ja rakennukset lainsäädännössä	36
4.2	Varhaiskasvatusrakennuksia ja -tiloja koskeva lainsäädäntö	38
4.2.1	Maankäyttö- ja rakennuslaki	38
4.2.2	Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon tai muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista	39
4.3	Varhaiskasvatuksessa käytettävien rakennusten suunnittelua koskevat määräykset ja ohjeet ...	40
4.3.1	Rakennustietosäätien RT-ohjekortit suunnittelun tukena	40
4.3.2	Muita suunnittelun tukena olevia ohjeita ja määräyksiä	40
4.3.3	Katsaus julkisesti saatavilla oleviin suunnitteluohjeisiin	41
4.4	Säädösten ja ohjeiden ohjausvaikutus ja mahdolliset säädösmuutos- ja ohjaustarpeet	41
4.5	KVR-kilpailutuksen tuloksena toteutetut rakennukset	44
5	Katsaus varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ja päiväkotirakennuksia koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin	45
6	Katsaus päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelun kehittymiseen	48
6.1	Kyselyn toteuttaminen ja vastaajat	48
6.2	Varhaiskasvatuksen tilat ja tilapaikat	49
6.2.1	Varhaiskasvatusrakennusten ja -tilojen luonne ja hallinta	51

6.2.2	Toiminnan edellyttämät rakennusluvut	52
6.2.3	Varhaiskasvatustoiminnassa olevien rakennusten omistaminen	53
6.2.4	Tyhjät tai käytöstä poistetut rakennukset.....	54
6.2.5	Hallintajärjestelmät	55
6.3	Vastaajien arvioita varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten laadullisista tekijöistä	56
6.3.1	Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden näkemyksiä varhaiskasvatuksen tiloista ja rakennuksista.....	57
6.3.2	Tarvetta tilojen tai rakennuksen muutoksille on.....	60
6.4	Varhaiskasvatuksen rakennuksien suunnittelua ja rakentamista ohjaavat ohjeet	61
6.5	Varhaiskasvatuksen uudisrakennukset	62
6.6	Vapaasta sanasta poimittuja hyviä ja huonoja kokemuksia ja havaintoja	63
7	Johtopäätökset	64
7.1	Yleisiä havaintoja	64
7.2	Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten määrällinen ja laadullinen tarkastelu	64
7.3	Yhteenveto varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevista määräyksistä ja ohjeista	65
7.4	Varhaiskasvatuksen rakennuksia ja tiloja koskeva kansallinen tutkimuskatsaus varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ja päiväkotirakennuksia koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin	66
7.5	Katsaus päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelun kehittymisestä.	66
7.6	Lopuksi.....	67
7.7	Tiivistelmä.....	68

Kuvat

Kuva 1	Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset iän mukaan vuonna 2021 (Vipunen.fi 24.10.2022)	9
Kuva 2	Varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten suhteellinen jakautuminen ikäryhmän mukaan vuonna 2021 (Vipunen.fi 24.10.2022)	9
Kuva 3	Varhaiskasvatuksen osallistuneiden lasten lukumäärät vuonna 2021 varhaiskasvatuksen järjestämismuodon mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)	10
Kuva 4	Lasten suhteellinen jakautuminen vuonna 2021 varhaiskasvatuksen järjestämismuodon mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022).....	11
Kuva 5	Lasten ikäryhmien suhteellinen jakautuminen järjestämismuodon mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)	12
Kuva 6	Kunnan tai kuntayhtymän järjestämään, ostopalveluna hankkimaan tai palvelusetelein rahoittamaan varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten lukumäärät vuonna 2021 jaoteltuna lapsen iän mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022).....	12
Kuva 7	Yksityisen hoidon tuella järjestettyyn tai yksityiseen varhaiskasvatukseen ilman yksityisen hoidon tukea osallistuneiden lasten lukumäärät vuonna 2021 jaoteltuna lapsen iän mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)	13
Kuva 8	Kunnallisten päiväkotien toimipaikkojen jakautuminen lukumäärän mukaan eri maakunnissa vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)	15
Kuva 9	Yksityisen varhaiskasvatuksen palvelutuottajien toimipaikkojen jakautuminen lukumäärän mukaan eri maakunnissa vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.20.2022)	15

Kuva 10 Kunnallisten varhaiskasvatuksen toimipaikkojen jakautuminen Suomessa toimintamuodon mukaan vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)	16
Kuva 11 Kaikkien varhaiskasvatuksen toimipaikkojen (kunnalliset ja yksityiset) rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)	19
Kuva 12 Kunnallisten varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)	20
Kuva 13 Yksityisten palveluntuottajien varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022).....	21
Kuva 14 Kunnat, joissa enemmän kuin 15 kunnallista varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennusta 31.12.2021, rakennusten määrä (Tilastokeskus 2022)	22
Kuva 15 Kunnallisten varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennukset valmistumisvuoden mukaan, rakennusten määrä (Tilastokeskus 2022)	23
Kuva 16 Yksityisten palveluntuottajien toimipaikat valmistumisvuoden mukaan, toimipaikkojen määrä (Tilastokeskus 2022).....	24
Kuva 17 Pääkäyttötarkoitukseltaan kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärät maakunnittain 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)	24
Kuva 18 Pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärät maakunnittain 31.12.2021, kun rakennus oli yksityisen palveluntuottajan varhaiskasvatuksen toimipaikka (Tilastokeskus 2022).....	25
Kuva 19 Kunnallisten ja yksityisten varhaiskasvatuksen rakennusten keskimääräiset kerrosalat yhdistettyinä. Yhteenlaskettu rakennusten kerrosala on jaettu rakennusten lukumäärällä.	26
Kuva 20 Keskimääräinen rakennuksen koko (kerrosala m ²) valmistumisvuoden mukaan, kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset (Tilastokeskus 2022)	28
Kuva 21 Kunnalliset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennustavan mukaan (Tilastokeskus 2022)	28
Kuva 22 Yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennustavan mukaan (Tilastokeskus 2022)	29
Kuva 23 Runkomateriaali kunnallisissa varhaiskasvatuksen rakennuksissa (Tilastokeskus 2022)	29
Kuva 24 Runkomateriaali yksityisissä varhaiskasvatuksen rakennuksissa (Tilastokeskus 2022)	30
Kuva 25 Kunnalliset varhaiskasvatuksen rakennukset runkomateriaalin mukaan (kerrosala m ²) (Tilastokeskus 2022)..	30
Kuva 26 Yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset runkomateriaalin mukaan (kerrosala m ²) (Tilastokeskus 2022)	31
Kuva 27 Kunnalliset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennusvuoden mukaan, kaikki rakennukset ja rakennukset runkomateriaalina puu (Tilastokeskus 2022).....	31
Kuva 28 Yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennusvuoden mukaan, kaikki rakennukset ja rakennukset runkomateriaalina puu (Tilastokeskus 2022).....	32
Kuva 29 Kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten julkisivumateriaali (Tilastokeskus 2022)	32
Kuva 30 Yksityisten varhaiskasvatusrakennusten julkisivumateriaali (Tilastokeskus 2022)	33
Kuva 31 Esiopetuksen toimipaikkojen rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)	33
Kuva 32 Esiopetuksen toimipaikkojen rakennukset valmistumisvuoden mukaan, rakennusten määrä (Tilastokeskus 2022).....	34
Kuva 33 Esiopetuksen rakennukset runkomateriaalin mukaan (kerrosala m ²) (Tilastokeskus 2022)	34
Kuva 34 Esiopetuksen kaikkien toimipaikkojen rakennukset rakennusvuoden mukaan, kaikki rakennukset ja rakennukset runkomateriaalina puu (Tilastokeskus 2022).....	35
Kuva 35 Esiopetuksen rakennusten julkisivumateriaali (Tilastokeskus 2022)	35
Kuva 36 Varhaiskasvatuksen palveluntuottajan kyselyyn vastanneiden hallinnassa ja toimintavastuulla olevien varhaiskasvatuksen tilapaikkojen jakautuminen järjestämisuodoittain	49
Kuva 37 Onko varhaiskasvatuksen palveluntuottajan käytössä tällä hetkellä rakennuksia, joita alun perin ei ole suunniteltu varhaiskasvatuksen käyttöön? N=98, vastausten jakaumat prosentteina	51
Kuva 38 Arvioikaa käytössänne olevien rakennusten ja tilojen varhaiskasvatustoiminnan edellyttämä rakennuslupatilanne. N=95, vastausten jakaumat prosentteina.....	53
Kuva 39 Miten käytössänne olevat varhaiskasvatuksen kokonaiset rakennukset (esimerkiksi päiväkotirakennus) jakautuvat omistamisen ja hallinnan näkökulmista? N= 94, jakaumat prosentteina.....	53
Kuva 40 Mitkä ovat yleisimmät syyt, jonka takia rakennus on poistettu käytöstä? (Vastaukset lukumäärinä)	54

Kuva 41 Mitä tyhjille/tarpeettomille varhaiskasvatuksen rakennuksille on tarkoitus tehdä viiden vuoden sisällä? (Vastaukset lukumäärinä).....	55
Kuva 42 Onko käytössänne varhaiskasvatuksen rakennusten ja/tai tilojen hallintajärjestelmiä? N=96, jakaumat prosentteina	55
Kuva 43 Palveluntuottajien arviot käytössä olevien toimipaikkojen rakennusten ominaisuuksista, jotka edellyttävät toimenpiteitä viiden vuoden sisällä. N=91–95	56
Kuva 44 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden kuntataustaisten vastaajien arviot oman toimipaikan rakennuksen ominaisuuksista. N=183–187, jakauma prosentteina	57
Kuva 45 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden yritystaustaisten vastaajien arviot oman toimipaikkansa rakennuksen ominaisuuksista. N=38–40, jakauma prosentteina.....	58
Kuva 46 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden yhdistys- tai säätiötaustaisten vastaajien arviot oman toimipaikkansa rakennuksen ominaisuuksista. N=20–21, jakauma prosentteina.....	59
Kuva 47 Varhaiskasvatus palveluntuottajien kyselyyn vastanneiden vastaukset varhaiskasvatuksen rakennusten suunnittelua ja rakentamista ohjaavista ohjeista. N=92–94, jakaumat prosentteina.....	61

Taulukot

Taulukko 1 Varhaiskasvatuksessa olevien lasten lukumäärät ja suhteellinen osuus Suomessa asuvista kyseisen ikäryhmän lapsista toimintamuodoittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022).....	8
Taulukko 2 Manner-Suomen kunnallisten ja yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien kaikkien varhaiskasvatuksen toimipaikkojen lukumäärällinen jakautuminen sekä suhteellinen osuus maakunnan kaikista toimipaikoista ja palveluntuottajan toimipaikoista maakunnittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)	14
Taulukko 3 Kunnallisten päiväkotien, perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäiväkodin (osa perhepäivähoitoa) toimipaikkojen lukumäärät maakunnittain ja toimintamuodoittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)	17
Taulukko 4 Yksityisten palveluntuottajien päiväkotien, perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäiväkodeissa (osa perhepäivähoitoa) toimipaikkojen lukumäärät toimintamuodoittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022).....	17
Taulukko 5 Yksityisten varhaiskasvatuksen järjestäjien toimipaikkojen lukumäärä järjestämismuodon mukaan vuonna 2021 (Vipunen 25.10.2022)	18
Taulukko 6 Kunnallisten varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusluokituksen mukainen rakennusten lukumäärä ja osuus rakennuksista 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022).....	21
Taulukko 7 Yksityisten varhaiskasvatuspalveluntuottajien toimipaikkojen rakennusluokitus, luokituksen mukainen rakennusten lukumäärä ja kerrosala 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022).....	22
Taulukko 8 Kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärät, yhteenlaskettu kerrosala ja kerrosala jaettuna rakennusten lukumäärillä, maakunnallinen tarkastelu	26
Taulukko 9 Yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien rakennusten lukumäärät, yhteenlaskettu kerrosala ja kerrosala jaettuna rakennusten lukumäärillä, maakunnallinen tarkastelu	27
Taulukko 10 Varhaiskasvatuksen palveluntuottajien kyselyyn vastanneet organisaation mukaan	48
Taulukko 11 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyn kokonaisvastaajamäärä (n=257) ja vastaajien jakautuminen palveluntuottajaorganisaatioittain	49
Taulukko 12 Tilapaikkojen lukumäärä palveluntuottajakyselyyn vastanneiden ilmoittamana	50
Taulukko 13 Rakennusten lukumäärä palveluntuottajakyselyyn vastanneiden ilmoittamana	50
Taulukko 14 Toteutuivat varhaiskasvatuksen tilat mitoituseriaatteenne mukaisina	62

FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas") toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. **FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.**

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

1 Johdanto

Joustavat, muunneltavat, monikäyttöiset ja turvalliset tilat – varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilaselvitys on osa Valtioneuvosten Terveet tilat 2028 –toimenpideohjelmaa. Selvitys on osa ”Kohti kokonaisvaltaista hyvinvoinnin edistämistä ja käyttäjien huomioon ottamista julkisissa rakennuksissa” kokonaisuutta. Terveet tilat 2028 –ohjelman tavoitteena on tervehdyttää julkiset rakennukset ja tehostaa sisäilmasta oireilevien hoitoa ja kuntoutusta.

Opetushallitus toteuttaa Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta Terveet tilat 2028 –ohjelman alaisen ”Joustavat, muunneltavat, monikäyttöiset ja turvalliset tilat” -toimenpiteeseen kuuluvan selvityksen varhaiskasvatuksen tiloista ja rakennuksista sekä niiden suunnittelusta. Selvitys koskee varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ja pääsääntöisesti päiväkotirakennusten tiloja ja rakennuksia.

Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilaselvityksen laadinnasta vastasivat FCG Finnish Consulting Group Oy:n asiantuntijat FT, KM Raila Oksanen, OTM, TT Sanna Lehtonen, VTM Marika Koramo, FM Juuso Ilmola, KTM Riitta Ekuri ja arkkitehti (SAFA) Mikko Kaira (UKI-Arkkitehdit Oy).

1.1 Tehtäväalueen tarkentaminen

Tarkastelut tehdään kuntien, kuntakonsernien ja kuntayhtymien omistamista tiloista ja rakennuksista sekä yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien omistamista tiloista ja rakennuksista siltä osin kuin jälkimmäisistä on tietoja saatavilla.

Tarkastelu kohdistetaan erillirakennuksissa toimiviin varhaiskasvatuksen toimipaikkoihin. Erilliskysymyksinä selvitetään, kuinka paljon on yhden varhaiskasvatuksen toimipaikan kuntia ja paljonko varhaiskasvatuksen käytössä on tiloja, joiden alkuperäinen käyttötarkoitus ei ole ollut varhaiskasvatus.

Tarkastelun kohteena ovat kunnalliset (kunta, kuntakonserni tai kuntayhtymä) päiväkodit ja perhepäivähoito, joiden toiminta järjestetään kunnan, kuntakonsernin tai kuntayhtymän, yksityisen toimijan tai muun julkisen toimijan (esim. uskonnollinen yhteisö) tai yrityksen tiloissa sekä yksityisen palveluntuottajan päiväkodit, joiden toiminta järjestetään kunnan, kuntayhtymän tai kuntakonsernin tiloissa, muun julkisen toimijan (esim. uskonnollinen yhteisö) tiloissa tai yrityksen tiloissa.

Esiopetuksen, vuoropäivähoidon ja perhepäivähoidon tiloja tarkastellaan siltä osin kuin tilat sijaitsevat päiväkodista tai koulusta erillisenä yksikkönä, muodostavat kunnan ainoan varhaiskasvatuksen yksikön ja tilat ovat joko kunnallisessa tai yrityksen omistuksessa.

Tarkastelua on rajattu siten, että lähtökohtaisesti perhepäivähoitajat, yksityinen perhepäivähoito ja yksityishenkilöinä toimivat varhaiskasvatuksen palveluntuottajat ovat tarkastelun ulkopuolella. Tarkastelun ulkopuolelle rajataan myös ne kunnalliset ja yksityiset päiväkodit ja perhepäivähoidon tilat, jotka ovat yksityisten henkilöiden, järjestöjen ja säätiöiden omistuksessa. Tarkastelua ei tehdä myöskään avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta, sen käyttämistä tiloista tai rakennuksista.

Selvitystehtävän ulkopuolelle rajautuvat myös ne esiopetuksen tilat, jotka ovat perusopetuksen kanssa yhteisiä (esimerkiksi yhdysluokkaopetuksen tilat) tai ovat yleissivistävien oppilaitosten rakennusten sisällä, ollen osa perusopetuksen oppimisympäristökokonaisuutta.

1.2 Selvityksen rakenne

Selvitys muodostuu neljästä pääteemasta.

1) Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten määrällinen ja laadullinen tarkastelu

Varhaiskasvatuksen rakennuksia ja tiloja määrällinen ja laadullinen tarkastelu antaa lukijalle käsityksen varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilanteesta. Nykytilakuvauksen tavoitteena on luoda kuvaus olemassa olevan rakennuskannan laajuudesta ja rakennuskannan uusiutumisesta.

Tarkastelun avulla pyritään saamaan vastaukset mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Miten paljon varhaiskasvatuksen rakennuksia Suomessa on?
- Mihin varhaiskasvatuksen rakennukset sijoittuvat Suomessa?
- Kuka omistaa varhaiskasvatuksen rakennukset?
- Minkä kokoisia (laajuudet ja lapsimäärät) varhaiskasvatuksen rakennukset ovat?
- Minkä ikäisiä varhaiskasvatuksen rakennukset ovat?

Nykytilakuvauksen lähtöaineistona käytetään ensisijaisesti Tilastokeskuksen ja Opetushallituksen tilastoja.

2) Yhteenveto varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevista määräyksistä ja ohjeista

Vuonna 2020 laaditussa Terveet Tilat 2028: Yleissivistävien oppilaitosrakennusten nykytilaselvityksessä kartoitettiin keskeiset koulurakentamista ohjaava lainsäädäntö, määräykset ja ohjeet. Kyseisessä selvityksessä oli myös koottuna yhteenveto koulurakentamista ohjaavista RT-ohjeista. Tässä selvityksessä ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella uudelleen samoja määräyksiä ja ohjeita.

Selvityksessä tarkastellaan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevaa lainsäädäntöä, määräyksiä ja ohjeita siltä osin kuin varhaiskasvatusta koskeva erillislainsäädäntö ohjaa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa.

Luvussa 2. esitetään yhteenveto Rakennustietosäätiön ohjekorteista ne, joissa esitetyillä hyvän rakentamistavan mukaisilla esimerkeillä voidaan ohjata päiväkotien suunnittelua ja rakentamista. Luvussa esitellään lisäksi varhaiskasvatuksen järjestäjien omia ohjeistuksia esimerkinomaisesti.

3) Katsaus varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ja päiväkotirakennuksia koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin

Selvityksen kolmas osa muodostuu varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennuksia koskevien tutkimusten ja opinnäytetöiden kartoittamisesta. Kartoitus tehdään kasvatustieteiden ja arkkitehtuurin aloilla laadituista opinnäytteistä ja tutkimuksista sekä ammattikorkeakouluissa laadituista opinnäytetöistä. Kartoituksessa painotetaan 2010-luvun ja erityisesti vuoden 2015 jälkeen laadittua tuotantoa.

Työvaiheessa kartoitetaan, minkälaisia oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevia kehittämishankkeita viime vuosina on toteutettu. Kartoituksessa keskeisellä sijalla on Opetushallituksen oppimisympäristöjen kehittämistä koskevat rahoituspäätökset.

4) Katsaus päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelun kehittymiseen

Päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelua koskevassa katsauksessa kartoitetaan rakennusten nykytilaa ja rakennushankkeiden suunnittelua ohjaavia tekijöitä, omistamista ja hallintaa. Suunnittelun kehittymistä kartoitetaan mm. tarkastelemalla suunnittelu- ja mitoituseriaatteita, rahoitusta ja urakkamuotoja. Myös tilakonseptit ja käyttäjien kokemukset ovat tarkastelun kohteena.

Kyselyjen avulla haetaan vastauksia mm. seuraaviin asioihin:

- Varhaiskasvatuksen tilojen mitoituseriaate
- Toteutunut mitoitus
- Tilojen/rakennusten konseptoinnin toteutuminen
- Uudisrakennuksen hankinta (rahoitus + omistaminen)
- Toteutunut urakkamuoto
- Päiväkotirakennusten tulevaisuuden suunta (trendit)
- Päiväkotirakennuksen ominaisuuksien luonne
- Tilojen ja rakennuksen soveltuvuus käyttötarkoitukseen
- Tilojen ja rakennuksen kokeminen

1.3 Varhaiskasvatuksen järjestäminen Varhaiskasvatuslaissa (540/2018)

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 2018/540, 2§).

Oikeus varhaiskasvatukseen alkaa sen kalenterikuukauden alusta, jonka aikana lapsi täyttää yhdeksän kuukautta. Varhaiskasvatusta voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä sekä vanhemmat lapset, kun erityiset olosuhteet sitä vaativat.

Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat

- 1) päiväkotitoiminta, järjestetään päiväkodissa;
- 2) perhepäivähoito, järjestetään perhepäiväkodissa;
- 3) avoin varhaiskasvatustoiminta, järjestetään toimintaan soveltuvassa paikassa.

Esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998). Lapsen mahdollisuudesta osallistua perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen on huolehdittava. Päiväkodissa järjestettävään esiopetukseen sovelletaan varhaiskasvatuslain mukaista päiväkodin ryhmäkokoja ja henkilöstömitoitusta.

Varhaiskasvatuslain 10 §:ssä säädetään varhaiskasvatusympäristöstä seuraavaa

Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540, 10§)

Päiväkotitoimintaa ja perhepäivähoitoa saa järjestää ja järjestäjälle tuottaa kunta, kuntayhtymä ja yksityinen palvelutuottaja.

1.4 Varhaiskasvatuksen tilat ja rakennukset varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista.

Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella.

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä suunniteltaessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 91).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallituksen määräys 700/2022) varhaiskasvatuksen oppimisympäristöstä määrätään, että sen on oltava ”kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys.” (OPH 2022, 8).

Opetushallituksen määräys, OPH-700-2022 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, asiakirjassa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöistä määrätään seuraavaa (suora lainaus):

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Erona perusopetuksen oppimisympäristöjen kehittämiseen, varhaiskasvatuksen puolella korostetaan vahvasti leikkiin kannustavaa toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen tulee myös tukea lapsen laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista, joka tulee ottaa huomioon oppimisympäristöjen kehittämisessä (OPH 2022, 13). Määräyksessä ohjeistetaan, että eri oppimisympäristöjen käytössä tulee huomioida mm. leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää

leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä (OPH 2022, 18). Tilojen toteuttamisen näkökulmasta varsin haasteellinen on kohta, jonka mukaan ”oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa” (OPH 2022, 25).

Pääsääntöisesti perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen kehittämisen lähtökohdat ovat samansuuntaisia. Molemmissa korostetaan oppimisympäristöjen muuntumista erilaisiin tarpeisiin, ryhmittelyyn ja monenlaiseen pedagogiseen toimintaan. Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä huomioidaan mm. yhdenvertaisuus, kulttuurinen moninaisuus, lapsen ikätaso, turvallisuus, yksilöllisen tuen ja monipuolisten työtapojen, kuten teknologian käyttö.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän vastuulla on kuvata mm. varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt ja huolehtia, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö täsmentää oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. (OPH 2022, 22)

1.5 Varhaiskasvatuksen keskeiset käsitteet

Varhaiskasvatuksen keskeisten käsitteiden määrittelyssä on hyödynnetty Opetus- kulttuuriministeriön julkaisua 2021:10 ”Opetus- ja koulutussanasto (OKSA) 2. laitos” ja Varhaiskasvatustalakeia (540/2018).

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 26)

Esiopetuksessa hyödynnetään varhaiskasvatukselle ominaisia toimintatapoja ja siihen osallistutaan pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Esiopetuksen tavoitteena on edistää lapsen oppimisedellytyksiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 35)

Varhaiskasvatuksen toimipaikalla tarkoitetaan fyysistä kokonaisuutta, jossa varhaiskasvatuksen palveluntuottaja harjoittaa varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaista toimintaa. Varhaiskasvatuksen toimipaikkoja ovat esimerkiksi päiväkotii, perhepäiväkotii tai ryhmäperhepäiväkotii, joka sijaitsee yhdessä katuosoitteessa. Esimerkiksi päiväkodin sivutoimipaikat ovat kukin omia toimipaikkojansa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 37). Toimipaikka voi sijaita muuallakin kuin rakennusluokituksen 081 pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennuksessa, esimerkiksi yleissivistävän oppilaitoksen tai asuinrakennuksen yhteydessä. **Varhaiskasvatustoimipaikka**-käsite on Tilastokeskuksen käyttämä käsite varhaiskasvatuksen toimipaikoista.

Huomaa, että varhaiskasvatuksen toimipaikka ei ole sama kuin varhaiskasvatuksen hallinnollinen yksikkö. Yhden johtajan alaisuudessa voi olla useita varhaiskasvatuksen toimipaikkoja.

Päiväkotii on varhaiskasvatuksen toimipaikka, jossa varhaiskasvatusta toteuttaa säädetyn kelpoisuuden omaava henkilöstö. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 37)

Perhepäiväkotii on varhaiskasvatuksen toimipaikka, jossa varhaiskasvatusta toteuttaa säädetyn kelpoisuuden omaava henkilö ja jossa on samanaikaisesti läsnä enintään 4,5 lasta. Perhepäiväkodissa varhaiskasvatuksesta vastaa yksi perhepäivähoitaja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 37)

Ryhmäperhepäiväkodilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen toimipaikkaa, jossa varhaiskasvatusta toteuttaa säädetyn kelpoisuuden omaava henkilöstö tarkoitukseen hyväksytyssä tilassa ja jossa on samanaikaisesti läsnä enintään 12 lasta. Ryhmäperhepäiväkodissa varhaiskasvatuksesta vastaa kaksi tai

useampi perhepäivähoitajaa tai muuta ammatilliseen varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvaa henkilöä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 38)

Perhepäivähoitaja on henkilö, joka toimii varhaiskasvatuksessa omassa kodissaan, lapsen kodissa tai ryhmäperhepäiväkodissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 77)

Vuorohoidolla tarkoitetaan iltaisin, öisin, viikonloppuisin ja arki- ja juhlapyhinä päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa järjestettävää varhaiskasvatusta. Vuorohoitoa annetaan tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä vanhemman tai muun huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi.

Varhaiskasvatusympäristö on varhaiskasvatuksen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja digitaalisen ympäristön kokonaisuus, joka on kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen. Varhaiskasvatusympäristössä tulee ottaa huomioon lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset ja sen tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Varhaiskasvatusympäristö kattaa myös piha-alueet ja muun lähiympäristön. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia ja niissä on huomioitava esteettömyys. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 222)

Palveluseteli on yksi kunnan käytettävissä oleva palveluiden järjestämistapa myös varhaiskasvatuspalvelujen osalta. Kunta voi järjestää esimerkiksi lasten varhaiskasvatusta antamalla palvelun käyttäjälle palvelusetelin. Kunta sitoutuu tällöin maksamaan palvelun käyttäjän palvelujen tuottajalta hankkimat palvelut setelin arvoon asti. Kunta asettaa palvelusetelin arvon ja hyväksyy yksityiset palvelusetelipalvelun tuottajat järjestelmän piiriin. Palveluseteliin liittyy valinnanvapaus. Asiakkaalla on oikeus valita kunnan hyväksymistä tuottajista se palveluntuottaja, jonka palveluita hän haluaa ao. palvelussa käyttää. ([Varhaiskasvatus | Kuntaliitto.fi](#))

Yksityistä hoidon tukea voi saada, mikäli lapsen hoitoon on palkattu hoitaja tai yksityinen varhaiskasvatuksen tuottaja. Tukea ei voi saada, mikäli lapsi on kunnallisessa varhaiskasvatuksessa tai hänelle on varattu sieltä paikka, tai yksityisessä varhaiskasvatuksessa on käytössä palveluseteli. Tukea myönnetään alle kouluikäisestä lapsesta. ([www.kela.fi](#))

Yksityisellä varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jonka yksityinen henkilö, yhteisö tai säätiö taikka julkisyhteisön perustama liikeyritys tuottaa korvausta vastaan liike- tai ammattitoimintaa harjoittamalla. Yksityinen palveluntuottaja vastaa siitä, että sopimuksen tai hallintopäätöksen perusteella asiakkaalle järjestettävä palvelukokonaisuus täyttää sille asetetut vaatimukset.

Tilapaikkaluku on samanaikaisesti varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten enimmäismäärä; päiväkodin tilamitoituksen peruste (RT-ohjekortti 103083).

Pääkäyttötarkoitus on rakennusluvassa ilmoitettu rakennuksen pääasiallinen käyttötarkoitus. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaitessa asuinkerrostalon pohjakerroksessa, rakennuksen pääkäyttötarkoitus on asuminen. Tästä syystä rakennusten osana olevien varhaiskasvatuksen toimipaikkojen listaaminen rakennuslupa-aineiston pohjalta ei ole mahdollista.

081 Varhaiskasvatuksen rakennukset on valtion rakennusluokituksessa varhaiskasvatuksen rakennusta kuvaava numero ja käsite. Puhekielessä usein varhaiskasvatuksen rakennuksella tarkoitetaan rakennusta, jossa toimii päiväkotit.

Varhaiskasvatuksen palveluntuottajalla tarkoitetaan tässä selvityksessä kaikkia varhaiskasvatuspalvelujen tuottajia/toimijoita (ml. kunnallinen).

Pedagoginen suunnitelma kuvaa oppimisprosessin vaiheet, tavoitteet ja sisällöt sekä niihin liittyvät tilalliset, toiminnalliset ja tekniset ratkaisut.

2 Varhaiskasvatuksen järjestäminen Suomessa

Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten määrällinen ja laadullinen tarkastelu

Varhaiskasvatuksen rakennuksien ja tilojen määrällinen ja laadullinen tarkastelu antaa lukijalle käsityksen varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilanteesta. Nykytilakuvauksen tavoitteena on luoda kuvaus olemassa olevan rakennuskannan laajuudesta ja rakennuskannan uusiutumista. Tarkastelun avulla pyritään saamaan vastaukset mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Miten paljon varhaiskasvatuksen rakennuksia Suomessa on?
- Mihin varhaiskasvatuksen rakennukset sijoittuvat Suomessa?
- Kuka omistaa varhaiskasvatuksen rakennukset?
- Minkä kokoisia (laajuudet ja lapsimäärät) varhaiskasvatuksen rakennukset ovat?
- Minkä ikäisiä varhaiskasvatuksen rakennukset ovat?

Nykytilakuvauksen lähtöaineistona käytettiin ensisijaisesti Tilastokeskuksen ja Opetushallituksen aineistoja.

2.1 Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset vuonna 2021

Seuraavissa varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määriä tarkastelevissa taulukoissa ja kuvissa voi esiintyä toisistaan hieman poikkeavia lukuja. Pääsääntöisesti lapset tilastoidaan henkilöinä vain kerran. Lapsi on kuitenkin **voinut olla useamman** järjestämismuodon tai palvelutuottajan asiakas samaan aikaan: hän on voinut olla yksityisessä perhepäivähoidossa valtaosana arkipäiviä, mutta samaan aikaan saada joinakin päivinä tai viikonloppuisin vuorohoitoa kunnan järjestämässä päiväkodissa. Tällöin lapsi voi kirjautua Varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaan useamman järjestämismuodon kohdalle.

Varda-tietovarannossa on mukana myös 7-vuotiaat ja sitä vanhemmat lapset, jotka saavat varhaiskasvatusta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna arkikieleen vakiintuneet käsitteet varhaiskasvatusikäiset lapset tai alle kouluikäiset lapset ovat epätarkkoja, sillä niillä yleisesti arkikielessä tarkoitetaan 6-vuotiaita ja tätä nuorempia lapsia.

6-vuotiaat ja sitä vanhemmat lapset saavat esiopetusta, jolla tarkoitetaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävän vuonna annettavaa suunnitelmallista kasvatusta ja opetusta. Esiopetusta saavalla lapsella on oikeus täydentävään varhaiskasvatukseen, johon suurin osa 6-vuotiaista osallistuu.

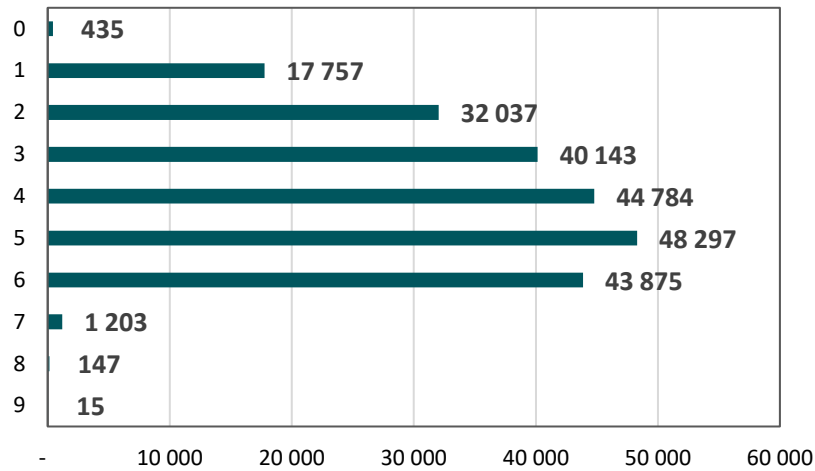
Taulukko 1 Varhaiskasvatuksessa olevien lasten lukumäärät ja suhteellinen osuus Suomessa asuvista kyseisen ikäryhmän lapsista toimintamuodoittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)

	Varhaiskasvatuksessa olevien lasten lukumäärä	Lasten osuus koko väestön ikäryhmästä
Alle 3 vuotta	50 229	35,4 %
Kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	38 805	27,3 %
Ostopalvelu, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	699	0,5 %
Palveluseteli, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	8 607	6,1 %
Yksityisen hoidon tuella järjestetty	2 235	1,6 %
Yksityinen varhaiskasvatus ilman yksityisen hoidon tukea	27	0,0 %
3 - 5 vuotta	133 224	86,4 %
Kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	108 054	70,1 %
Ostopalvelu, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	1 785	1,2 %
Palveluseteli, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	18 714	12,1 %
Yksityisen hoidon tuella järjestetty	5 445	3,5 %
Yksityinen varhaiskasvatus ilman yksityisen hoidon tukea	87	0,1 %
6 vuotta	43 875	77,2 %
Kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	38 802	68,2 %
Ostopalvelu, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	333	0,6 %
Palveluseteli, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	3 591	6,3 %
Yksityisen hoidon tuella järjestetty	1 434	2,5 %
Yksityinen varhaiskasvatus ilman yksityisen hoidon tukea	15	0,0 %
7 vuotta ja yli	1 368	0,6 %
Kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	1 023	0,4 %
Ostopalvelu, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	12	0,0 %
Palveluseteli, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	72	0,0 %
Yksityisen hoidon tuella järjestetty	255	0,1 %
Yksityinen varhaiskasvatus ilman yksityisen hoidon tukea	12	0,0 %
Yhteensä	228 699	38,3 %

Vuonna 2021 varhaiskasvatukseen osallistui 228 699 lasta. Mikäli tarkastelu tehdään järjestämismuodon mukaan, nousee ristikkäistilastoinnin takia lapsimäärä 230 007 lapseen. Tämä luku pitää sisällään

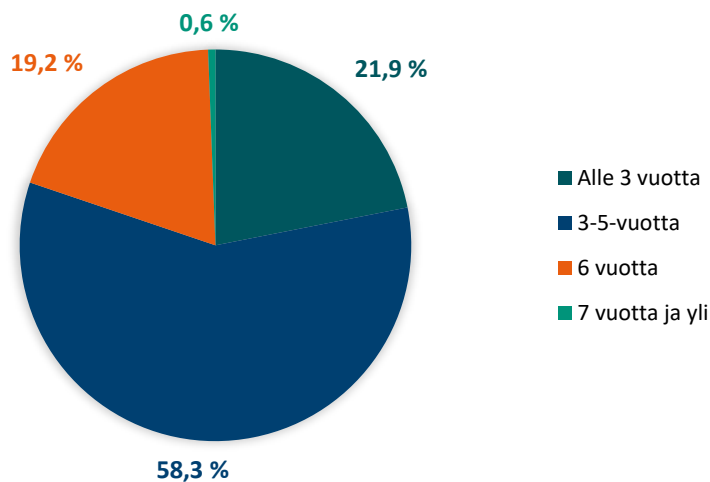
- kunnan tai kunta yhtymän järjestämään varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset
- kunnan tai kuntayhtymän ostopalveluna järjestämään varhaiskasvatuksen osallistuneet lapset
- kunnan tai kuntayhtymän palvelusetelillä tukemaan yksityisen varhaiskasvatuksen tuottajan järjestämään varhaiskasvatuksen osallistuneet lapset
- yksityisen hoidon tuella järjestettyyn varhaiskasvatuksen osallistuneet lapset
- yksityiseen varhaiskasvatukseen ilman yksityisen hoidon tukea osallistuneet lapset.

Kuvassa 1. on esitetty lukumäärätiedot kaikista 0–9-vuotiaista lapsista, jotka osallistuivat varhaiskasvatukseen vuonna 2021. Vipunen.fi tietokannan (17.10.2022) mukaan varhaiskasvatukseen osallistui vuonna 2021 lisäksi jokunen 10-vuotias lapsi.

Kuva 1 Varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset iän mukaan vuonna 2021 (Vipunen.fi 24.10.2022)

Alle 3-vuotiaiden osuus (kuva 2) varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista oli reilu viidennes (21,9 %). 3-5-vuotiaat muodostivat suurimman ryhmän (58,3 %). 6-vuotiaiden osuus oli alle viidenneksen 19,2 % ja yli 7-vuotiaiden osuus 0,6 %.

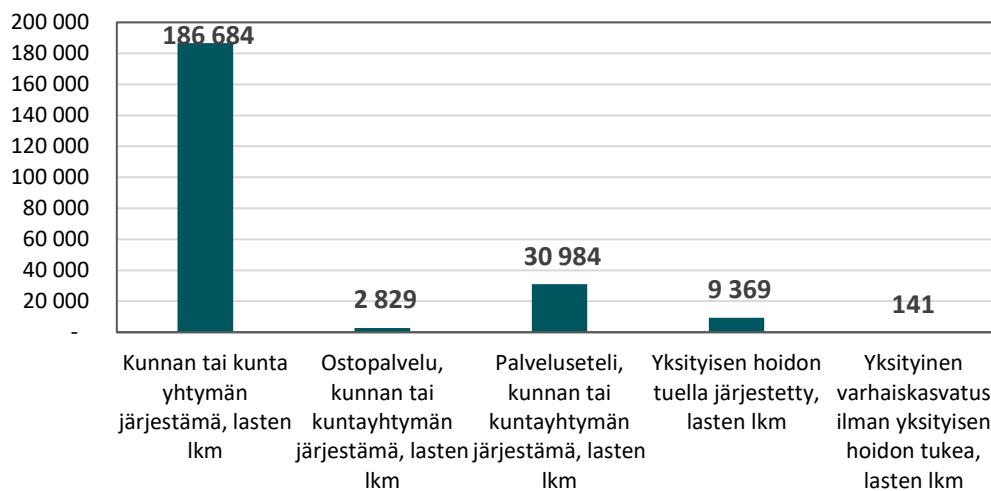

Kuva 2 Varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten suhteellinen jakautuminen ikäryhmän mukaan vuonna 2021 (Vipunen.fi 24.10.2022)

2.1.1 Varhaiskasvatuksen jakautuminen järjestämisen ja järjestämismuodon mukaan vuonna 2021

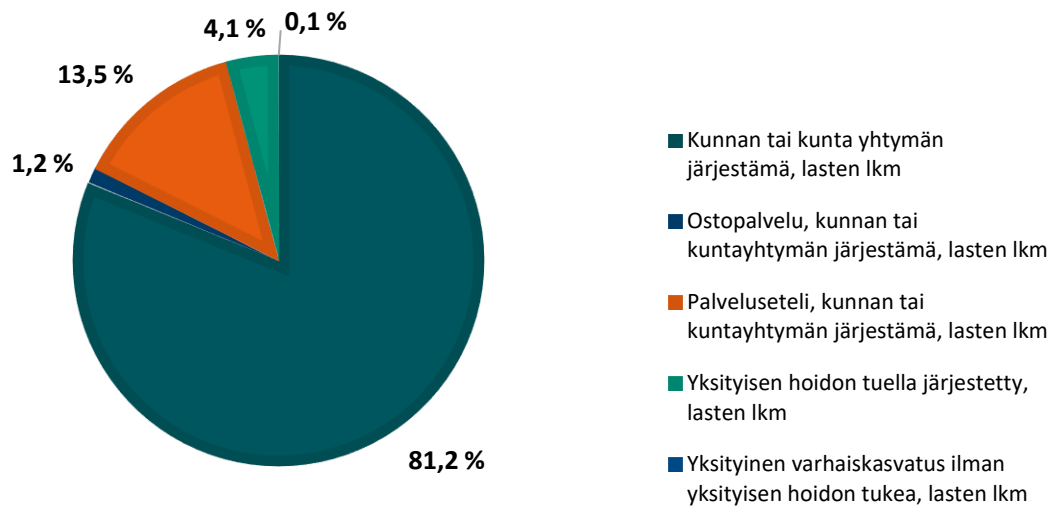
Yli 220 000 lasta osallistui kunnan tai kuntayhtymän järjestämään, kunnan ostopalveluna hankkimaan tai palvelusetelillä rahoittamaan varhaiskasvatukseen. Lähes 10 000 lasta osallistui yksityisen hoidon tuella järjestettyyn tai ilman tukea yksityisen varhaiskasvatuspalvelun palvelutuottajan palveluun.

Tarkasteltaessa lasten jakautumista varhaiskasvatuksen järjestäjän ja järjestämismuodon mukaan vuonna 2021, havaitaan, että kunnan tai kuntayhtymän järjestämä varhaiskasvatus on lapsimäärältään ylivoimaisesti suurin (kuva 3).

Kuva 3 Varhaiskasvatuksen osallistuneiden lasten lukumäärät vuonna 2021 varhaiskasvatuksen järjestämismuodon mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)

Kunnan tai kuntayhtymän järjestämään varhaiskasvatukseen osallistui vuonna 2021 varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista 81,2 % (kuva 4). Kun tarkastellaan kunnan rahoituksella järjestettävää varhaiskasvatusta ja yhdistetään kunnan tai kuntayhtymän järjestämä, ostopalveluna hankkima tai palvelusetelijärjestelmällä rahoittama varhaiskasvatus, nousee lasten määrä 95,6 prosenttiin. Yksityisen hoidon tuella tai yksityiseen varhaiskasvatukseen ilman yksityisen hoidon tukea osallistui vain varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista 4,13 %.

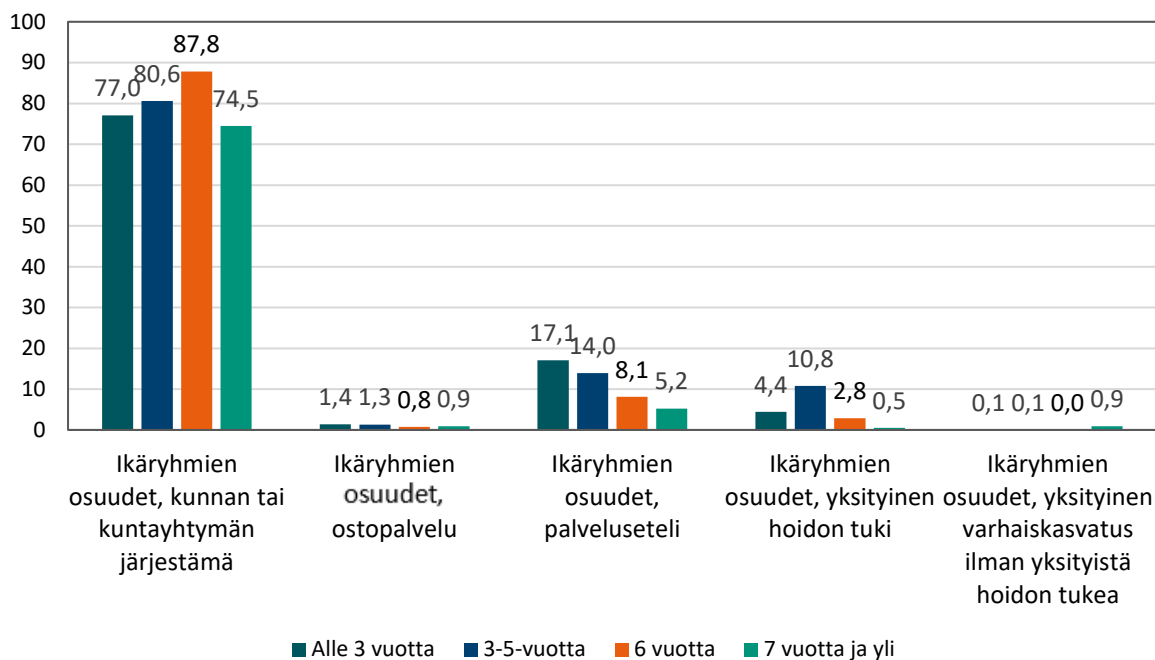

Kuva 4 Lasten suhteellinen jakautuminen vuonna 2021 varhaiskasvatuksen järjestämismuodon mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)

Varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen iällä on varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten näkökulmasta merkitystä, sillä niin päiväkodissa kuin perhepäivähoidon henkilöstömitoitusta ohjataan lainsäädännöllä (asetus). Henkilöstömitoitukset ohjaavat varhaiskasvatuksen ryhmien muodostumista siten, että alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatus järjestetään pienemmissä ryhmissä kuin vanhempien lasten varhaiskasvatus.

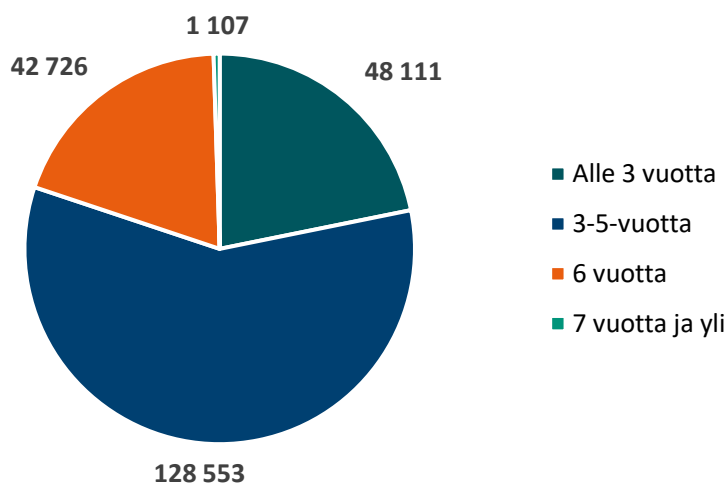
Kuvasta 6 voi havaita, että 3–5-vuotiaiden osalta yksityisen hoidon tuen käyttäminen on muita kyseistä toimintamuotoa käyttäviä ikäryhmiä suurempaa. Ostopalvelujen osalta iällä ei näyttä olevan merkitystä. Sen sijaan palvelusetelin käyttö on nuorempien ikäryhmien osalta aktiivisempaa kuin vanhempien ikäryhmien.

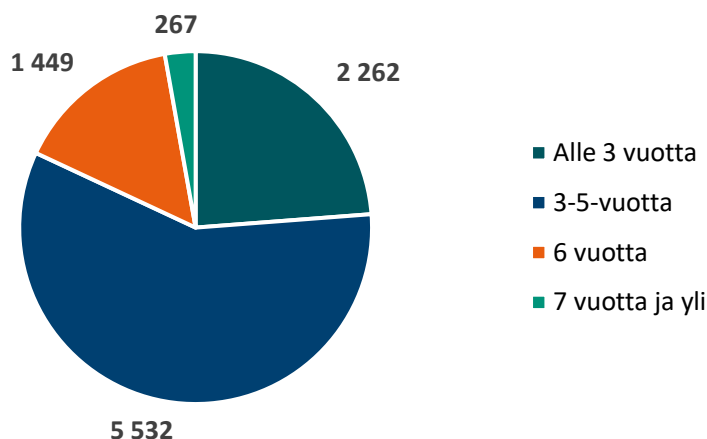

Kuva 5 Lasten ikäryhmien suhteellinen jakautuminen järjestämissuodon mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)

Kuvissa 6. ja 7. lasten ikäryhmien tarkastelu on yhdistetty varhaiskasvatuksen palvelutuottajaan. Kunnallisen ja yksityisen palvelutuotannon varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten suhteelliset osuudet ovat samansuuntaiset (kuvat 6 ja 7).

Kuva 6 Kunnan tai kuntayhtymän järjestämään, ostopalveluna hankkimaan tai palvelusetelien rahoittamaan varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten lukumäärät vuonna 2021 jaoteltuna lapsen iän mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)

Kuva 7 Yksityisen hoidon tuella järjestettyyn tai yksityiseen varhaiskasvatukseen ilman yksityisen hoidon tukea osallistuneiden lasten lukumäärät vuonna 2021 jaoteltuna lapsen iän mukaan (Vipunen.fi 24.10.2022)

2.2 Varhaiskasvatuksen toimipaikkojen määrällinen tarkastelu

Varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardan mukaan (Vipunen.fi 25.10.2022) vuonna 2021 Manner-Suomessa oli 8 073 varhaiskasvatuksen toimipaikkaa (taulukko 2). Tämä luku pitää sisällään **kaikkien** varhaiskasvatuksen toimintamuotojen (päiväkoti, perhepäivähoito, avoin varhaiskasvatus) toimipaikat.

Kunnallisten toimipaikkojen osuus oli 76,1 % (6 144 toimipaikkaa) ja yksityisten palvelutuottajien toimipaikkojen 1 929 toimipaikan osuus oli 23,9 % kaikista varhaiskasvatuksen toimipaikoista.

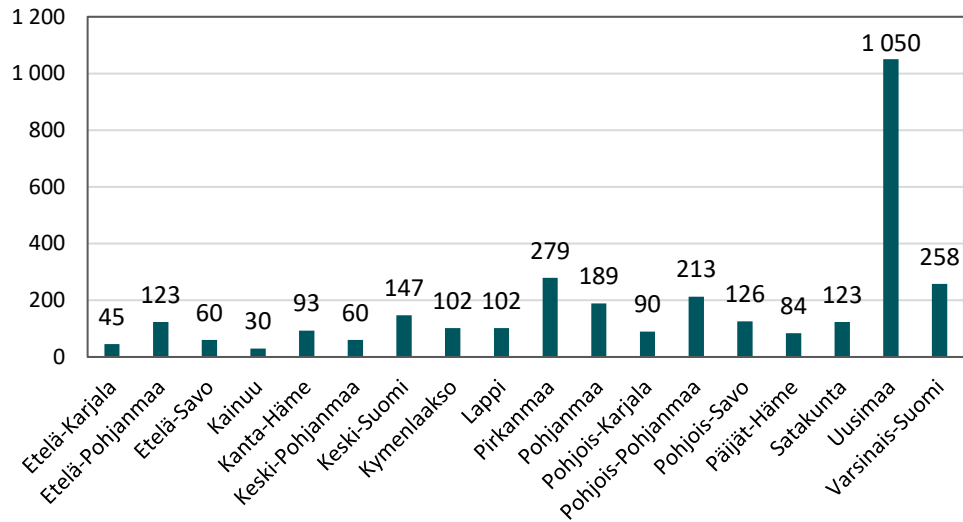
Eniten kunnallisia toimipaikkoja oli Uudellamaalla (1 452 toimipaikkaa), jossa oli eniten myös yksityisten palvelutuottajien toimipaikkoja (552 toimipaikkaa). Uudellamaalla molempien palvelutuottajatahojen (kunnallinen ja yksityinen) toimipaikkojen suhteellinen osuus omassa järjestäjätahon mukaisessa ryhmässä oli suurin. Kainuussa oli vähiten kunnallisia toimipaikkoja (60 kpl) ja Keski-Pohjanmaalla vähiten yksityisten toimipaikkoja (9).

Taulukko 2 Manner-Suomen kunnallisten ja yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien kaikkien varhaiskasvatuksen toimipaikkojen lukumäärällinen jakautuminen sekä suhteellinen osuus maakunnan kaikista toimipaikoista ja palveluntuottajan toimipaikoista maakunnittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)

Maakunta	Kunnallisten toimipaikkojen lukumäärä	% maakunnan toimipaikoista	% kunnallisista toimipaikoista	Yksityisten toimipaikkojen lukumäärä	% maakunnan toimipaikoista	% yksityisistä toimipaikoista	Yhteensä	%
Etelä-Karjala	72	63,2	1,2	42	36,8	2,2	114	1,4
Etelä-Pohjanmaa	393	94,9	6,4	21	5,1	1,1	414	5,1
Etelä-Savo	135	75,0	2,2	45	25,0	2,3	180	2,2
Kainuu	60	66,7	1,0	30	33,3	1,6	90	1,1
Kanta-Häme	222	78,7	3,6	60	21,3	3,1	282	3,5
Keski-Pohjanmaa	108	92,3	1,8	9	7,7	0,5	117	1,4
Keski-Suomi	297	69,7	4,8	129	30,3	6,7	426	5,3
Kymenlaakso	183	83,6	3,0	36	16,4	1,9	219	2,7
Lappi	222	86,0	3,6	36	14,0	1,9	258	3,2
Pirkanmaa	474	66,1	7,7	243	33,9	12,6	717	8,9
Pohjanmaa	297	93,4	4,8	21	6,6	1,1	318	3,9
Pohjois-Karjala	306	91,1	5,0	30	8,9	1,6	336	4,2
Pohjois-Pohjanmaa	525	72,3	8,5	201	27,7	10,4	726	9,0
Pohjois-Savo	315	77,2	5,1	93	22,8	4,8	408	5,1
Päijät-Häme	174	63,0	2,8	102	37,0	5,3	276	3,4
Satakunta	315	83,3	5,1	63	16,7	3,3	378	4,7
Uusimaa	1 452	72,5	23,6	552	27,5	28,6	2 004	24,8
Varsinais-Suomi	588	72,9	9,6	219	27,1	11,4	807	10,0
Yhteensä	6 144	76,1	100,0	1 929	23,9	100,0	8 073	100,0

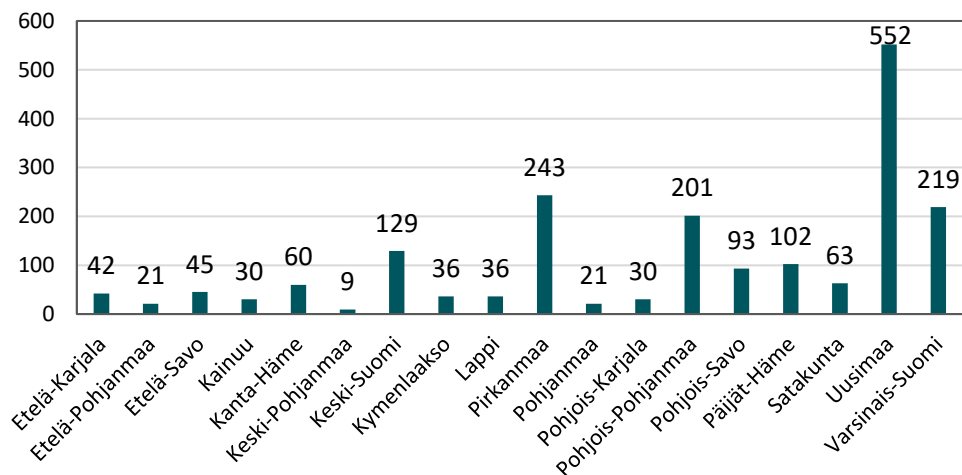
Etelä-Pohjanmaalla kunnallisten toimipaikkojen suhteellinen osuus maakunnan kaikista toimipaikoista oli korkein (94,9 %) ja vastaavasti maakunnan matalin kunnallisten toimipaikkojen suhteellinen osuus oli Päijät-Hämeessä (63 %). Yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien suhteellinen osuus maakunnan kaikista toimipaikoista oli pienin Etelä-Pohjanmaalla (5,1 %) ja suurin Päijät-Hämeessä (37 %). Etelä-Karjalassa suhteellinen osuus oli lähes sama kuin Päijät-Hämeessä, ollen 36,8 %.

Kunnallisten päiväkotien toimipaikkojen määrät olivat pienimmät Etelä-Karjalassa (45), Etelä-Savossa (60), Kainuussa (30) ja Keski-Pohjanmaalla (60) (kuva 9). Eniten kunnallisia toimipaikkoja on Uudenmaan maakunnassa (1 050). Yli 200 toimipaikkaa on Pirkanmaan, Varsinais-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa.

Kuva 8 Kunnallisten päiväkotien toimipaikkojen jakautuminen lukumäärän mukaan eri maakunnissa vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)

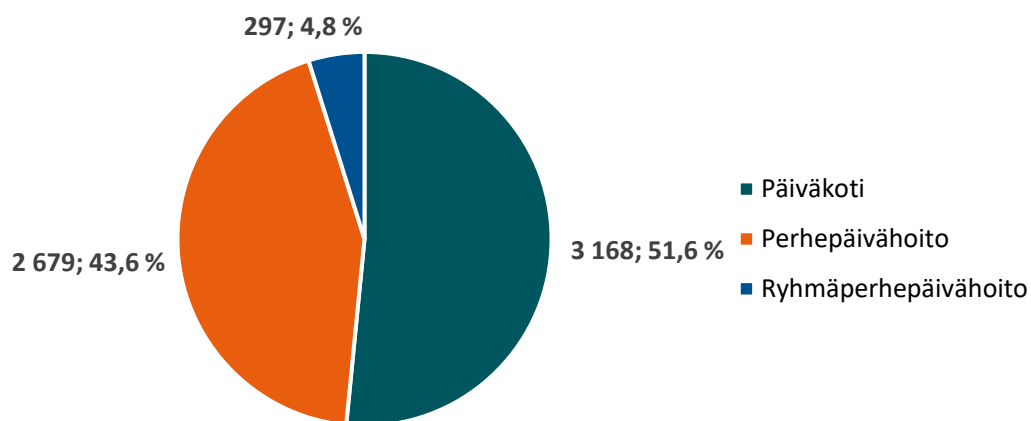
Yksityisten varhaiskasvatuksen palvelutuottajien päiväkotien toimipaikkojen jakautuminen myötäilee pääsääntöisesti kunnallisten päiväkotien määriä. Kaikissa Pohjanmaan maakunnissa yksityisten palvelutuottajien toimipaikkojen määrä on huomattavan pieni (kuva 9).

Kuva 9 Yksityisen varhaiskasvatuksen palvelutuottajien toimipaikkojen jakautuminen lukumäärän mukaan eri maakunnissa vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.20.2022)

Yksityisellä puolella yhdellä toimipaikalla voi olla useampi kuin yksi järjestämismuoto, jolloin järjestämismuodoittain tarkasteltuna toimipaikkojen lukumäärä on suurempi kuin toimipaikoittain tarkasteltu kokonaismäärä (vrt. taulukko 3, 4 ja 5.).

Tarkasteltaessa vuoden 2021 tilanteen mukaisena, varhaiskasvatuksen kunnallisten päiväkotien toimipaikkojen lukumäärä oli 3 168, joka on hieman yli puolet kaikista kunnallisista toimipaikoista (kuva 10.) Ryhmäperhepäiväkodin toimipaikkoja oli noin 5 %:a kunnallisista toimipaikoista ja perhepäivähoidon toimipaikkoja yli 43 %. Tässä selvityksessä tullaan keskittymään päiväkotien toimipaikkoihin ja rakennuksiin. Perhepäivähoitajat työskentelevät yleensä omissa kodeissaan. Perhepäivähoidon toimipaikat ovat rajattu tämän selvityksen ulkopuolelle.

Kuva 10 Kunnallisten varhaiskasvatuksen toimipaikkojen jakautuminen Suomessa toimintamuodon mukaan vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)

Taulukossa 3. on esitetty kunnallisten päiväkotien, perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäiväkodin toimipaikkojen lukumäärät maakunnittain vuonna 2021 ja kyseisessä maakunnassa olevan toimintamuodon toimipaikkojen lukumäärän suhteellinen osuus koko maan vastaavan toimintamuodon toimipaikkojen lukumäärästä.

Taulukko 3 Kunnallisten päiväkotien, perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäiväkodin (osa perhepäivähoitoa) toimipaikkojen lukumäärät maakunnittain ja toimintamuodoittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)

Kunnallisten toimipaikkojen lukumäärä	Päiväkoti	%-osuus kunnallisisten päiväkotien toimipaikkojen määrästä	Perhepäivähoito	%-osuus perhepäivähoidon toimipaikkojen määrästä	Ryhmäperhepäivähoito	%-osuus ryhmäperhepäivähoidon toimipaikkojen määrästä	Yhteensä
Etelä-Karjala*	45	1,4	24	0,9	2	0,7	71
Etelä-Pohjanmaa	123	3,9	234	8,7	36	12,1	393
Etelä-Savo	60	1,9	63	2,4	12	4,0	135
Kainuu*	30	0,9	27	1,0	2	0,7	59
Kanta-Häme*	93	2,9	129	4,8	2	0,7	224
Keski-Pohjanmaa	60	1,9	42	1,6	9	3,0	111
Keski-Suomi	147	4,6	129	4,8	21	7,1	297
Kymenlaakso	102	3,2	81	3,0	0	0,0	183
Lappi	102	3,2	93	3,5	27	9,1	222
Pirkanmaa	279	8,8	183	6,8	12	4,0	474
Pohjanmaa	189	6,0	96	3,6	15	5,1	300
Pohjois-Karjala	90	2,8	204	7,6	12	4,0	306
Pohjois-Pohjanmaa	213	6,7	270	10,1	42	14,1	525
Pohjois-Savo	126	4,0	177	6,6	12	4,0	315
Päijät-Häme	84	2,7	84	3,1	6	2,0	174
Satakunta	123	3,9	177	6,6	15	5,1	315
Uusimaa	1 050	33,1	351	13,1	51	17,2	1 452
Varsinais-Suomi	258	8,1	312	11,6	21	7,1	591
Suomi, kaikki	3 168	100,0	2 679	100,0	297	100,0	6 144

* suhteellisen osuuden määrittämiseksi näille maakunnille annettu tässä arvo 2

Yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjien toimipaikkoja oli vuonna 2021 yhteensä 1 929 (taulukko 4). Yksityisellä puolella päiväkotien toimipaikkoja oli yli tuhat (1 011). Varhaiskasvatuspaikkoja on eniten päiväkodeissa. Ryhmäperhepäiväkodeissa varhaiskasvatuspaikkojen määrä oli 1 314. Tästä eteenpäin rajataan selvityksen ulkopuolelle myös yksityisten perhepäivähoidon toimipaikkojen tarkastelu.

Taulukko 4 Yksityisten palvelutuottajien päiväkotien, perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäiväkodeissa (osa perhepäivähoitoa) toimipaikkojen lukumäärät toimintamuodoittain vuonna 2021 (Vipunen.fi 25.10.2022)

Toimintamuoto	Toimipaikkojen lukumäärä	Varhaiskasvatuksessa olevat lapset	Varhaiskasvatuspaikat	Varhaiskasvatuspaikkoja toimipaikkaa kohden
Päiväkoti	1 011	39 738	52 239	52
Perhepäivähoito	792	2 487	3 183	4
Ryhmäperhepäivähoito	126	1 011	1 314	10
Yhteensä	1 929	43 236	56 736	29

Laskennallisesti yksityisissä varhaiskasvatuksen päiväkodeissa oli 52 varhaiskasvatuspaikkaa toimipaikkaa kohden. Yksityisen varhaiskasvatuksen piirissä (sis. kunnan tai kuntayhtymän järjestämät

ostopalvelut ja palvelusetelit sekä yksityisen hoidon tuella tai ilman sitä järjestetyn varhaiskasvatuksen) oli noin 43 000 lasta vuonna 2021. Laskennallisesti varhaiskasvatuspaikkoja on noin 57 000, mikä johtuu siitä, että 0–2-vuotiaiden lasketaan yleisesti vievän 1,75 varhaiskasvatuspaikkaa.

Taulukko 5 Yksityisten varhaiskasvatuksen järjestäjien toimipaikkojen lukumäärä järjestämismuodon mukaan vuonna 2021 (Vipunen 25.10.2022)

Järjestämismuoto	Toimipaikkojen lukumäärä
Ostopalvelu, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	264
Palveluseteli, kunnan tai kuntayhtymän järjestämä	1 086
Yksityinen varhaiskasvatus ilman yksityisen hoidon tukea	66
Yksityisen hoidon tuella järjestetty	1 035
Yhteensä*	1 929

*Yksi toimipiste voi sisältää useita järjestämismuotoja, jolloin toimipiste tulee tilastoitua eri järjestämismuotoihin. Tämä on huomioitu kokonaismäärässä.

Yksityiset varhaiskasvatuksen palvelutuottajat jakautuvat vuonna 2021 siten, että suurimman yritysmuotoryhmän muodostivat yksityiset elinkeinonharjoittajat. Heitä oli noin 62 % kaikista yksityisistä varhaiskasvatustoimijoista. Yrityksiä oli 309 ja yhdistyksiä ja säätiöitä 192. Varhaiskasvatuspaikkoja oli eniten yrityksillä (44 844 varhaiskasvatuspaikkaa) (Vipunen.fi 25.10.2022).

3 Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tilat ja rakennukset Suomessa

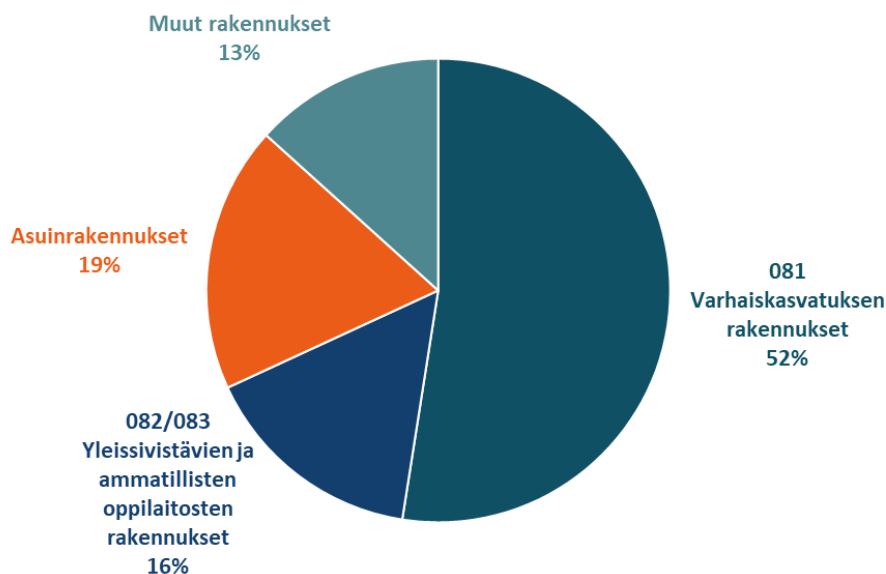
Suomessa oli vuoden 2021 lopussa 2 961 varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusta. Määrä perustuu vuoden 2018 rakennusluokitukseen, jossa varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennukset ovat luokiteltu pääasiallisen käyttötarkoituksensa mukaisesti neljään luokkaan:

- Varhaiskasvatuksen rakennukset
- Yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten rakennukset
- Asuinrakennukset
- Muut rakennukset

3.1 Varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennukset

Kuvissa 11–13 tarkastellaan varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennusten osuuksia rakennusluokittain. Rakennusten suhteelliset osuudet eivät kuvasta toiminnan, kuten tilapaikkojen tai lasten määrien volyymeja.

Hieman yli puolet (52 %) varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennuksissa kuului pääkäyttötarkoituksestaan varhaiskasvatuksen rakennuksiin (kuva 11). Vajaa kolmannes varhaiskasvatuksen rakennuksista oli luokiteltu kuuluvan joko asuinrakennuksiin (19 %) tai muihin rakennuksiin (13 %). Oppilaitosten rakennukset muodostivat 16 % varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennuksista.

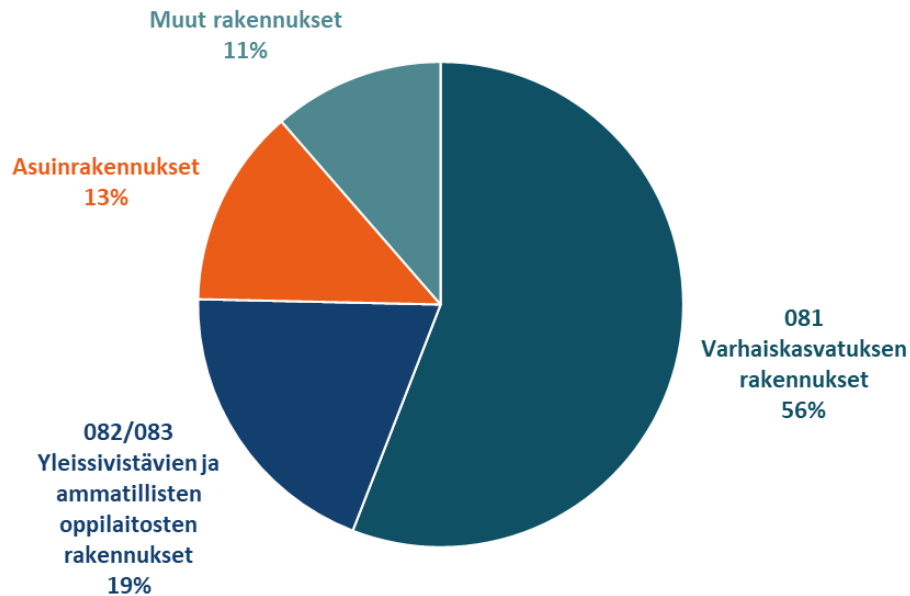

Kuva 11 Kaikkien varhaiskasvatuksen toimipaikkojen (kunnalliset ja yksityiset) rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallinen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)

Kunnallisia varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennuksia oli 2 195 kappaletta (Tilastokeskus 2022). Vain hieman yli puolet (56 %) varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennuksista oli luokiteltu käyttötarkoituksestaan varhaiskasvatuksen rakennuksiksi (kuva 12). Viidennes (19 %) varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennuksista oli luokiteltu pääkäyttötarkoituksestaan yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten

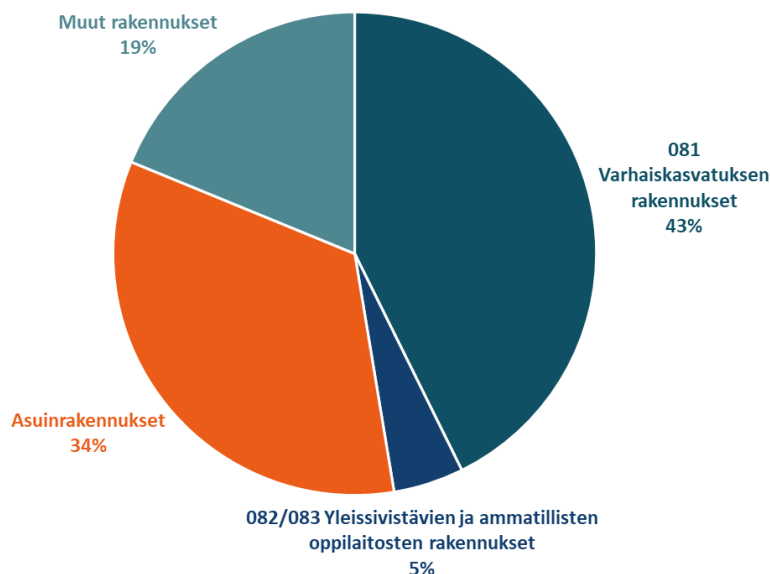
rakennuksiksi. Lähes joka neljäs (24 %) rakennus oli pääkäyttötarkoitukseltaan asuinrakennus tai muu rakennus.

Kuva 12 Kunnallisten varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)

Yksityisten palveluntuottajien varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennuksia oli vuoden 2021 lopussa 766 kappaletta (Tilastokeskus 2022). Noin puolet (48 %) varhaiskasvatustoimipaikoista oli luokiteltu kuuluvan varhaiskasvatuksen rakennuksiin tai yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten rakennuksiin (kuva 13.)

Kolmannes (34 %) yksityisistä varhaiskasvatuksen toimipaikoista sijaitsi asuinrakennuksissa ja lähes viidennes (19 %) pääkäyttötarkoitukseltaan muissa rakennuksissa. Yli puolet yksityisen puolen varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusten pääasiallisesta käyttötarkoituksesta oli luokiteltu kuuluvan johonkin muuhun kuin varhaiskasvatuksen ja yleissivistävän tai ammatillisten oppilaitosten rakennuksiin.

Kuva 13 Yksityisten palveluntuottajien varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)

Kunnallisia varhaiskasvatustoimipaikkojen, joiden pääkäyttötarkoitus on varhaiskasvatus ja jotka luokitellaan 081 Varhaiskasvatuksen rakennuksiksi, yhteenlaskettu laajuus on 1 169 329 kem².

Tarkasteltaessa kunnallisten varhaiskasvatustoimipaikkojen jakautumista rakennusten pääasiallisen käyttötarkoituksen ja rakennusten laajuuden (kerrosala) pohjalta (taulukko 6), havaitaan, että kunnallisella puolella 081 Varhaiskasvatuksen rakennukset rakennusluokituksen mukaiset rakennukset ovat määrältään suurin ryhmä. 56 % toimipaikoista sijaitsee varhaiskasvatuksen rakennuksessa.

Varhaiskasvatuksen toimipaikka voi sijaita suurissa oppilaitosrakennuksissa tai asuinrakennuksissa. Rakennusluokitustilastoista ei pysty erottamaan tietoa, kuinka suuri osa muun käyttötarkoituksen rakennuksien tiloista on varhaiskasvatuksen käytössä.

Taulukko 6 Kunnallisten varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennusluokituksen mukainen rakennusten lukumäärä ja osuus rakennuksista 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)

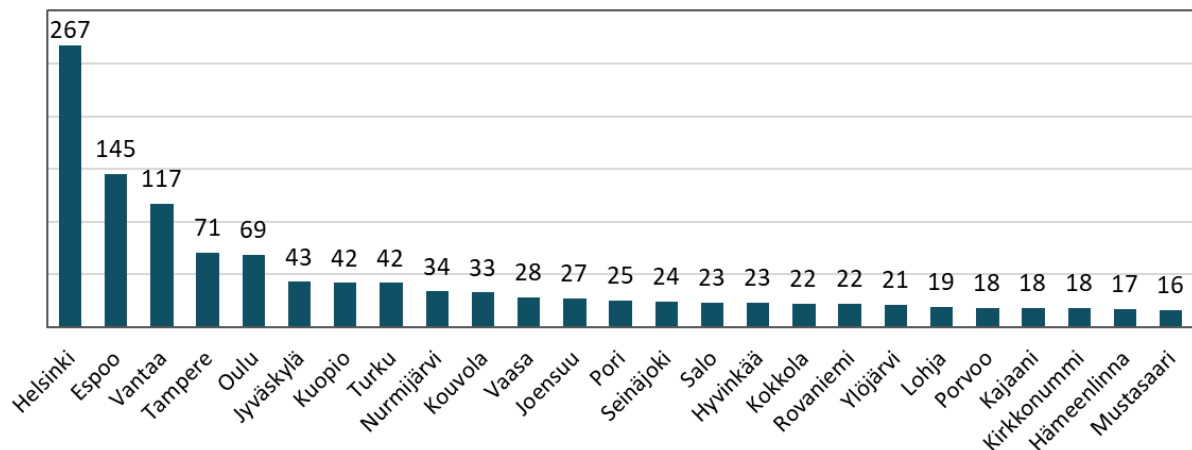
Rakennusluokitus	Rakennusten lkm	% osuus rakennuksista
081 Varhaiskasvatuksen rakennukset	1 227	55,9
082/083 Yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten rakennukset	427	19,5
Asuinrakennukset	291	13,3
Muut rakennukset	250	11,4
Kaikki yhteensä	2 195	100,0

Yksityisten varhaiskasvatuspalveluntuottajien toimipaikat jakautuvat rakennusten pääasiallisen käyttötarkoituksen pohjalta toisin kuin kunnalliset rakennukset (taulukko 7). Vaikka yksityisten palveluntuottajien toimipaikoista eniten kuuluu 081 Varhaiskasvatuksen rakennukset rakennusluokkaan, muodostavat asuinrakennukset ja muut rakennukset yhteensä suurimman rakennusten kokonaismäärän.

Taulukko 7 Yksityisten varhaiskasvatuspalveluntuottajien toimipaikkojen rakennusluokitus, luokituksen mukainen rakennusten lukumäärä ja kerrosala 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)

Rakennusluokitus	Rakennusten lkm	% osuus rakennuksista
081 Varhaiskasvatuksen rakennukset	327	42,7
082/083 Yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten rakennukset	36	4,7
Asuinrakennukset	259	33,8
Muut rakennukset	144	18,8
Kaikki yhteensä	766	100,0

Suomessa oli 60 kuntaa, joissa 31.12.2021 oli vain yksi kunnallinen varhaiskasvatuksen toimipaikkarakennus. 25 kunnassa oli enemmän kuin 15 varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennusta (kuva 14).

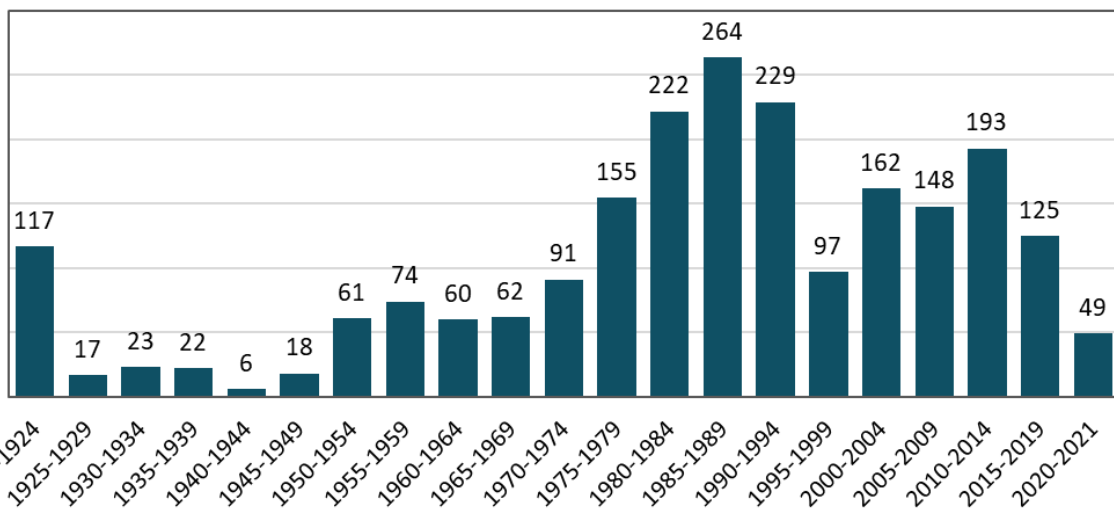
Kuva 14 Kunnat, joissa enemmän kuin 15 kunnallista varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennusta 31.12.2021, rakennusten määrä (Tilastokeskus 2022)

Helsingin varhaiskasvatuksen toimipaikkojen kunnallisten rakennusten lukumäärä oli suurin. Vuoden 2021 lopussa pääkaupungissa oli 267 varhaiskasvatuksen toimipaikkojen kunnallista rakennusta. Viidessä kaupungissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere ja Oulu) rakennusten lukumäärä oli enemmän

kuin 50 pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennusta. Pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennuksia Helsingissä oli 135.

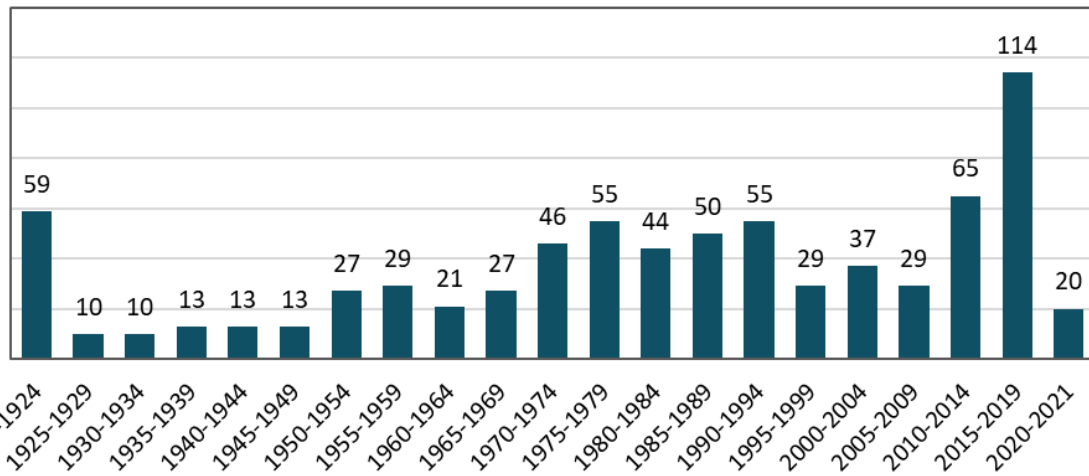
Kunnallisista varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennuksista 83,3 % on rakennettu ennen vuotta 2010 (kuva 15). Noin kolmannes (32,6 %) eli 715 rakennusta kunnallisista varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennuksista on valmistunut vuosina 1980–1994.

Vuoden 2010 jälkeen valmistuneita varhaiskasvatuksen rakennuksia oli 367 eli 16,7 % kaikista tähän rakennusluokkaan kuuluvista kunnallisista rakennuksista. Kunnallisista varhaiskasvatuksen toimipaikoista 117 on rakennettu ennen vuotta 1924.

Kuva 15 Kunnallisten varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennukset valmistumisvuoden mukaan, rakennusten määrä (Tilastokeskus 2022)

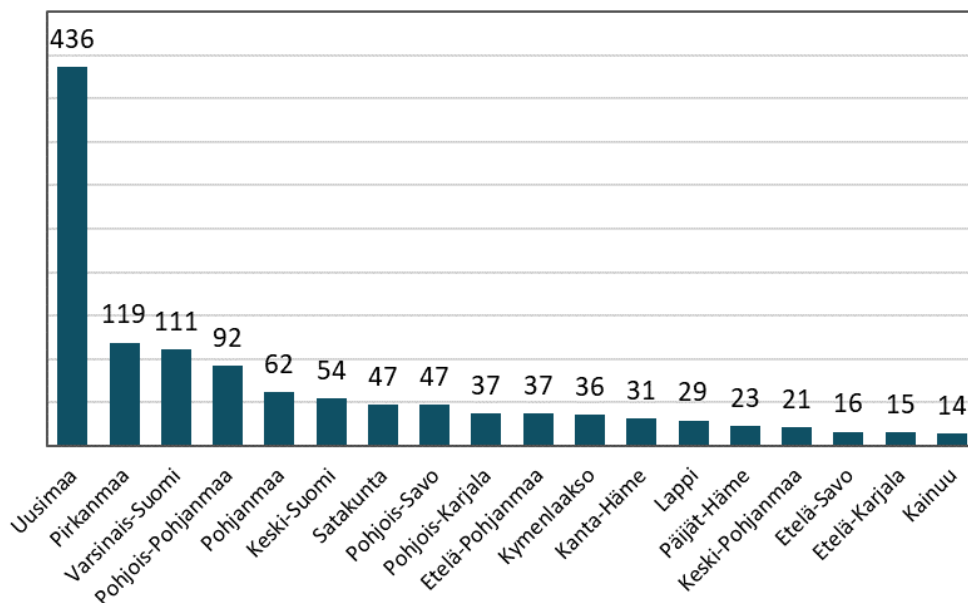
Yksityisten palvelutuottajien rakennuksista 74 % on rakennettu ennen vuotta 2010 (kuva 16). Noin kolmannes (32,6 %) eli 250 rakennusta on valmistunut vuosina 1970–1994. Reilu viidennes (26 %), lukumääräisesti 199 yksityisten varhaiskasvatuksen rakennuksista on valmistunut vuonna 2010 tai sen jälkeen. Yksityisten palveluntuottajien käytössä on 59 rakennusta, jotka on rakennettu ennen vuotta 1924.

Kuva 16 Yksityisten palveluntuottajien toimipaikat valmistumisvuoden mukaan, toimipaikkojen määrä (Tilastokeskus 2022)

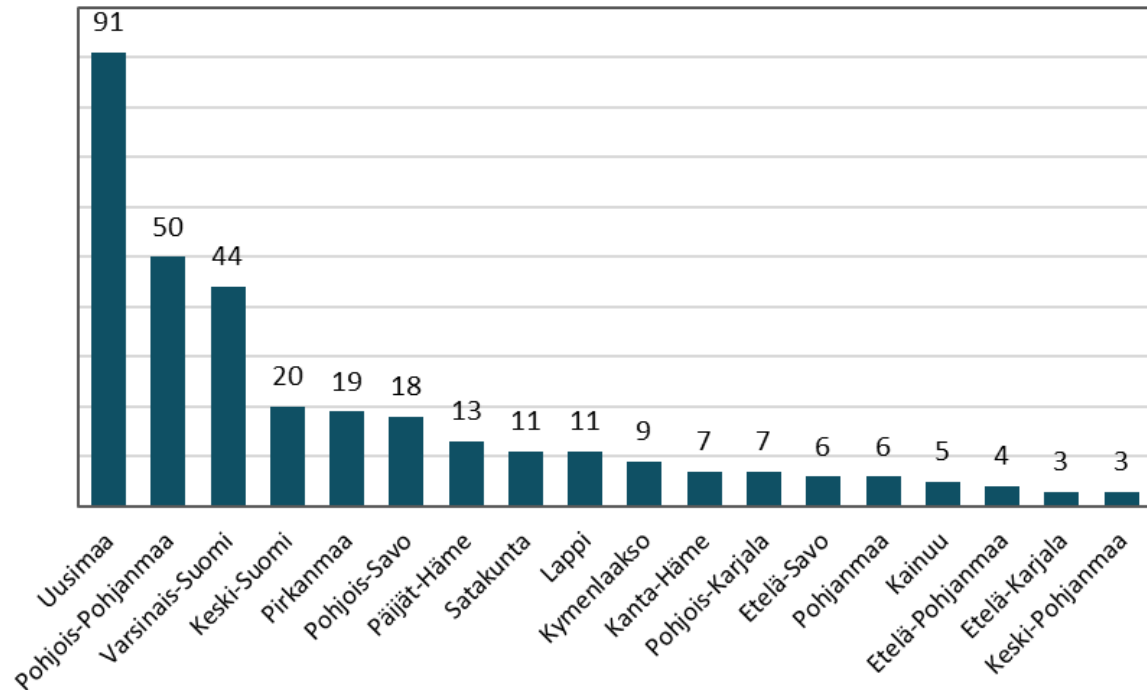
3.2 Pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennukset (081)

Siirrytään tarkastelemaan tarkemmin pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennuksia. Tähän rakennusluokkaan (081) kuului vuoden 2021 lopussa 1 554 rakennusta. Kunnallisia varhaiskasvatuksen rakennuksia oli 1 227 ja yksityisten palveluntuottajien rakennuksia 327. Kunnallisista varhaiskasvatuksen rakennuksista noin 35 % eli 436 rakennusta sijaitsi Uudenmaan maakunnassa (kuva 17).

Kuva 17 Pääkäyttötarkoitukseltaan kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärät maakunnittain 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)

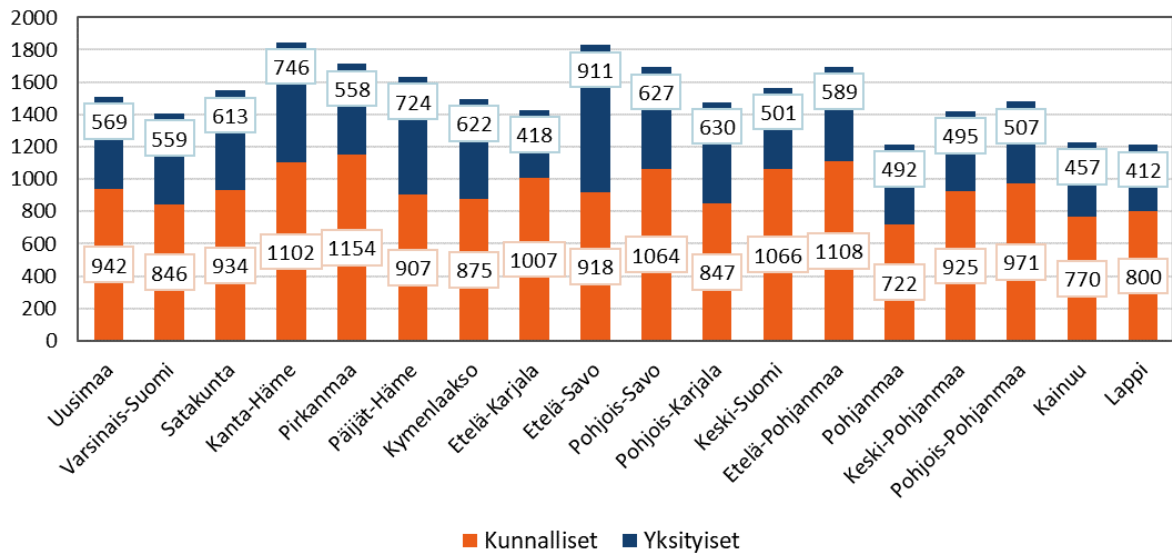
Myös yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien rakennuksista Uudenmaan osuus oli suurin, 91 rakennusta. Toiseksi eniten rakennuksia oli Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa, peräti 50 varhaiskasvatuksen rakennusta (kuva 18.)

Kuva 18 Pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärät maakunnittain 31.12.2021, kun rakennus oli yksityisen palveluntuottajan varhaiskasvatuksen toimipaikka (Tilastokeskus 2022)

Taulukoissa 8 ja 9 on tarkasteltu maakunnittain varhaiskasvatuksen rakennusten lukumääriä ja yhteenlaskettua kerrosalaa. Keskimääräinen rakennuksen koko on saatu jakamalla maakunnan rakennusten yhteenlaskettu kerrosala maakunnan varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärällä.

Kun tarkastellaan maakunnan koko varhaiskasvatuksen rakennuskannan (kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset) kerrosalaa ja jaetaan se kaikkien varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärällä, havaitaan, että Etelä-Savossa on näin tarkasteltuna laajimmat varhaiskasvatuksen rakennukset ja Lapissa laajuudeltaan pienimmät rakennukset. Erotus suurimman ja pienimmän välillä on 617 m² (kuva 19).

Kuva 19 Kunnallisten ja yksityisten varhaiskasvatuksen rakennusten keskimääräiset kerrosalat yhdistettyinä. Yhteenlaskettu rakennusten kerrosala on jaettu rakennusten lukumäärällä.

Kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten keskimääräinen kerrosala on 953 neliötä. Pirkanmaan varhaiskasvatuksen kunnalliset rakennukset ovat keskimääräiseltä laajuudeltaan suurimpia ja Pohjanmaan maakunnan rakennukset pienimpiä (taulukko 8.).

Taulukko 8 Kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärät, yhteenlaskettu kerrosala ja kerrosala jaettuna rakennusten lukumäärillä, maakunnallinen tarkastelu

Maakunta	Kerrosala, m ²	Rakennusten lkm	Kerrosala, m ² / rakennusten lkm
Uusimaa	410494	436	942
Varsinais-Suomi	93899	111	846
Satakunta	43912	47	934
Kanta-Häme	34149	31	1102
Pirkanmaa	137331	119	1154
Päijät-Häme	20852	23	907
Kymenlaakso	31506	36	875
Etelä-Karjala	15109	15	1007
Etelä-Savo	14687	16	918
Pohjois-Savo	50023	47	1064
Pohjois-Karjala	31347	37	847
Keski-Suomi	57550	54	1066
Etelä-Pohjanmaa	40983	37	1108
Pohjanmaa	44758	62	722
Keski-Pohjanmaa	19435	21	925
Pohjois-Pohjanmaa	89324	92	971
Kainuu	10784	14	770
Lappi	23186	29	800
Kaikki yhteensä	1169329	1227	953

Vastaava tarkastelu yksityisten varhaiskasvatuspalvelutuottajien rakennuksista osoittaa (taulukko 9.), että yksityisten palvelutuottajien varhaiskasvatusrakennukset ovat keskimääräisesti koko Suomessa pienempiä kuin kunnalliset rakennukset. Yksityisten varhaiskasvatusrakennusten keskimääräinen laajuus on 569 neliötä.

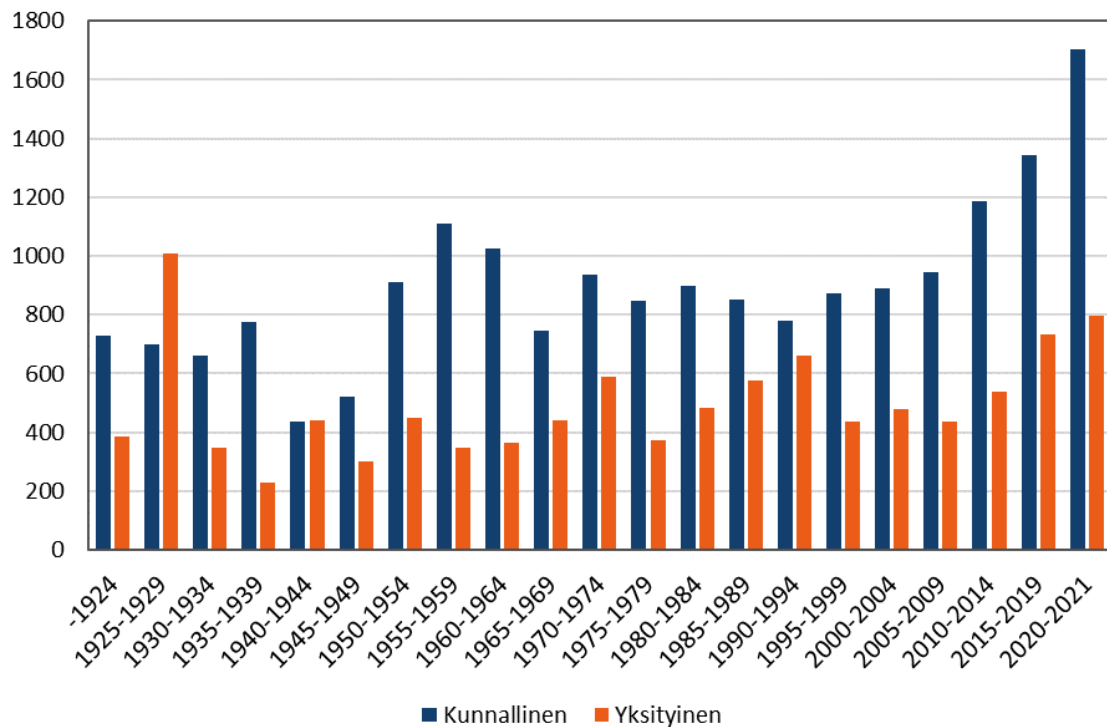
Maakunnallisessa tarkastelussa Etelä-Karjalassa ja Kainuussa on lähes saman verran varhaiskasvatuksen rakennuksia, mutta Etelä-Karjalassa on 15 rakennuksella suurin keskimääräinen koko (1 007 m²) ja Kainuussa pienin (770 m²). Erotus on 237 m², kun vastaava erotus kunnallisella puolella oli peräti 432 m².

Taulukko 9 Yksityisten varhaiskasvatuksen palvelutuottajien rakennusten lukumäärät, yhteenlaskettu kerrosala ja kerrosala jaettuna rakennusten lukumäärillä, maakunnallinen tarkastelu

Maakunta	Kerrosala, m ²	Rakennusten lkm	Kerrosala, m ² / rakennusten lkm
Uusimaa	50826	91	559
Varsinais-Suomi	26971	44	613
Satakunta	8210	11	746
Kanta-Häme	3903	7	558
Pirkanmaa	13753	19	724
Päijät-Häme	8088	13	622
Kymenlaakso	3765	9	418
Etelä-Karjala	2732	3	911
Etelä-Savo	3762	6	627
Pohjois-Savo	11344	18	630
Pohjois-Karjala	3507	7	501
Keski-Suomi	11772	20	589
Etelä-Pohjanmaa	1967	4	492
Pohjanmaa	2969	6	495
Keski-Pohjanmaa	1520	3	507
Pohjois-Pohjanmaa	22829	50	457
Kainuu	2060	5	412
Lappi	6231	11	566
Kaikki yhteensä	186209	327	569

Kuvassa 20 on esitetty valmistumisvuoden mukaan kunnallisten ja yksityisten varhaiskasvatuksen rakennusten keskimääräinen kerrosala. Kunnalliset varhaiskasvatuksen rakennukset ovat pääsääntöisesti olleet kooltaan noin kaksi kertaa suurempia kuin yksityiset. Vuoden 1994 jälkeen kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten koko on kasvanut paljon, lähes kaksinkertaistunut. Vuosina 2005–2009 keskimääräinen kerrosala oli 946 m², ja vuosina 2015–2019 jo 1 341 m². Yksityisten varhaiskasvatuksen rakennusten koko ei ole kasvanut yhtä paljon, mutta niissäkin vuoden 2009 jälkeen on tapahtunut melko tasaista kasvua.

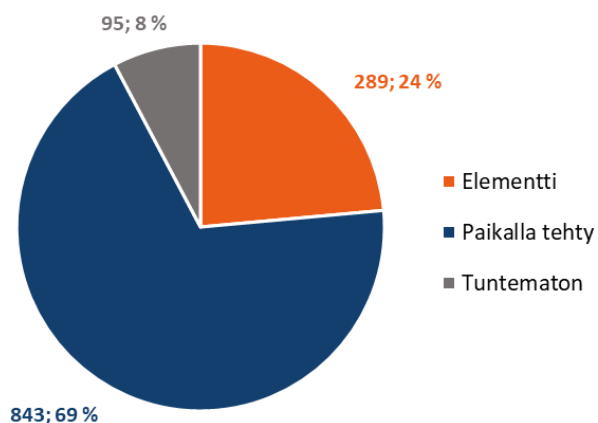

Kuva 20 Keskimääräinen rakennuksen koko (kerrosala m²) valmistumisvuoden mukaan, kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset (Tilastokeskus 2022)

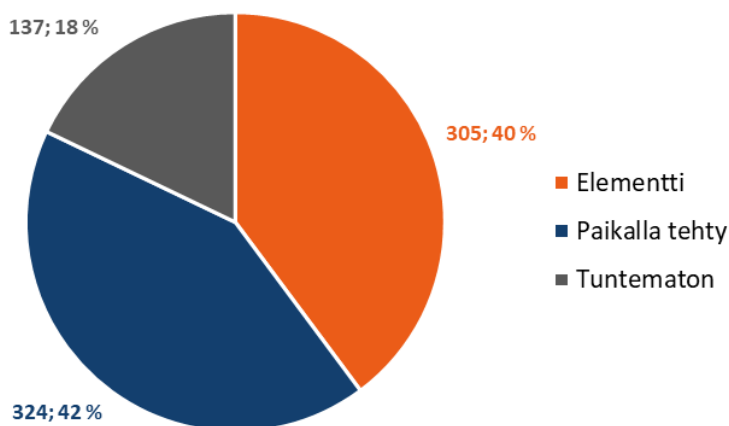
3.3 Varhaiskasvatuksen rakennusten rakennustapa

Kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset poikkeavat toisistaan rakennustavan mukaan (kuvat 21–23). Suurin osa (69 %) kunnallisen varhaiskasvatuksen rakennuksista on rakennettu paikallaan (kuva 21). Elementti rakennustapana on vain vajaassa neljänneksessä (24 %) kunnallisia rakennuksia.

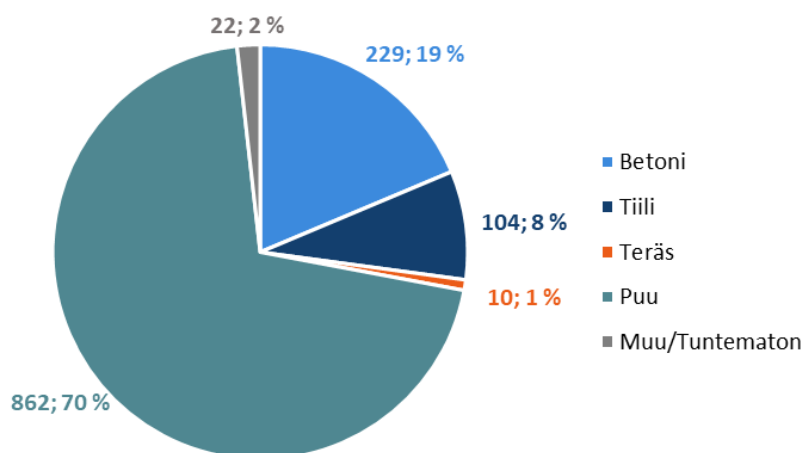
Kuva 21 Kunnalliset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennustavan mukaan (Tilastokeskus 2022)

Yksityisten varhaiskasvatuksen rakennusten rakennustapa jakautuu tasaisemmin eri rakennustapojen kesken, sillä elementti (40 %) ja paikallaan tehty (42 %) rakennustapa ovat olleet lähes yhtä yleisiä (kuva 22).

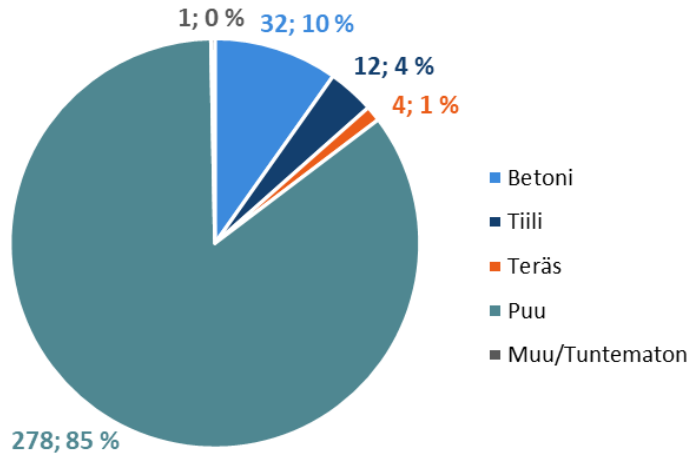
Kuva 22 Yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennustavan mukaan (Tilastokeskus 2022)

Kunnallisissa varhaiskasvatuksen rakennuksissa puu on ylivoimaisesti eniten (70 %) käytetty runkomateriaali (kuva 23). Betonirunkoisia rakennuksia on viidennes (19 %). Tiili löytyy vähän yli sadasta (8 %) rakennuksesta ja teräs vain kymmenestä (1 %).

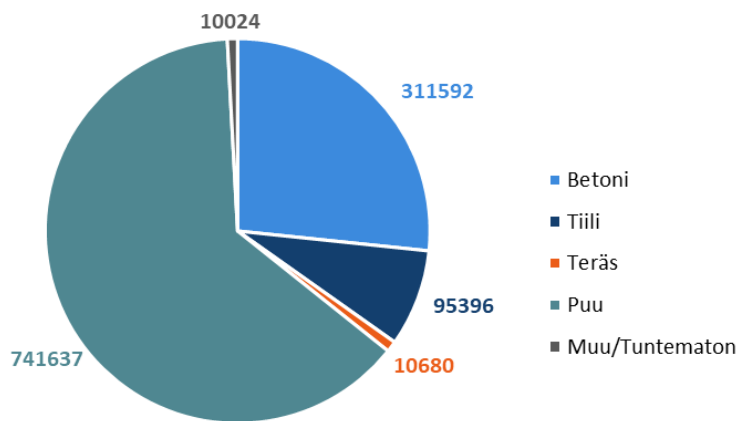
Kuva 23 Runkomateriaali kunnallisissa varhaiskasvatuksen rakennuksissa (Tilastokeskus 2022)

Yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset ovat myös valtaosaltaan puurunkoisia, peräti 80 % rakennuksista. Betoni on runkomateriaalina vain 10 % rakennuksista ja tiili ja teräs harvemmissä (kuva 24).

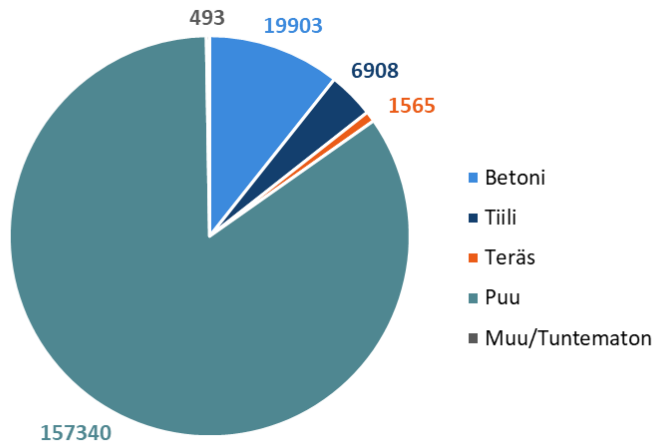
Kuva 24 Runkomateriaali yksityisissä varhaiskasvatuksen rakennuksissa (Tilastokeskus 2022)

Kuvassa 25 on tarkasteltu kunnallisten varhaiskasvatusrakennusten runkomateriaalia suhteutettuna rakennusten kerrosalaan. Näinkin tarkasteltuna puu muodostaa kerrosaloiltaan laajimman ryhmän, vaikkakin määrällistä tarkastelua suhteessa hieman pienemmän ryhmän. Betonirakenteisten rakennusten suhteellinen osuus on rakennusten määrällistä tarkastelua suurempi.

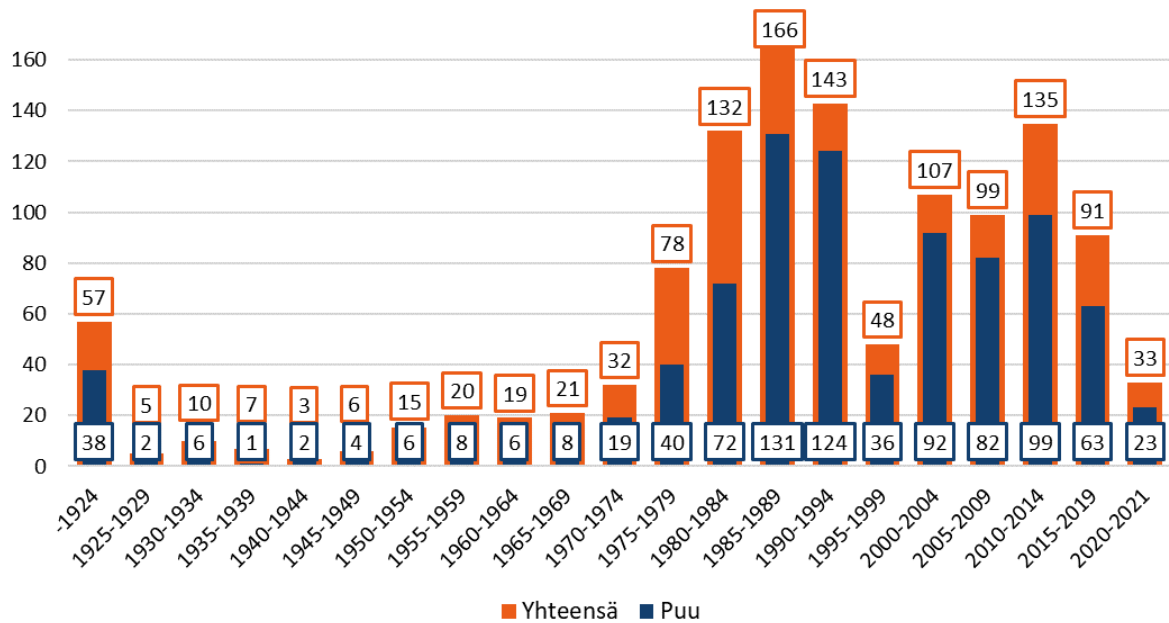
Kuva 25 Kunnalliset varhaiskasvatuksen rakennukset runkomateriaalin mukaan (kerrosala m²) (Tilastokeskus 2022)

Yksityisten varhaiskasvatuksen rakennusten osalta vastaavanlaista eroa ei voi havaita (kuva 26).

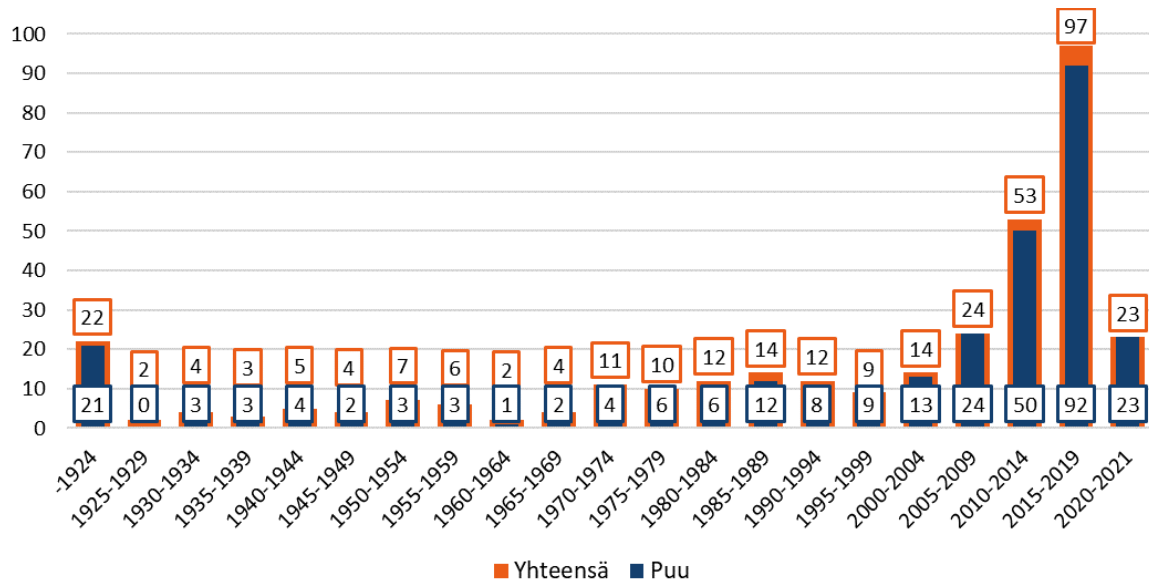
Kuva 26 Yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset runkomateriaalin mukaan (kerrosala m²) (Tilastokeskus 2022)

Puurakenteisia rakennuksia (kuva 27) on rakennettu erityisesti 1980–1990-luvuilla, jolloin on rakennettu eniten kunnallisia varhaiskasvatuksen rakennuksia. Kuvassa 28 oranssit pylväät kuvaavat kunnallisia varhaiskasvatuksen rakennuksia, joita kyseisenä ajanjaksona on valmistunut ja viherharmaa pylväs kuvaa niiden rakennusten määrää, joiden runkomateriaalina on ollut puu.

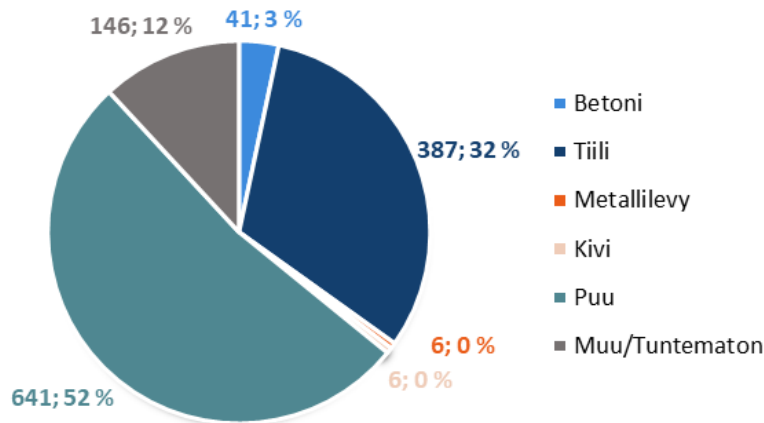
Kuva 27 Kunnalliset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennusvuoden mukaan, kaikki rakennukset ja rakennukset runkomateriaalina puu (Tilastokeskus 2022)

Kuvassa 28 vastaavat tiedot yksityisistä varhaiskasvatuksen rakennuksista.

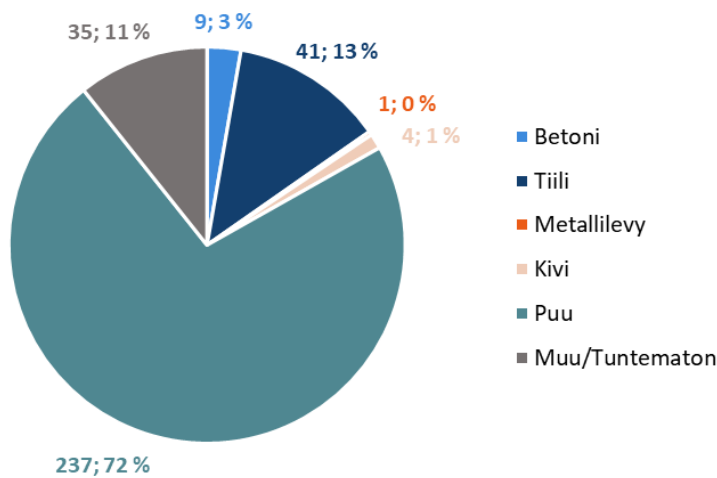
Kuva 28 Yksityiset varhaiskasvatuksen rakennukset rakennusvuoden mukaan, kaikki rakennukset ja rakennukset runkomateriaalina puu (Tilastokeskus 2022)

Julkisivumateriaalina puu on yleisin sekä kunnallisella että yksityisellä puolella. Kunnallisella puolella tiilen osuus nousee merkittäväksi ja on noin kolmanneksessa rakennuksista (kuva 29).

Kuva 29 Kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten julkisivumateriaali (Tilastokeskus 2022)

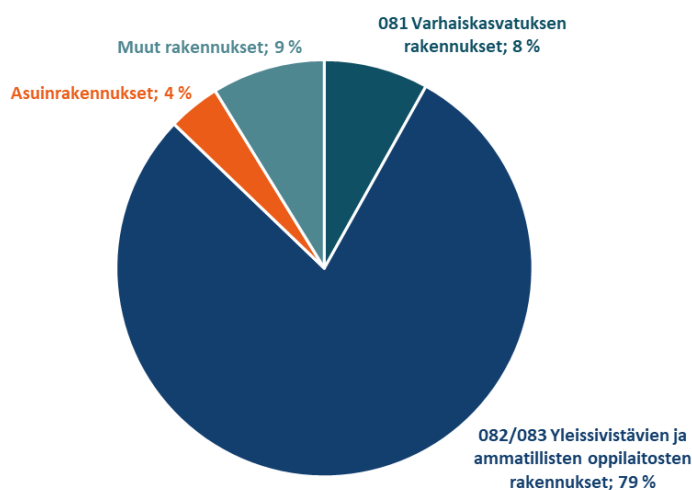
Yksityisten varhaiskasvatusrakennusten julkisivuissa käytetään eniten puuta, 72 % rakennuksista. Tiilen osuus ei nouse yhtä merkittäväksi kuin kunnallisissa rakennuksissa (kuva 30).

Kuva 30 Yksityisten varhaiskasvatusrakennusten julkisivumateriaali (Tilastokeskus 2022)

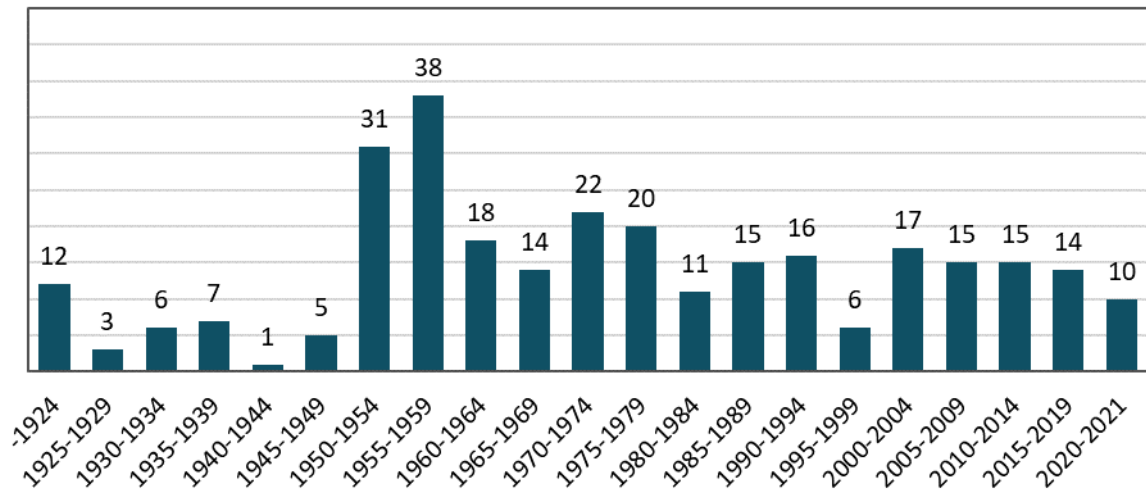
3.4 Esiopetuksen rakennukset

Esiopetuksen toimipaikkojen rakennuksia oli vuoden 2021 lopussa 296 kappaletta (Tilastokeskus 2022). Suuri enemmistö (79 %) toimipaikoista oli luokiteltu kuuluvan yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten rakennuksiin. Varhaiskasvatuksen rakennuksiin luokiteltu oli vain 8 % eli 24 rakennusta. Asuin- tai muissa rakennuksissa oli yhteensä 13 % rakennuksista (kuva 31). Lähtötilastossa olivat mukana vain kunnalliset esiopetuksen toimipaikat.

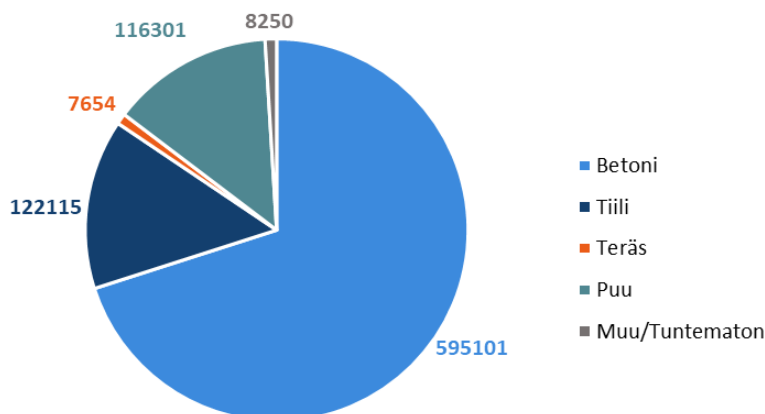
Kuva 31 Esiopetuksen toimipaikkojen rakennusten määrällinen jakautuminen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan 31.12.2021 (Tilastokeskus 2022)

Esiopetuksen toimipaikkojen rakennuksista 87 % on rakennettu ennen vuotta 2010 (kuva 32). Vähän yli neljännes (28 %) eli 84 rakennusta on valmistunut vuosina 1970–1994. 13 %, lukumääräisesti 39 esiopetuksen toimipaikkojen rakennuksista, on valmistunut vuonna 2010 tai sen jälkeen. Esiopetuksen toimipaikoissa on 12 rakennusta, jotka ovat rakennettu ennen vuotta 1924.

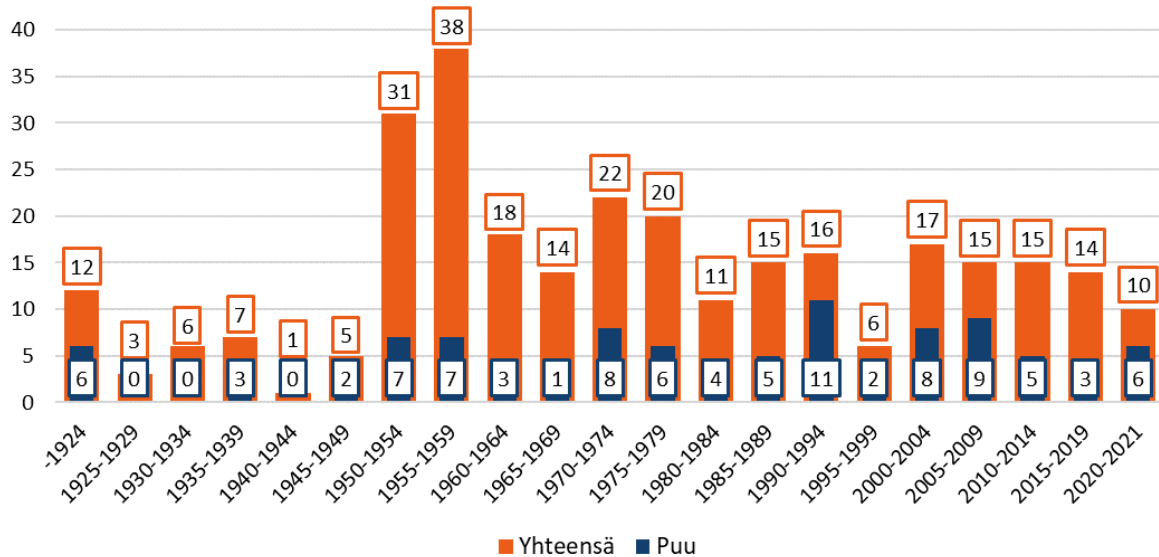
Kuva 32 Esiopetuksen toimipaikkojen rakennukset valmistumisvuoden mukaan, rakennusten määrä (Tilastokeskus 2022)

Esiopetuksen toimipisteiden rakennusten runkomateriaalina (kuva 33) on yleisimmin betoni (noin 70 %). Puurunkoisia rakennuksia on reilu kymmenen, kuten tiilirunkoisia.

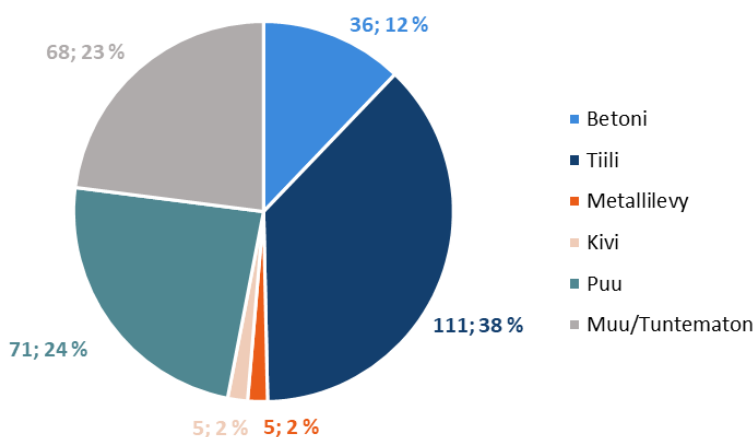
Kuva 33 Esiopetuksen rakennukset runkomateriaalin mukaan (kerrosala m²) (Tilastokeskus 2022)

Esiopetuksen toimipisteiden runkomateriaali on useimpina vuosina ollut jokin muu kuin puu. Tämä johtuu siitä, että esiopetuksen toimipisteistä vain pieni osa on varhaiskasvatuksen rakennuksissa, suurimman rakennusluokan ollessa yleissivistävän tai ammatillisen oppilaitoksen rakennus. Puun hyödyntämisen runkomateriaalina osuus on ollut suurimmillaan vuosina 1990–2010 (kuva 34), jolloin noin puolet rakennuksista oli runkomateriaaliltaan puuta.

Kuva 34 Esiopetuksen kaikkien toimipaikkojen rakennukset rakennusvuoden mukaan, kaikki rakennukset ja rakennukset runkomateriaalina puu (Tilastokeskus 2022)

Esiopetuksen toimipisteiden rakennusten yleisin julkisivumateriaali oli tiili (38 %). Puuta julkisivumateriaalina hyödynnettiin noin neljänneksessä rakennuksista (kuva 35). Betoni oli myös melko yleinen julkisivumateriaali (12 %). Vajaassa neljänneksessä rakennuksista julkisivumateriaali on joko muu tai tuntematon.

Kuva 35 Esiopetuksen rakennusten julkisivumateriaali (Tilastokeskus 2022)

4 Suunnittelun ohjeet ja määräykset

Tässä raportissa on määrä tarkastella varhaiskasvatustilojen ja päiväkotien suunnittelua ja ylläpitoa koskevia määräyksiä ja ohjeita sisältäen:

- lainsäädäntö¹, määräykset ja ohjeet
- Rakennustietosäätien RT-kortisto
- kuntien ja kaupunkien omat ohjeet

siltä osin kuin varhaiskasvatusta koskeva erillislainsäädäntö ohjaa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa.

Vuonna 2020 laaditussa Terveet Tilat 2028: Yleissivistävien oppilaitosrakennusten nykytilaselvityksessä kartoitettiin keskeiset koulurakentamista ohjaava lainsäädäntö, määräykset ja ohjeet. Kyseisessä selvityksessä on myös koottuna yhteenveto koulurakentamista ohjaavista RT-ohjeista. Tässä selvityksessä ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella uudelleen samoja määräyksiä ja ohjeita, mutta lukemisen helpottamiseksi selvitykseen on koottu viittauksia Yleissivistävien oppilaitosrakennusten selvityksen laajemmasta kokonaisuudesta.

4.1 Varhaiskasvatuksen tilat ja rakennukset lainsäädännössä

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatus-toimintana kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuslaissa säädetään, että varhaiskasvatuksen on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Varhaiskasvatustilojen suunnittelussa korostuvat niin lasten kuin työntekijöiden turvallisuus (Varhaiskasvatuslaki 540/2018).

Varhaiskasvatustilojen terveellistä ympäristöä koskevien säännösten lainsäädännöllinen tausta ulottuu Suomen perustuslakiin (11.6.1999/731), jonka 20.2 §:n mukaan *”julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön”*. Perusopetuslakia (21.8.1998/628) sovelletaan myös esiopetukseen. Perusopetuslain 29 §:ssä (30.12.2013/1267) on säädetty oppilaiden oikeudesta turvalliseen opiskelu-ympäristöön. Laissa lisäksi todetaan, että koulutuksen järjestäjällä on oikeus antaa määräyksiä, jotka koskevat *koulun omaisuuden käsittelystä, koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella. (5. mom.)*

Perusopetuslain sisältöä on tarkennettu perusopetusasetuksella (852/1998) sekä valtioneuvoston asetuksessa (422/1998) perusopetuslaissa tarkoitettujen opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. Erityisesti jälkimmäinen sisältää myös oppimisympäristöjen määrittelyn kannalta relevanttia sääntelyä. Asetuksessa (422/2012) säädetään koulujen toimintakulttuurista ja oppimisympäristöistä seuraavaa: *koulun toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen tulee olla*

---

¹ Selvityksessä tarkasteltu ja viitattu lainsäädäntö on koottu **liitteeseen 1**.

turvallisia ja terveellisiä, huomioida oppilaiden yksilölliset tarpeet, tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Toiminnassa edistetään hyvää työrauhaa ja oppimisympäristön turvallisuutta. [...] (4.2 §). Vastaava säännös kattaa myös varhaiskasvatuksen toimintaympäristön.

Lisäksi varhaiskasvatuslain 57 a §:ään on otettu mukaan henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus. Varhaiskasvatushenkilöstön on ilmoitettava viipymättä esihenkilölle, jos hän huomaa epäkohdan tai epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös tilojen turvallisuutta.

Myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) on viittauksia opiskeluympäristöön. Lain soveltamisalaan kuuluvat niin perusopetuslain tarkoittamassa opetuksessa olevat varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 8 § 2 mom. 1 kohdan mukaisesti tulee edistää ja seurata oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Lain esitöiden (HE 90/2010 vp.) mukaan:

”Terveellinen ja turvallinen opiskelu- ja työympäristö muodostuu hyvistä fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista olosuhteista, jotka luovat edellytykset koko opiskeluyhteisön hyvinvoinnille, opiskelukyvyyn säilyttämiselle sekä tulokselliselle oppimiselle”.

Lain esitöissä on otettu kantaa myös fyysisen opiskeluympäristön edellytyksille:

”Terveellinen, turvallinen ja esteettisesti viihtyisä oppimisympäristö turvaa fyysiset opiskeluolosuhteet, kuten sisäilman laadun sekä koulutyön järjestämisen ja hyvän kouluyhteisön ilmapiiirin.”

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) onkin ehkä kaikista vahvimmin fyysisiä oppimisympäristöjä sekä koulurakennuksia sääntelevä laki. Jos perusopetuslain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan myös varhaiskasvatuslakia tai sen nojalla annettuja säädöksiä.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) 7 § todetaan, että lapsen oikeuteen saada kehityksensä ja hyvinvointinsa tueksi sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja sovelletaan mm. terveydenhuoltolakia (1326/2010) sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan on toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Silloin, kun esiopetusta järjestetään koulun tiloissa tai koulun yhteydessä, sovelletaan myös terveydenhuoltolakia, jonka esitöissä todetaan, että:

”kouluympäristön ja -yhteisön terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin seuraamiseksi on kouluympäristö tutkittava määräajoin, vähintään joka kolmas vuosi yhteistyössä työterveyshuollon, työsuojeluhenkilöstön ja muiden tarvittavien tahojen kanssa”

sekä

”kouluympäristössä ja -yhteisössä havaittujen puutteiden korjaamista tulisi seurata vuosittain koulun vuosikertomuksen valmistelun yhteydessä ja vuosikertomukseen olisi hyvä liittää lyhyt kuvaus koulun työskentelyolojen kehityksestä ja korjaustoimenpiteiden toteutumisesta”.

Terveydenhuoltolain esitöissä on myös kannanotto liittyen koulurakennusten sijoittelun suunnitteluun:

”opettajien kanssa tehtävän yhteistyön mahdollistamiseksi kouluterveydenhuollon toimitilojen tulisi sijaita koululla tai sen välittömässä läheisyydessä ja palvelujen tulisi olla käytettävissä pääsääntöisesti koulupäivän aikana”. (HE 90/2010 vp, s. 106)

Terveydenhuoltolainsäädäntökokonaisuuteen liittyy myös terveydensuojelulaki (19.8.1994/763). Tässä laissa säädetty ilmoitusvelvollisuudesta ennen koulurakennusten käyttöönottoa. Toiminnanharjoittajan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle päiväkodin ja kerhon sekä esiopetusta antavan oppilaitoksen ja opetuksen järjestämispaikan käyttöönotosta (13 §).

Lain esitöiden mukaan ilmoitusvelvollisuuden tarkoitus on saattaa terveydensuojeluviranomaisten tietoon sellaiset toiminnot, joiden turvallisuus on tarpeellista arvioida ja valvoa ja joiden turvalliseksi järjestämiseksi voi olla tarpeen antaa ohjeistusta tai määräyksiä. Viranomaisen arvioi myös tilojen tarkoituksenmukaisuutta ja esimerkiksi ilmanvaihdon riittävyttä kyseiseen toimintaan ja käyttäjämäärään nähden. Terveysriskien kannalta arvioidaan myös esimerkiksi tilojen ja rakennuksen kuntoa, meluisuutta ja muita vastaavia tekijöitä. Terveydensuojelulain esityöt antavat siten viitteitä siitä, millaisia seikkoja oppilaitosrakennusten terveellisyydellä voidaan käytännössä tarkoittaa.

Muulla lainsäädännössä konkreettisia turvallisuus- ja terveysvaatimuksia sisältyy muun muassa valtioneuvoston asetukseen työpaikkojen turvallisuus- ja terveysvaatimuksista (577/2003). Asetus on laajasti fyysisen ympäristön turvallisuusvaatimuksia konkretisoiva, ja sisältää vaatimuksia mm. valaistuksesta ja paloturvallisuudesta. Kyse ei ole kuitenkaan erityisesti päiväkotirakennuksiin liittyvästä sääntelystä, vaan vaatimukset koskevat rakennuksia sitä kautta, että päiväkotirakennukset ovat varhaiskasvatusopettajien ja lastenhoitajien työpaikkoja.

Myös Työturvallisuuslaki (738/2002) velvoittaa työnantajan huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta sekä terveydestä. Työturvallisuuslakia sovelletaan myös päiväkoteihin ja niiden henkilöstöön. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat.

4.2 Varhaiskasvatusrakennuksia ja -tiloja koskeva lainsäädäntö

4.2.1 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Tilojen suunnittelua yleisesti koskevasta lainsäädännöstä myös oppimisympäristöjen osalta keskeisin on maankäyttö- ja rakennuslaki (myöhemmin MRL) (132/1999), joka on alueiden käyttöä ja rakentamista ohjaava yleislaki. MRL:n vaatimukset on luonnollisesti otettava huomioon myös oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa. Laki tai sen esityöt eivät kuitenkaan sisällä nimenomaisesti oppimisympäristöihin liittyvää sääntelyä.

Myöskään muuhun rakentamista tai suunnittelua koskevaan lainsäädäntöön ei sisälly juuri lainkaan nimenomaisesti päiväkotirakentamiseen liittyviä huomioita. Oppilaitokset on mainittu rakentamiseen liittyvässä lainsäädännössä muutamia kertoja, mutta tällöinkään kyse ei ole ainoastaan oppilaitoksia koskevasta sääntelystä, vaan oppilaitokset on mainittu muiden tilojen ohessa.

Oppilaitosrakennusten sijoittamiseen liittyen vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (309/2005) on säädetty, että

”Toiminnanharjoittajan on otettava huomioon suunnitellessaan vaarallisia kemikaaleja tai räjähteitä valmistavien, käsittelevien tai varastoivien tuotantolaitosten sijaintia, että tuotantolaitos on sijoitettava sellaiselle etäisyydelle asuinalueista, yleisessä käytössä olevista rakennuksista ja alueista, kouluista [...]sekä muusta ulkopuolisesta toiminnasta niin, että ennalta mahdolliseksi arvioitavat räjähdys-, tulipalot ja kemikaalipäästöt eivät aiheuta henkilö-, ympäristö- tai omaisuusvahinkojen vaaraa näissä kohteissa.”

Säännöksestä voidaan johtaa kääntäen myös ohje huomioida vaarallisia kemikaaleja tai räjähteitä valmistavien, käsittelevien tai varastoivien tuotantolaitosten sijainti suunniteltaessa varhaiskasvatuksessa käytettävien rakennuksen sijoittamista.

Suomen rakentamismääräyskokoelman uudistuksen keskeisenä tavoitteena on rakentamista koskevan sääntelyn selkeys sekä sen soveltamisen yhtenäisyys ja ennakoitavuus. Uudistuksen yhteydessä sääntelyä myös vähennettiin.

Ympäristöministeriön rakentamista koskevissa asetuksissa on satunnaisia mainintoja opetustiloista, esimerkiksi uuden rakennuksen sisäilmaston ja ilmanvaihdon tai ääniympäristön yhteydessä. Varhaiskasvatustilojen sisäympäristön turvallisuutta ja terveellisyttä käsitellään myös sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/2015). Oppimisympäristöjen osalta asetuksen merkittävimmät kohdat koskevat oleskelutilojen ilmanvaihdon tuloilmavirtoja, sisäilman lämpötilaa ja kosteutta sekä ääniolosuhteita. Asetuksessa esitetään sisäolosuhteille selkeät mitattavat raja-arvot, jotka ovat velvoittavia ja ohjaava suunnittelua.

Työpaikkoina käytettävien tilojen rakentamiseen ja suunnitteluun liittyy runsaasti sääntelyä ja osa päiväkotirakennusten suunnittelua koskevasta, lain tai asetuksen tasoisesta sääntelystä tuleekin sovellettavaksi myös päiväkotirakennusten kohdalla nimenomaan siksi, että kyse on työpaikkatiloista.

Yleistä, kaikkea rakentamista koskevaa sääntelyä on kotimaisessa lainsäädännössä runsaasti, ja kaikkea rakentamista sääntelevät lait ja asetukset tulevat luonnollisesti sovellettavaksi myös varhaiskasvatustilojen rakentamisessa ja suunnittelussa. Suunnittelijan on tunnettava erityistapaukset, kuten ympärivuorokautiset päiväkodit, jotka luokitellaan hoitolaitoksiksi. Tästä seuraa muista päiväkodeista poikkeavia määräyksiä liittyen esimerkiksi kulkureitin enimmäispituuteen, sprinklaukseen ja yöpymistilojen palo-osastointiin.

4.2.2 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon tai muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut terveydensuojelulain nojalla asetuksen (545/2015) asunnon tai muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista. Terveydellisillä olosuhteilla tarkoitetaan asunnon tai muun oleskelutilan fysikaalisia (esim. lämpötila, kosteus, ilmanvaihto, melu), kemiallisia (esim. hiilidioksidit, häkä, formaldehydi) ja biologisia (esim. mikrobikasvustot) olosuhteita. Asumisterveydellä tarkoitetaan asuntojen, varhaiskasvatuksen ja koulutilojen, oppilaitosten, lastenkotien, vanhainkotien ja muiden vastaavien julkisten tilojen terveydellisiä olosuhteita.

4.3 Varhaiskasvatuksessa käytettävien rakennusten suunnittelua koskevat määräykset ja ohjeet

4.3.1 Rakennustietosäätiön RT-ohjekortit suunnittelun tukena

Rakennustieto valmistelee ja tuottaa rakennusalan ohjeita, ns. RT-kortteja. Ohjeiden tavoitteena on ollut hyvän rakennustavan käytäntöjen julkaiseminen ja niiden laaja hyödyntäminen suunnittelussa ja rakentamisessa. RT-korttien rinnalla Rakennustieto julkaisee LVI-, Ratu-, KH- sekä Infrakortistoja ja koordinoi Rakentamisen yleisten laatuvaatimuksien RYL- julkaisusarjaa. RYL- kirjat ovat alan yhteisesti sopima hyvän rakennus- ja kiinteistönpitotavan kirjallinen kuvaus.

Rakennustiedon julkaisemat RT-kortit ovat muodostuneet tärkeimmäksi suunnittelua yleensä ja siten myös päiväkotien suunnittelua ohjaavaksi ohjeistukseksi. Päiväkodin suunnittelun RT-kortit muodostavat yhdessä muiden RT-korttien kanssa rakentamista laajasti kattavan ohjeistuksen, jossa on varmistettu ohjeiden ja lainsäädännön keskinäinen vastaavuus. Ohjeet sisältävät päiväkodin tilasuunnittelua palvelevia yhteyskaavioita sekä tilamitoitusta auttavia mitta- ja kokotaulukoita. Niiden käyttö edellyttää suunnittelijalta pohjaosaamista päiväkotien suunnittelusta. Soveltamalla RT-kortiston ohjeita suunnittelija varmistaa niiltä osin suunnitelmansa teknisen toteutettavuuden sekä ratkaisuiden lainmukaisuuden. RT-kortistolla ei siis ole pakottavaa ohjausvaikutusta.

Yleissivistävien oppilaitosrakennusten nykytilaselvityksessä (2020) on käsitelty laajasti koulu- ja oppilaitosrakentamista ohjaavia RT-kortteja. Niitä sovelletaan soveltuvin osin myös varhaiskasvatuksen rakennusten ja tilojen sekä oppimisympäristöjen suunnittelussa. Seuraavat RT-kortit kohdistuvat varhaiskasvatuksen tilasuunnitteluun, mitoitukseen, sijaintiin, oppimisympäristöön ja ylläpitoon:

RT 103083 Päiväkotien suunnittelu

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

RT 103079 Perusopetuksen tilat. Rakennushankkeen valmistelun lähtökohtia

RT 94-11254 Ammattikeittiöt

RT 103294 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Ulkotilojen suunnittelu

RT 103563 Ulkoleikkipaikat

RT 103082 Perusopetuksen tilat. Sisustussuunnittelu

4.3.2 Muita suunnittelun tukena olevia ohjeita ja määräyksiä

- Palomääräykset: Kaikkea rakentamista säätelevät palomääräykset ja ohjeet
- Kunnallinen Vammaisneuvosto ja sen ohjeet: esteettömyyteen sekä saavutettavuuteen liittyvää ohjeistusta ja neuvontaa
- Sisäilmayhdistys: Sisäilman luokitukset ja ilmanvaihdon suunnittelun ohjeistusta
- Sähkötarkastusyhdistys: Ohjeita sähkösuunnitteluun

4.3.3 Katsaus julkisesti saatavilla oleviin suunnitteluohjeisiin

Tässä selvityksessä on tarkasteltu kahdenkymmen kunnan ja kaupungin omia päiväkotisuunnittelua ohjaavia ohjeita. Ohjeet ovat luokiteltu neljään eri kategoriaan ohjeen sisällön mukaan:

1. hankkeen alkuvaiheen lain ja asetusten edellyttämät vaatimukset,
2. hankkeen alkuvaiheen konseptitason ohjeisiin ja määrittelyihin,
3. hankkeen alkuvaiheen rakentamistarpeen perusteluihin ja toteutusohjeisiin
4. varsinaisiin arkkitehdin suunnitteluohjeisiin.

Ohjeita löytyy niin suurten kaupunkien tekeminä laajoina suunnitteluohjeina kuin pienempien kuntien tiiviinä tarkastuslistoina turvallisuuteen ja terveellisyteen liittyvistä lakisääteisistä asioista. Hankekuvauksissa korostuvat pedagogiset tavoitteet sekä teemoina terveellisyys ja turvallisuus. Tarkimmat hankekuvaukset menevät ryhmäkokojen määrittelyn tasolle ja pedagogisen suunnitelman kuvaamiseen. Ohjeissa korostuvat erityisesti päiväkodin piha ja sen terveellisyys sekä turvallisuusnäkökohdat. Kuitenkin suunnittelua ohjaavat määräykset ovat hyvin yleisellä tasolla ja edellyttävät suunnittelijalta lisäksi RT-suunnitteluohjeiden käyttöä ja kokemusta päiväkotien suunnittelusta yleisesti.

Varsinaisia arkkitehtisuunnittelua ohjaavia ohjeitakin löytyy. Nämä ohjeet ovat laadukkaita konseptivaiheesta koko suunnitteluvaiheen kattavia suunnitteluohjeita sekä tarkkoja tilojen ominaisuuksia ja kokoja sisältäviä kuvaelmia. Niissä näkyvät selvästi tilaajatahon ja käyttäjän tahtotilat ja ohjeistus on luonteeltaan eläytyvää, lapsen maailmasta nousevaa. Näillä ohjeilla voi hieman kokematonkin suunnittelija päästä kaikkia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Tällaisia ohjeita on esim. Helsingillä, Turun kaupungilla ja Kuopion kaupungilla.

Osa kuntien ohjeista on vain tekstimuotoisia varuste- ja laitelistoja sekä tilojen kokojen ja määrien sekä toiminnallisten yhteyksien suunnitteluvaiheen muistilistoja. Harvalla kunnalla tai kaupungilla on ohjeissa kuvattuna ongelmien ratkaisua helpottavia kaavioita tai esimerkkiratkaisuja, mutta näitäkin löytyy, esimerkiksi Helsingin ja Kuopion ohjeista.

Kuntakohtainen luokittelu **liitteessä 2**.

4.4 Säädösten ja ohjeiden ohjausvaikutus ja mahdolliset säädösmuutos- ja ohjaustarpeet

Säädos on julkista valtaa käyttävän elimen antama yksipuolinen, velvoittava ja kirjallinen tahdonilmaisu eli määräys. Tällaisia julkisen vallan käyttäjiä ovat Suomessa Euroopan unioni, valtio, kunnat tai itsehallinnolliset yhteisöt. Säädöksiä ovat esimerkiksi lait, asetukset, direktiivit ja määräykset esim. rakennusjärjestykset ja ympäristönsuojelumääräykset.

Rakennuslain ja asemakaavamääräysten lisäksi Suomessa on hyvin vähän arkkitehtisuunnittelua ohjaavaa velvoittavaa säännöstöä. Maankäyttö- ja rakennuslaki MKRL luo puitteet rakentamiselle ja suunnittelulle yleisesti ja se on velvoittavaa. Sen sijaan *Rakennusmääräyskokoelman soveltaminen on tarkoitettu joustavaksi siten, kuin se rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet huomioon ottaen on mahdollista.* (Ympäristöministeriö 2023)

Siksi monissa kunnissa on haluttu usein teknisiä yksityiskohtia koskevia suunnittelun tavoitteita kirjoittaa suunnittelijoita ohjaavaan muotoon. Sellaisia voivat olla esim. räystäisiin, sokkeliin, LVI-tekniikkaan tai kattomuotoon liittyvät tarkat ohjeet, joiden ohjausvaikutus suunnittelussa voi olla suuri.

Esimerkkinä kunnan ohjeistuksesta esitetään tässä sisällysluettelo erään kunnallisen päiväkotihankkeen alkuvaiheen tarkistuslistasta suunnittelijoille jo ennen suunnittelun aloittamista. Sisällössä näkyy hyvin lain ja asetusten päiväkotirakentamiselle asetetut terveellisyyteen ja turvallisuuteen liittyvät määräykset ja vaatimukset. Ohjeista paljastuu arkkitehtisuunnittelulle osoitettuja sanallisia tavoitteita, joista tilaajaa askarruttavia teknisiä yksityiskohtia on käsitelty aiheen mukaisesti otsikointuna. Vastaavasti tekstissä otsikoita vastaavat suppeat sanalliset suunnitteluohjeet. Jokaiseen sisällysluettelon kohtaan annettu lyhyt ohjeistus on määräyksenomainen ja tarkoitettu suunnittelijaa velvoittavaksi. Tästä hyvä esimerkki on sisällysluettelon kohta 4.3.2. "Näkökulmia ja kokemuksia uuden ajan koulusta", jonka varsinaisessa tekstissä annettu arkkitehtisuunnittelulle tarkoitettu ytimekäs ohje on: "turhat kotkotukset pois".

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

1.2 Tavoite

1.3 Aihealueen rajaus

2 KUNNALLISEN RAKENNUSHANKKEEN VAIHEET

2.1 Hankesuunnittelu

2.1.1 Tarveselvitys

2.1.2 Esisuunnittelu

2.1.3 Luonnossuunnittelu

2.1.4 Toteuttamissuunnitelma

2.2 Rakentamisen valmistelu

2.3 Toteutus

2.4 Käyttöönotto ja jälkiarviot

3 RAKENNUSTYÖN HUOMIOIMINEN SUUNNITTELUVAIHEESSA

3.1 Rakennustyön aikataulu

3.1.1 Rakennustyön alkuvaiheen ajoitus

3.1.2 Luovutusvaiheen ajoitus ja tehtävät

3.2 Työturvallisuuden huomioiminen

3.2.1 Rakennusaikainen turvallisuus

3.2.2 Käytönaikainen turvallisuus

3.2.3 Turvallisuusvaatimukset suunnittelijan valinnassa ja sopimuksissa

3.3 Kosteudenhallintasuunnitelma

3.3.1 Sääsuojauksen perusteet

3.3.2 Kosteudenhallinnan huomioimisen hyödyt rakentamisessa

3.3.3 Suunnitteluvaiheessa huomioitavia seikkoja

3.4 Harmaan talouden torjunta

3.4.1 Käännetty arvonlisäverotus

3.4.2 Rakennusalan ilmoitusmenettely

3.4.3 Hankintalainsäädännön huomioiminen

4 KOULU- JA PÄIVÄKOTIRAKENNUSTEN SUUNNITTELUOHJE

4.1 Suunnittelun lähtökohdat

4.2 Elinkaarikustannusten huomioiminen

4.3 Koulurakennus

4.3.1 Koulurakennuksen tilat

4.3.2 Näkökulmia ja kokemuksia uuden ajan koulusta

4.3.3 Koulurakennuksen tilasuunnittelu

4.4 Päiväkotirakennuksen suunnittelu

4.4.1 Päiväkodin tilamitoitus

4.4.2 Päiväkodin tilat

4.5 Rakennustekniikka

4.5.1 Alapohjarakenteet

4.5.2 Ulkoseinärakenteet

4.5.3 Yläpohjarakenteet

4.5.4 Vesikatto

4.6 Talotekniikka

4.6.1 LVI-suunnittelu

4.6.2 Automaatiosuunnittelu

4.6.3 Sähkösuunnittelu

Kuten aiemmin on tässä selvityksessä todettu, RT-kortistolla ei ole pakottavaa ohjausvaikutusta. RT-ohjeiden huomioimisella suunnittelija voi varmistaa minkä tahansa tekemänsä suunnitelman soveltuvuuden ao. tarkoitukseen niin, että yleiset määräykset, ohjeet ja hyvä rakennustapa tulevat huomioituksi. Ne eivät ohjaa mihinkään nimenomaiseen suunnitteluratkaisuun vaan luovat käsitystä siitä, mitä asioita tulee huomioida hyvässä suunnittelussa. On kuitenkin ilmennyt tilanteita, joissa RT-kortteja on käytetty vastoin niiden alkuperäistä tarkoitusta. Suunnittelija on saattanut noukkia RT-kortin esimerkkikuvista suoraan jonkin todellisen, jo toteutetun hankkeen kuvat ratkaisuksi omaan hankkeeseensa – vailla syvällisempää analyysiä kyseisen hankkeensa tontin ominaisuuksista ja muista suunnittelussa huomioitavista tekijöistä. RT-kortteja ei ole tarkoitettu käytettäväksi näin, vaan toimia esimerkkinä yhdestä hyvän rakentamistavan mukaisesta ratkaisusta.

Näistä ohjekorteista voidaan tehdä muutama sisällöllinen nosto. Hankkeen aluksi suositellaan laadittavaksi pedagoginen suunnitelma, jossa kuvataan tiloissa tapahtuvaa pedagogista toimintaa ja sen tavoitteita. Monikäyttöisyys, muunneltavuus ja kestävä rakentaminen ovat ohjeissa mukana. Varhaiskasvatuksen sisustussuunnittelussa erityistä huomiota kiinnitetään mm. akustiikkaan, tilaryhmiin ja varusteluun sekä pintamateriaalien kulutuksen kestävyYTEEN, helposti puhdistettavuuteen ja käyttötarkoitukseensa sopivuuteen. Päiväkotitilojen ja perusopetuksen tilojen turvallisuuden suunnittelussa korostetaan turvallista rakennusta ympäristöineen tukemassa turvallista toimintakulttuuria ja vähentämässä vaaratilanteita ja tapaturmia.

Todettakoon lopuksi, että RT-kortissa sivutaan myös koulu/päiväkotirakennusten ylläpitoa painottaen mm. materiaali- ja kalusteratkaisujen osalta kestävyYTEttä ja helppoa huolettavuutta sekä sitä, että valinnoilla vaikutetaan varhaiskasvatusrakennuksen muunneltavuuteen, muuntojoustavuuteen, ylläpitoon, elinkaaren aikaisiin kustannuksiin sekä ympäristövaikutuksiin.

RT-ohjeet kohdistuvat myös päiväkotien ulkotilojen ja ulkoleikkipaikkojen suunnitteluun ja ulkoleikkipaikkoihin. Viime aikoina RT-ohjeistuksiin on tullut ilmastomuutokseen, lämpeneviin säihin sekä merenpinnan nousuun liittyviä huomioitavia seikkoja.

4.5 KVR-kilpailutuksen tuloksena toteutetut rakennukset

KVR-kilpailun järjestäjä (kunta tai kaupunki) määrittelee minimitavoitteet, jotka muodostuvat tarjousten laatijoille laadun osalta maksimitavoitteiksi. KVR-kilpailun osallistujat yrittävät etsiä kaikki tarjouspyynnön mahdollisesti sisältämät porsaan reiät, joiden avulla oma tarjous saataisiin muita halvemmaksi.

KVR-kilpailuun tehtyjen tarjousten valintaperusteena on lähtökohtaisesti halvin hinta. Jos tarjouspyynnöissä vaaditaan laatua, sen merkitys valinnassa ei yleensä ylitä hinnan merkitystä. Muita laatu-kriteerejä voivat olla esim. rakennuksen helppohoitoisuus, ylläpito- käyttö- ja elinkaarikustannukset. KVR-kilpailutuksen järjestävän kunnan mahdollisesti laatimat omat suunnitteluohjeet toki ovat KVR-kilpailutuksessa määräävinä ohjeina toteuttajille.

5 Katsaus varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ja päiväkotirakennuksia koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin

Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilaselvityksen yhtenä tehtävänä oli kartoittaa minkälaisia tutkimuksia ja opinnäytteitä on viime vuosina valmistunut liittyen varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin ja päiväkotirakennuksiin. Kartoitus tehtiin kasvatustieteiden ja arkkitehtuurin aloilla laadituista opinnäytteistä ja tutkimuksista sekä ammattikorkeakouluissa laadituista opinnäytetöistä. Kartoituksessa painotettiin 2010-luvun ja erityisesti vuoden 2015 jälkeistä tuotantoa. Osana työvaihetta myös kartoitettiin, minkälaisia oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevia kansallisia kehittämishankkeita viime vuosina on toteutettu.

Varhaiskasvatuksen tiloja ja rakennuksia on tarkasteltu opinnäytteissä jonkin verran viime vuosikymmenen aikana. Tiloja on tarkasteltu sekä arkkitehtuurin alalla että kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Tutkimuksia ja opinnäytteitä on tehty jonkin verran enemmän päiväkotirakennuksista kuin esimerkiksi ammatillisen koulutuksen tiloista ja rakennuksista, joita kartoitettiin vuonna 2021 valmistuneessa selvityksessä. Edelleenkin yleissivistävästä koulutuksen oppimisympäristöistä ja rakennuksista on tehty eniten opinnäytteitä ja tutkimuksia.

Varsinaisesti tämän selvityksen tematiikkaan - kansallinen varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten tarkastelu tai suunnittelun ohjaus - suoraan liittyviä tutkimuksia tai opinnäytteitä ei löytynyt kuin muutama. Seuraavaksi tarkastelemme muutamia varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin, tiloihin ja rakennuksiin liittyviä tutkimuksia ja opinnäytteitä, joita eri yliopistojen ja korkeakoulujen tutkimushauilla löysimme keväällä 2023².

Kasvatustieteellisen tiedekunnassa laadituissa tutkielmissa käsitellään tiloja usein niiden toimivuuden ja pedagogiikan näkökulmasta. Esimerkiksi Vaajasen vuonna 2018 tekemän kasvatustieteiden pro gradu tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää päiväkodin fyysisen varhaiskasvatusympäristön merkitystä ja tarkastella päiväkodin fyysisiä tiloja, niiden toimivuutta ja pedagogiikkaa tukevia ratkaisuja päiväkodin johtajien ja lastentarhanopettajien tulkitsemana sekä tarkastella tapaustutkimuksessaan arkkitehdin käsitystä päiväkotirakentamisen suunnittelun erityispiirteistä.

Tutkimuksen keskeisenä tuloksena Vaajanen esittää, että päiväkodin fyysinen varhaiskasvatusympäristö tukee parhaiten varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa silloin, kun tilat ovat muuntuvat ja mahdollistavat monenlaisia toimintoja. Fyysiseltä muunneltavuudelta odotettiin mahdollisuutta erikokoisten tilojen yhdistämiseen tai erottamiseen esimerkiksi oven tai siirtoseinän avulla. Muunneltavuus yhdistettiin tilan käyttötarkoituksen muunneltavuuteen kalusteiden siirreltävyiden, valaistuksen muunneltavuuden, toiminnan tarpeiden ja lasten ideoiden pohjalta. Lastentarhanopettajat olivat korostaneet erityistilojen merkitystä mm. liikunnan, leikkipedagogiikan ja mediakasvatuksen toteuttamiseksi.

Tuloksista voi nostaa erikseen esiin yhden muunneltavuuteen ja joustavuuteen liittyvän yksityiskohdan esiin. Haastatellut lastentarhanopettajat Vaajasen mukaan ”haastavat suunnittelijat ja tuotekehittäjät kehittämään entistä helpommin avattavia äänieristettyjä siirtoseiniä, monipuolisempia liikuteltavia kalusteita ja uusia innovaatioita, joilla tilan kokoa ja muotoa voisi säädellä.”

---

² Tekstissä mainittujen opinnäytteiden tarkemmat lähdetiedot löytyvät **liitteestä 3**.

Tutkielmaan osallistuneet päiväkodin johtajat olivat kokeneet, että heillä oli ollut hyvät mahdollisuudet osallistua päiväkotirakennuksensa suunnitteluun ja arkkitehti oli ottanut hyvin huomioon käyttäjien toiveita. Vaajanen päätyy johtopäätökseen, että päiväkodin johtajan, henkilökunnan ja lasten osallistamista tulee kehittää ja jatkossa entistä enemmän hyödyntää päiväkodin suunnitteluprosessin eri vaiheissa. (Vaajanen, 2018)

Lahdenpohjan vuonna 2019 arkkitehtuurin puolelle valmistuneessa diplomityössä on tarkasteltu päiväkotien tilaratkaisuja tavoitteena löytää kehitysideoita päiväkotien tilojen parantamiseksi ja monipuolistamiseksi. Lopputyössä tarkasteltiin, millaiset ovat päiväkotien uudet tilaratkaisut ja millainen on hyvä päiväkotitila. Työssä oli lisäksi tavoitteena löytää arkkitehtuurin ja tilaratkaisujen avulla keinoja päiväkotisuunnitteluun, jota saadaan elämyksellinen ja innostava, leikkiä ja liikkumista kannustava päiväkotitila, jossa luonto tuodaan osaksi päiväkotitilaa. (Lahdenpohja, 2019)

Vuonna 2020 Södön pro gradu työssä tarkasteltiin varhaiskasvatuksen avoimia oppimisympäristöjä Pirkanmaalla. Oppimisympäristö loi lähinnä viitekehyksen, jonka sisällä hän tarkasteli varhaiskasvatustyöyksikköjen työn ja työkuulttuurin muutosta. Södö halusi selvittää, mistä avoimissa oppimisympäristöissä on kyse ja mikä vaikutus sillä on varhaiskasvatustyöyksiköiden toimintakulttuuriin. Södön keskeisin havainto oli, että avoin oppimisympäristö ja siellä työskentely ovat suuri työkuulttuurinen muutos varhaiskasvatuksessa. Avoimeen oppimisympäristöihin siirtymisen taustalla vaikuttaviksi tekijöiksi Södö nimensi mm. pienryhmätyöskentelyn, yhteiskunnan muutokset ja taloudelliset tekijät. Södö lisäksi korostaa, että uudenlaiseen työkuulttuuriin siirtyminen edellyttää systemaattista yhteissuunnittelua, uuden työskentelytapaan perehdyttämistä sekä muutokseen sitoutumista.

Lillebergin varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma parin vuoden takaa (2021) tarkastelee varhaiskasvatuksen joustavaa pedagogista toimintaympäristöä kotipesän kautta. Lilleberg lähestyi kotipesä -kysymystä selvittämällä mitä kotipesä-ajattelulla varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan. Tutkielmassa haettiin vastausta millaisia pedagogisia mahdollisuuksia kotipesä-ajatteluun perustuva varhaiskasvatustarjoaja ja miten fyysinen varhaiskasvatustyöympäristö, sisältäen tilat ja materiaaliressurit, tukee pedagogiikan toteuttamista kotipesässä. Lilleberg määritteli, että kotipesät edustavat varhaiskasvatuksessa uusia joustavia toimintaympäristöjä ja niitä on erityisesti uusissa päiväkotirakennuksissa.

Alastalon (2021) diplomityössä tarkasteltiin Päiväkotitila Taikurinhattua ja pohdittiin, millainen vaikutus 70-luvulla voimaan tulleella Lasten päivähoitolaille on ollut päiväkotien rakentamiseen seuraavan vuosikymmenen vaihteessa. Alastalon mukaan päiväkotitila Taikurinhattua fyysisen tilan mittakaavat ovat olleet suunnitteluidean perusta ja tilasuunnittelussa on huomioitu muuntuvuutta ja tilojen joustavaa käyttöä.

Viime vuosina arkkitehtuurin puolelta on valmistunut useita diplomitoiteita, jotka ovat yleisten arkkitehtuurikilpailujen kilpailutoiteita ja joista on jatkettu diplomityötä. Helsingin kaupunki toteutti 2021 avoimen arkkitehtuurikilpailun Taka-Töölön päiväkodista. Esimerkiksi Heikkilän, Grönbergin ja Mikolan diplomitoiteiden suunnitelmaosuus perustuu avoimen päiväkodin suunnitelmaan. Näiden lisäksi arkkitehtuurin lopputöistä löytää muutamia case-tutkielmia, jotka käsittelevät yksittäisten päiväkotien suunnittelua (esim. Hulmi 2015, Knuutila 2015 ja Tikka-Rissanen 2016).

Parissa kasvatustieteellisessä väitöskirjassa on käsitelty tai sivuttu päiväkotien tiloja. Koivulan (2010) väitöskirjassa tutkittiin lasten yhteisöllisyyttä ja yhteisöllistä oppimista päiväkodissa. Tutkimuksessa tarkasteltiin jonkin verran tiloja yhteisöllisyyttä ja yhteisöllistä oppimista edistävänä tai estävänä tekijöinä. Tilat eivät kuitenkaan olleet tutkimuksen keskiössä ja tiloja käsittelevä anti jäi tutkimuksessa Koivulankin mukaan kapeaksi.

Alilan (2013) varhaiskasvatuksen laadun ohjausta ja ohjauksen laatua käsittelevässä väitöskirjassa on muutamia viittauksia päiväkotien tiloihin fyysisenä paikkana. Syrjämäen väitöksessä (2020) tutkittiin oppimisympäristöjen laatua tunnistamalla päiväkotien integroiduista erityisryhmistä vertaisvuorovai-
kutusta vahvistavia pedagogisia toimintamalleja, huomioiden erityisesti niitä lapsia, joille yhteiseen toimintaan liittyminen oli ikätovereita vaikeampaa. Tässäkin tutkimuksessa päiväkodin oppimisympäristö muodosti tutkimukselle viitekehyksen, mutta rajautui toiminnalliseen näkökulmaan.

Sillanpään (2021) kasvatustieteellisen tiedekunnan väitöskirjassa tutkittiin lastentarha- ja päiväko-
tiarjen murroksia ja jatkuvuuksia 1930-luvulta 2000-luvulle tilallisuuden näkökulmasta. Sillanpää nos-
taa tuloksissaan esiin kolme merkittävää tilallista murrosta: lasten ulkotila on kaventunut, sisätilojen
leikki-tilat ovat laajentuneet ja keittiötilat ovat poistuneet lasten ulottumattomiin. Sillanpää myös ha-
vaitsee, että yksittäiselle lapselle suunnattu neliöiden määrä kasvoi ja lapsille sallittujen tilojen määrä
lisääntyi, mikä toi mukanaan monipuolisuutta ja myös itsenäisyyttä sisätilojen käyttöön. Sillanpää
viittaa tutkimusaineistoonsa ja korostaa, että tilallisessa suunnittelussa tulisi kiinnittää huomio erityi-
sesti lapsille ominaiseen tietämisen tapaan - älyllisen, tietoisin tietämisen rinnalle.

6 Katsaus päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelun kehittymiseen

Katsauksessa päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelun kehittymiseen kartoitettiin varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien rakennushankkeiden suunnitteluun vaikuttavia tekijöitä. Tarkastelu kohdistettiin varhaiskasvatuksen rakennusten mitoitusperiaatteiden, rahoituksen, omistamismallien sekä urakkamuotojen tarkasteluun. Osuudessa kerättiin tietoa myös tilakonsepteista ja käyttäjien kokemuksista.

6.1 Kyselyn toteuttaminen ja vastaajat

Kyselyjen sisällöt laadittiin yhdessä tilaajan kanssa. Kyselyt toteutettiin Webropol-ohjelmalla talvella 2023. Kyselyjen ja haastattelujen avulla haettiin vastauksia mm. seuraaviin asioihin:

- Varhaiskasvatuksen tilojen mitoitusperiaate
- Toteutunut mitoitus
- Tilojen/rakennusten konseptoinnin toteutuminen
- Konseptoinnin luonne
- Uudisrakennuksen hankinta (rahoitus + omistaminen)
- Toteutunut urakkamuoto
- Päiväkotirakennusten tulevaisuuden suunta (trendit)
- Päiväkotirakennuksen ominaisuuksien luonne
- Tilojen ja rakennuksen soveltuvuus käyttötarkoitukseen
- Tilojen ja rakennuksen kokeminen

Kyselyt kohdennettiin sekä varhaiskasvatuspalveluntuottajille että tilojen käyttäjille. Varhaiskasvatuspalvelun palveluntuottajien kysely toimitettiin kaikille kuntien, kuntayhtymien ja konsernien varhaiskasvatuksen järjestäjien edustajille sekä yksityisille varhaiskasvatuspalveluntuottajille. Kyselyssä kartoitettiin mm. tilojen hankintaa, soveltuvuutta, suunnittelua koskevia asioita.

Kyselyyn vastasi yhteensä 96 varhaiskasvatuspalvelun tuottajaa ja järjestäjää. Vastaajista 44 (46 %) edusti kuntaa tai kuntayhtymää, 22 yritystä (23 %) ja 28 (29 %) yhdistystä tai säätiötä ja kaksi (2 %) muita organisaatioita.

Taulukko 10 Varhaiskasvatuksen palveluntuottajien kyselyyn vastanneet organisaation mukaan

Varhaiskasvatuksen palveluntuottaja	N	Osuus
Kaikki vastaajat	96	100 %
Kunta (tai kuntayhtymä)	44	46 %
Yritys	22	23 %
Yhdistys tai säätiö	28	29 %
Muu	2	2 %

Toinen kysely kohdistettiin varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjille. Kysely lähti usealle tuhannelle varhaiskasvatuksessa työskentelevälle taholle, myös yksityisten päiväkotien edustajille. Käyttäjien

kyselyssä käsiteltiin rakennusten ominaisuuksia, soveltuvuutta käyttötarkoitusta ja kokemuksia uusista oppimisympäristöistä.

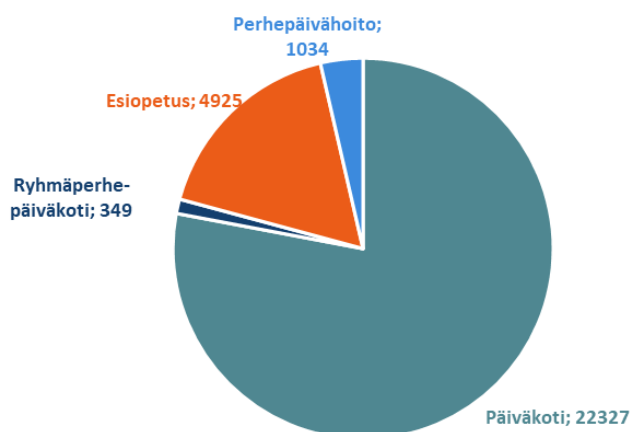
Kyselyyn vastasi yhteensä 257 varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjää. Vastaajista 191 (74 %) työskenteli kunnassa, 41 (16 %) yrityksessä ja 22 (9 %) yhdistyksen tai säätiön työntekijänä ja kolme (1 %) uskonnollisessa yhteisössä (esim. seurakunta). Uskonnollisia yhteisöjä edustavien vastaajia ei ole raportoitu vähäisen määränsä takia raportissa erikseen, mutta ovat osana kaikkien vastaajien keskiarvoja. Yleisemmin vastaaja toimi joko päiväkodin johtajan tai vastuuhenkilönä. Uskonnollisia yhteisöjä edustavia vastaajia oli kolme. Pienen vastaajamäärän takia tämän vastaajaryhmän vastauksia ei käsitellä erikseen.

Taulukko 11 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyn kokonaisvastaajamäärä (n=257) ja vastaajien jakautuminen palveluntuottajaorganisaatioittain

Kaikki vastaajat	257	100 %
Kunta (tai kuntayhtymä)	191	74 %
Uskonnollinen yhteisö	3	1 %
Yritys	41	16 %
Yhdistys tai säätiö	22	9 %

6.2 Varhaiskasvatuksen tilat ja tilapaikat

Varhaiskasvatuksen palveluntuottajien kyselyyn vastanneiden hallinnassa ja toimintavastuulla oli yhteensä lähes 30 000 tilapaikkaa (kuva 36). Keskimäärin palveluntuottajan hallinnassa oli 251 päiväkotitilapaikkaa, kahdeksan ryhmäperhepäiväkodin tilapaikkaa, esiopetuksessa 91 tilapaikkaa ja perhepäivähoidossa 22 tilapaikkaa. Miltei 80 % vastaajien tilapaikoista on päiväkodeissa ja noin 17 % esiopetuksessa. Ryhmäperhepäiväkotien ja perhepäivähoidon osuus on vähäinen.

Kuva 36 Varhaiskasvatuksen palveluntuottajan kyselyyn vastanneiden hallinnassa ja toimintavastuulla olevien varhaiskasvatuksen tilapaikkojen jakautuminen järjestämismuodoittain

Taulukossa 12 on avattu vastaajien tilapaikkojen lukumäärien jakautumista sekä palveluntuottajan että määrän mukaan. Kunnissa yhdessä toimipaikassa on keskimäärin 35 tilapaikkaa. Yrityksissä yhdessä toimipaikassa on keskimäärin 15 tilapaikkaa.

Taulukko 12 Tilapaikkojen lukumäärä palveluntuottajakyselyyn vastanneiden ilmoittamana

Varhaiskasvatuksen tilapaikkojen lukumäärä						
Varhaiskasvatuksen palveluntuottaja		1-10	11-50	51-150	151-322	Yhteensä
Kunta	lkm	50	12	48	23	133
	%	37 %	9 %	35 %	17 %	100 %
Yritys	lkm	15	10	8	4	37
	%	41 %	27 %	22 %	11 %	100 %
Yhdistys/säätiö	lkm	9	7	3	0	19
	%	45 %	35 %	15 %	0 %	100 %

Kyselyyn vastanneiden palveluntuottajien hallinnassa ja vastuulla oli yhteensä 738 toimipaikkaa, jotka jakautuivat 568 rakennukseen. Tilojen yhteenlaskettu bruttoala oli 280 973 brm² (taulukko 13).

Taulukko 13 Rakennusten lukumäärä palveluntuottajakyselyyn vastanneiden ilmoittamana

Varhaiskasvatuksen rakennusten lukumäärä							
Varhaiskasvatuksen palveluntuottaja		1	2	3	4	5 tai enemmän	Yhteensä
Kunta	lkm	71	48	30	8	15	173
	%	41 %	28 %	17 %	5 %	9 %	100 %
Yritys	lkm	28	5	3	2	1	39
	%	72 %	13 %	8 %	5 %	3 %	100 %
Yhdistys/säätiö	lkm	17	2	1	0	0	20
	%	85 %	10 %	5 %	0 %	0 %	100 %
Kaikki vastaajat	lkm	119	55	34	10	7	235
	%	50 %	23 %	15 %	4 %	3 %	100 %

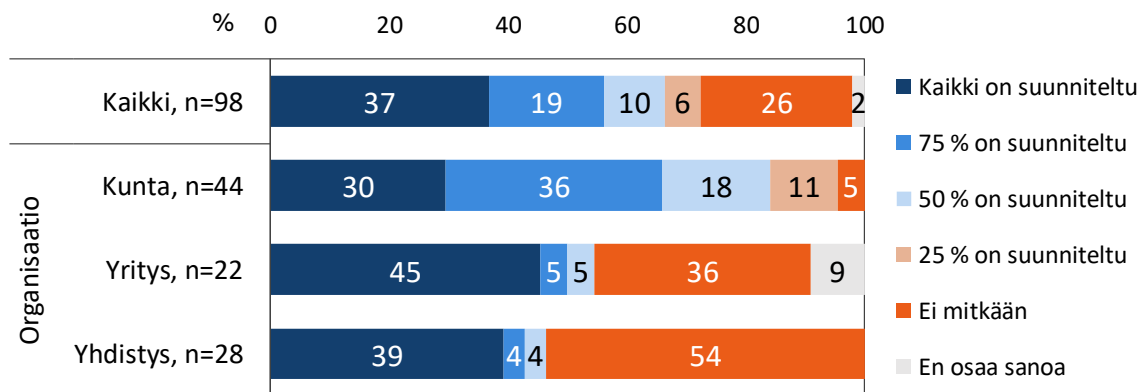
Kunnilla on keskimäärin enemmän tilapaikkoja heidän ylläpitämässään varhaiskasvatuksen toimipisteissä, kuin yrityksillä, järjestöillä tai säätiöillä. Kunnalliset yksiköt ovat keskimäärin muiden palveluntuottajien yksiköitä suurempia.

Kuntien ylläpitämässä päiväkodeissa on keskimäärin yhtä tilapaikkaa kohden noin 16 bruttoneliömetriä. Yritysten, yhdistysten ja säätiöiden ylläpitämässä päiväkodeissa yhtä tilapaikkaa kohden on keskimäärin vain noin 10 bruttoneliömetriä.

6.2.1 Varhaiskasvatusrakennusten ja -tilojen luonne ja hallinta

Kyselyillä haluttiin kartoittaa, minkälaisia rakennuksia varhaiskasvatusta järjestävien ja palvelua tuottavien tahojen hallinnassa on, miten varhaiskasvatuksen käytössä olevia rakennuksia omistetaan ja miten niitä hallitaan.

Kyselyllä koottiin tietoa, onko varhaiskasvatuksen palveluntuottajan käytössä tällä hetkellä rakennuksia, joita alun perin ei ole suunniteltu varhaiskasvatuksen käyttöön (kuva 37). Tässä kohtaa tulokset vaihtelevat paljon palveluntuottajien välillä. Kuntien ylläpitämissä päiväkodeissa enemmistö tiloista on joko kokonaan tai 75 % suunniteltu varhaiskasvatuksen toimintaan. Yritykset ja yhdistykset järjestäjät enemmän päiväkotitoimintaa tiloissa, joista ei ole suunniteltu varhaiskasvatuksen toimintaan. Yrityksistä sekä yhdistyksistä ja säätiöistä noin 40 % ilmoitti, että mitkään tilat ei ole suunniteltu alun perin varhaiskasvatuksen toimintaan. Kunnissa vastaava määrä on vain 17 % rakennuksista.

Kuva 37 Onko varhaiskasvatuksen palveluntuottajan käytössä tällä hetkellä rakennuksia, joita alun perin ei ole suunniteltu varhaiskasvatuksen käyttöön? N=98, vastausten jakaumat prosentteina

Yksi vastaaja ilmoitti, että heidän käytössään on 27 rakennusta ja 8 000 neliötä, joita ei alun perin ole suunniteltu varhaiskasvatuksen käyttöön. Toisen vastaajan vastauksessa tilapaikkojen määräksi ilmoitettiin 416 tilapaikkaa.

Varhaiskasvatuksen toimipaikkoja on sijoitettu hyvin monenlaisiin rakennuksiin. Monet rakennuksista ovat sellaisia, ettei niiden rakentaja todennäköisesti olisi voinut kuvitella rakennuksen nykyistä käyttömuotoa. Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen käytössä on rakennuksia, jotka ovat alun perin suunniteltu tai olleet esimerkiksi:

- Omakotitalo, rivitalon huoneisto, opiskelija-asunto
- Eläinlääkärin vastaanotto-tila (remontoitu varhaiskasvatuksen käyttöön)
- Koulu, koulun luokkatila
- Opettajien asunto
- Erityiskoulu
- Entisen terveysaseman kiinteistö
- Perhekeskuksen tila
- Kerhotoiminta

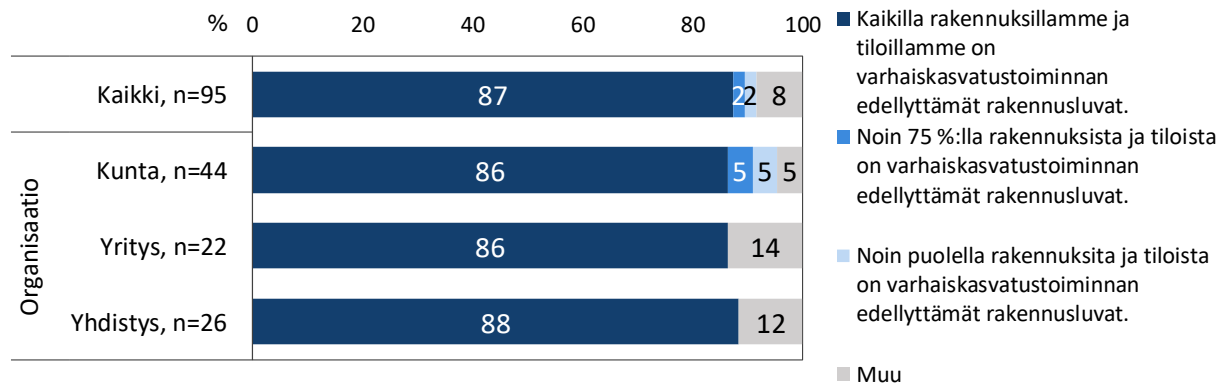

- Elokuvavuokraamo
- Liikehuoneisto
- Vanhan kylpylärakennuksen asuin- ja hoitotilat (remontoitu päiväkotikäyttöön)
- Synnytyssairaala
- Sotilassairaala
- Keuhkotautiparantola
- Vanhainkoti
- Lastenkoti
- Päiväkoti sijaitsee toimistorakennuksen alakerrassa. Tilassa on ollut ennen päiväkotia (1995) asti ruokala. Sen jälkeen pientä remonttia on tehty.
- Toimisto
- Kauppa
- Taloyhtiön alakerta (muu yritystoiminta)
- Kerhotila kerrostalon kivijalassa.
- Ammatillinen oppilaitos (remontoitu päiväkodin käyttöön)
- Seurakunnan toimintaan tarkoitettu tila
- Kirkkorakennuksen yhteydessä oleva asuntosiipi
- Oppilaitos
- Talonmiehen asunto sekä musiikkiluokka
- Neuvolarakennus
- Pankki
- Posti

Kysyttäessä hallinnassa olevien varhaiskasvatustoiminnalle osoitettujen siirtokelpoisten rakennuksen lukumäärää, joilla on pysyvä sijoituslupa, yhdeksän vastaajaa ilmoitti hallinnoivansa tällaista rakennusta. Kyseisten vastaajien siirtokelpoisten rakennusten tilapaikkojen lukumäärät vaihtelevat muutamista kymmenistä 168 tilapaikkaan.

6.2.2 Toiminnan edellyttämät rakennusluvut

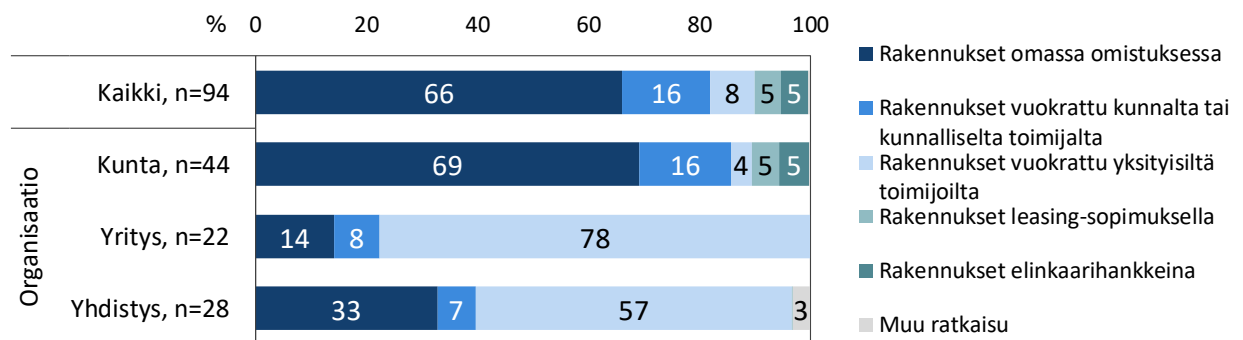
87 % vastaajista arvioi, että kaikilla heidän käytössään olevilla rakennuksilla ja tiloilla on varhaiskasvatustoiminnan edellyttämät rakennusluvut (kuva 38.) Kahdeksan vastaajaa valitsi avoimen vastausvaihtoehdon ja tarkensivat vastaustaan esimerkiksi kertomalla, että tilat ovat saaneet poikkeusluvan viideksi vuodeksi kerrallaan tai että tilat ovat pääkäyttötarkoitukseltaan jotain muuta, mutta rakennustarkastaja on hyväksynyt tilat varhaiskasvatuskäyttöön.

Kuva 38 Arvioiaka käytössänne olevien rakennusten ja tilojen varhaiskasvatustoiminnan edellyttämä rakennusluvatilanne. N=95, vastausten jakaumat prosentteina

6.2.3 Varhaiskasvatustoiminnassa olevien rakennusten omistaminen

Vastaajia pyydettiin kertomaan, miten heidän käytössään olevat rakennukset jakautuvat omistamisen suhteen (kuva 39). Omistamista pyydettiin arvioimaan suhteessa tilapaikkamääriin. Tulokset on esitetty tilapaikkamäärien mukaan, ei rakennusten määrän.

Kuva 39 Miten käytössänne olevat varhaiskasvatuksen kokonaiset rakennukset (esimerkiksi päiväkotirakennus) jakautuvat omistamisen ja hallinnan näkökulmista? N= 94, jakaumat prosentteina

Kaikkien palveluntuottajien keskuudessa 66 % tilapaikoista sijaitsee rakennuksissa, jotka ovat varhaiskasvatuspalveluntuottajan omistuksessa. Tulokset vaihtelevat merkittävästi riippuen siitä, onko palveluntuottaja kunta, yritys vai yhdistys/säätiö. Kunnissa enemmistö (69 %) varhaiskasvatuksen rakennuksista on omassa omistuksessa/taseessa. Lisäksi noin 16 % kuntataustaisista vastaajista vastasi, että rakennukset on vuokrattu kunnalta tai kunnalliselta toimijalta. 5 % rakennuksista on leasing-sopimuksella ja 4 % kuntataustaisista vastaajista ilmoitti, että rakennukset on vuokrattu yksityisiltä toimijoilta.

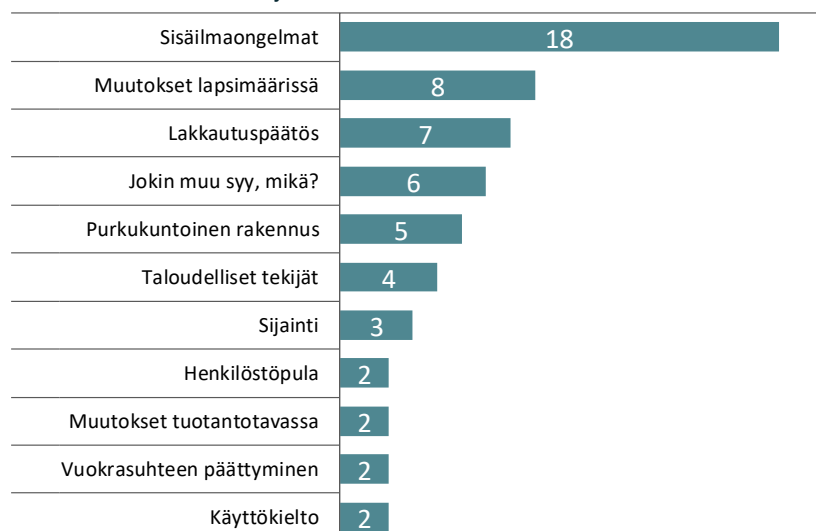
Yrityksillä ja yhdistyksillä sekä säätiöillä suurin osa rakennuksista oli vuokrattu yksityisiltä toimijoilta. Yrityksistä suuri osa toimii vuokralla, pääosin toiselta yritykseltä vuokratuissa tiloissa. Yrityksistä 8 %

ilmoitti, että ovat vuokranneet tilat kunnalta tai kunnalliselta kiinteistöyhtiöltä. 14 % yksityisistä varhaiskasvatuspalveluntuottajista omistaa tilat, jossa järjestävät varhaiskasvatuslain mukaista toimintaa. Yhdistyksistä 33 % omisti tilansa, joista yli puolet oli vuokrannut tilat yksityisiltä toimijoilta.

6.2.4 Tyhjät tai käytöstä poistetut rakennukset

Enemmistöllä varhaiskasvatuksen palveluntuottajien kyselyyn vastanneista (84 %) ei ole omistuksessa tyhjiä tai käytöstä poistettuja rakennuksia (kuva 40). Viisitoista vastaajaa ilmoitti, että heillä on omistuksessaan tyhjiä tai käytöstä poistettuja varhaiskasvatuksen rakennuksia. Näissä tilapaikkojen ilmoitettu määrä vaihteli 1–169 välillä. Neljatoista vastaajaa arvioi poistetun tai tyhjiään olevan rakennuksen kokonaisalan. Pienin rakennus oli 140 brm² ja suurin 3 914 brm². Rakennusten keskikoko oli noin 930 brm².

Valintamäärän mukaan lajiteltuna.

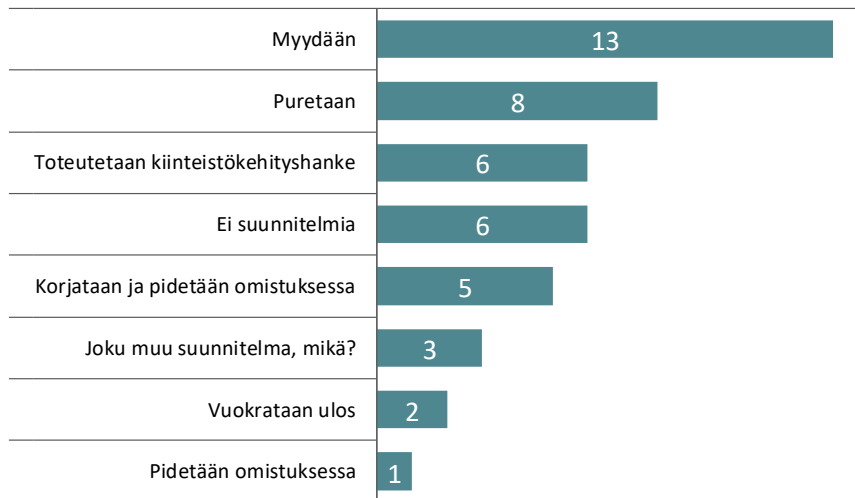

Kuva 40 Mitkä ovat yleisimmät syyt, jotka takia rakennus on poistettu käytöstä? (Vastaukset lukumäärinä)

Sisäilmaongelmat ovat selkeästi yleisin syy, minkä takia rakennukset on poistettu käytöstä. Myös muutokset lapsimäärissä ja lakkautuspäätökset ovat vastaajien joukossa olleet melko yleisiä syitä. Jokin muu syy kohdassa tekijöitä olivat mm. uuden päiväkotikoulun rakentuminen kirkonkylälle, epäkäytännölliset tilat ja laaja peruskorjaustarve.

Tyhjät ja tarpeettomat rakennukset on yleisimmin tarkoitus myydä (13 vastausta) tai purkaa (8 vastausta) (kuva 41.)

Valintamäärän mukaan lajiteltuna.

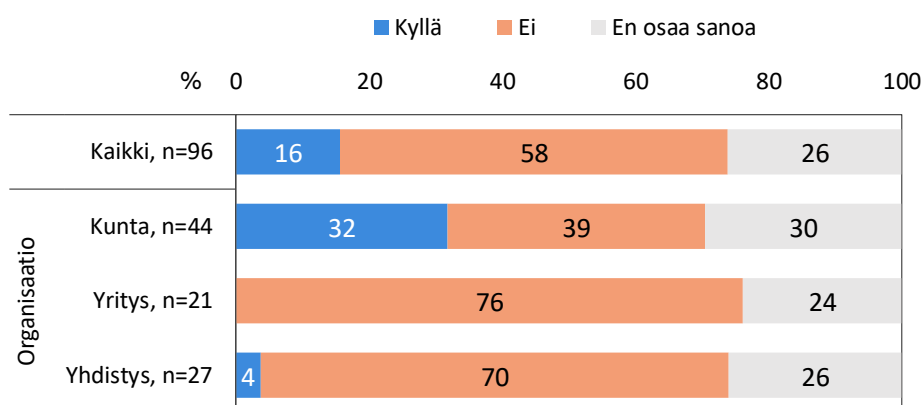

Kuva 41 Mitä tyhille/tarpeettomille varhaiskasvatuksen rakennuksille on tarkoitus tehdä viiden vuoden sisällä? (Vastaukset lukumäärinä)

6.2.5 Hallintajärjestelmät

Kuntataustaista vastaajista kolmannes ilmoittaa käytössään olevan rakennusten tai tilojen hallintajärjestelmä. Vajaa kolmannes ei osannut sanoa onko heillä hallintajärjestelmiä ja loput vastasivat, että heillä ei ole käytössään hallintajärjestelmiä (kuva 42).

Kolme neljästä yritys vastaajasta vastasi, että rakennusten ja tilojen hallintajärjestelmiä ei ole käytössä ja loput eivät osanneet sanoa. Yhdistysten ja säätiöiden vastaajista 4 % vastasi käytössään olevan hallintajärjestelmä.

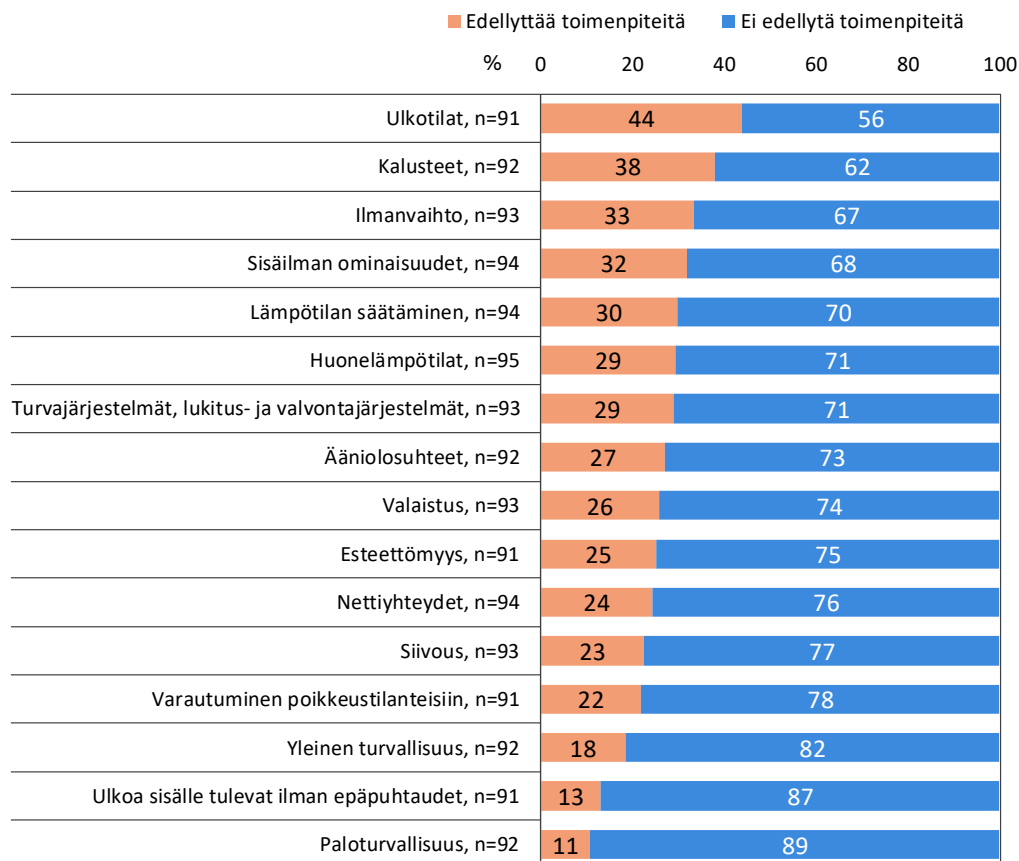
Kuva 42 Onko käytössänne varhaiskasvatuksen rakennusten ja/tai tilojen hallintajärjestelmiä? N=96, jakaumat prosentteina

6.3 Vastaajien arvioita varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten laadullisista tekijöistä

Sekä palveluntuottajia että tilojen käyttäjiä pyydettiin arvioimaan tiloihin liittyviä laadullisia tekijöitä ja kehittämistarpeista. Kysymys muotoiltiin siten, että vastaajan tuli arvioida varhaiskasvatuksen toimipaikkojen rakennusten ominaisuuksia ja arvioida, mitkä listatuista tekijöistä edellyttävät toimenpiteitä viiden vuoden sisällä.

Palveluntuottajien kyselyn vastaajista n=91–95) noin kolmannes arvioi, että ulkotilat, kalusteet, ilmanvaihto, sisäilman ominaisuudet ja lämpötilan säätäminen edellyttävät rakennuksiin toimenpiteitä seuraavan viiden vuoden sisällä (kuva 43). Sen sijaan yleinen turvallisuus, ulkoa sisälle tulevat epäpuhtaudet ja paloturvallisuus ovat ilmeisen hyvällä tolalla, sillä nämä kolme ominaisuutta saivat vähiten mainintoja tulevista toimenpiteistä.

Vastaajaryhmä: kaikki vastaajat

Kuva 43 Palveluntuottajien arviot käytössä olevien toimipaikkojen rakennusten ominaisuuksista, jotka edellyttävät toimenpiteitä viiden vuoden sisällä. N=91–95

Kuntataustaisista vastaajista yli puolet arvioi sisäilman ja ilmanvaihdon edellyttävän korjaustoimenpiteitä tulevina vuosina. Myös lämpötiloihin, turvajärjestelmiin, lukitus- ja valvontajärjestelmiin sekä ulkotiloihin tuli paljon vastauksia.

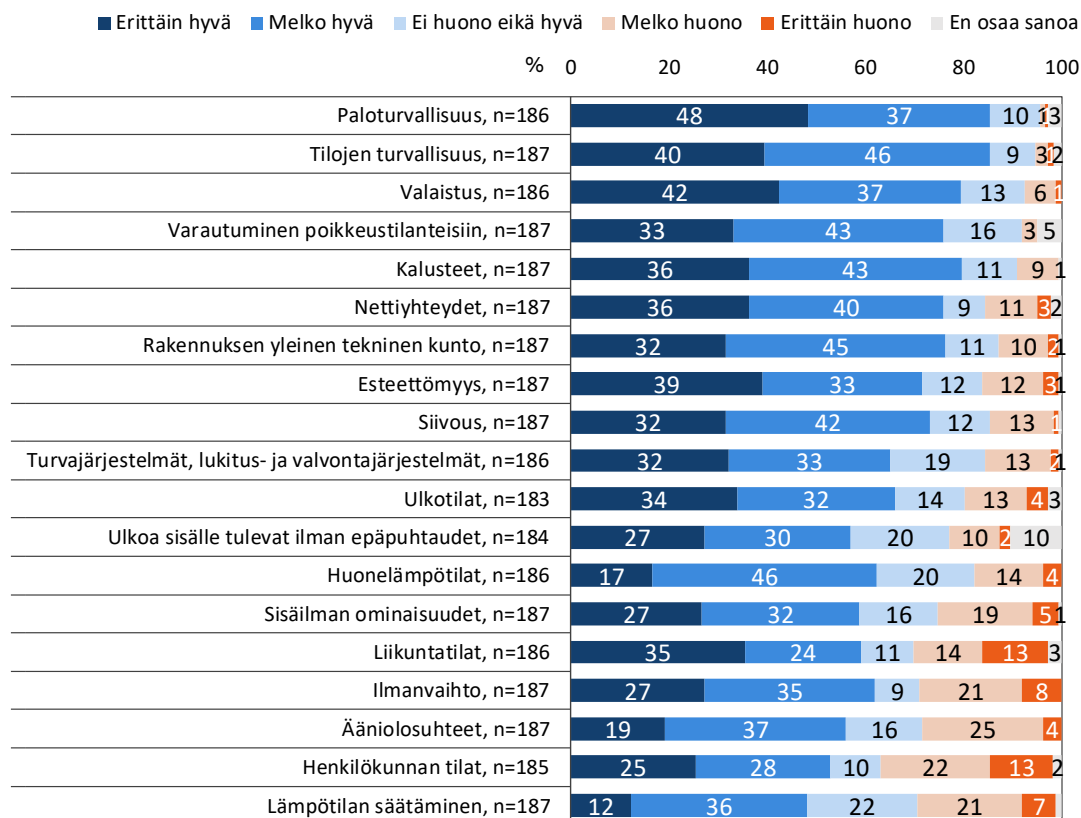
6.3.1 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden näkemyksiä varhaiskasvatuksen tiloista ja rakennuksista

Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-5 (1=erittäin huono ja 5=erittäin hyvä) hänen oman varhaiskasvatuksen toimipaikan rakennuksen ominaisuuksia tällä hetkellä.

Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden kuntataustaisten vastaajien näkemykset poikkesivat jonkin verran järjestäjän edustajien näkemyksistä. Kuntapuolella on selvästi kiinnitetty huomiota yleiseen turvallisuuteen ja paloturvallisuuteen. Yli 85 prosenttia käyttäjäkyselyyn vastanneista kuntataustaisista vastaajista arvioi näiden ominaisuuksien olevan melko hyviä tai erittäin hyviä. Myös turvallisuuden kiinteästi liittyvä valaistus ja varautuminen poikkeustilanteisiin arvioitiin hyväksi (kuva 44).

Sen sijaan lämpötilojen säätäminen, henkilökuntien tilat, ääniolosuhteet, ilmanvaihto ja liikuntatilat jakoivat mielipiteitä. Noin kolmannes kuntataustaisista vastaajista arvioi henkilökunnan tilat melko huonoksi tai erittäin huonoksi. Erikseen voi vielä nostaa esille liikuntatilat. 35 % kuntataustaisista vastaajista antoi erittäin hyvän arvion ja 24 % vastaajista melko hyvä arvion liikuntatiloista. Toisessa ääripäässä oli 13 % vastaajista, joiden arvio oli erittäin huono ja 14 % melko huono.

Vastaajaryhmä: Kunta

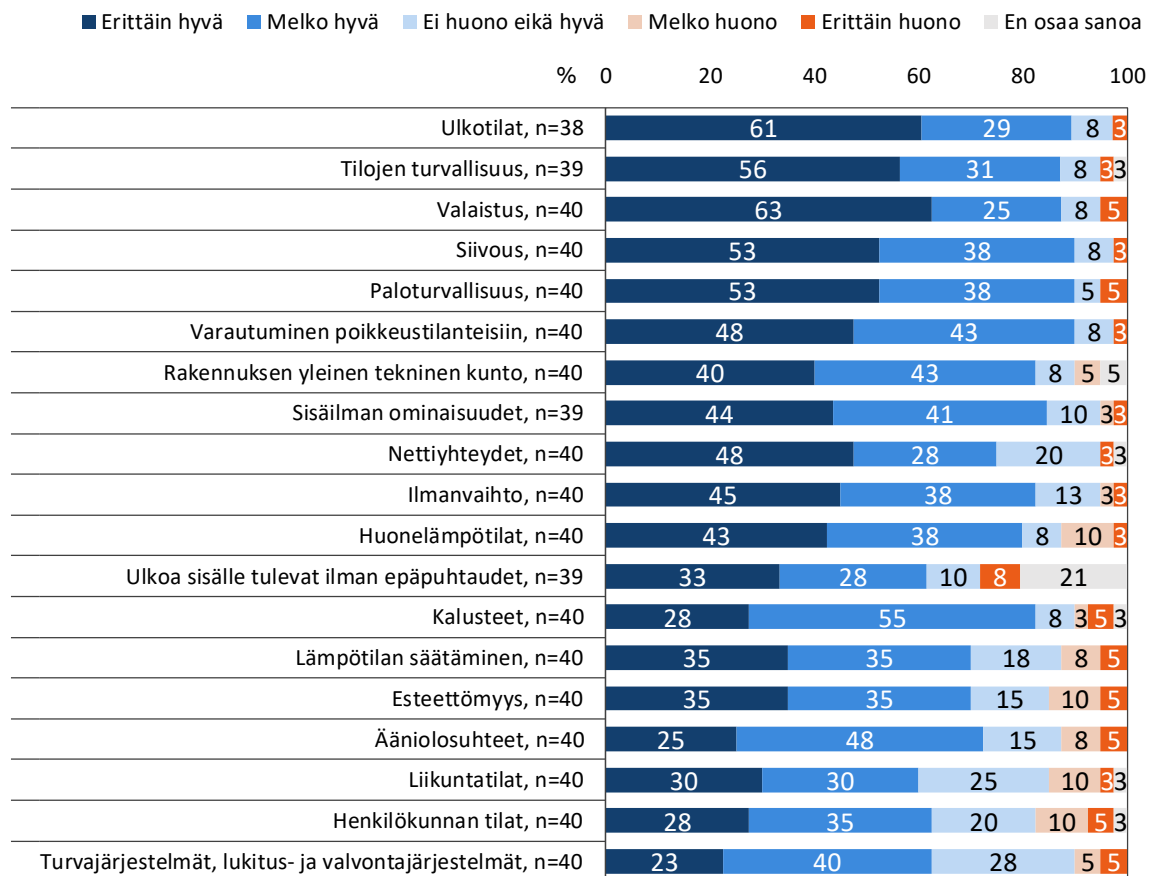
Kuva 44 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden kuntataustaisten vastaajien arviot oman toimipaikan rakennuksen ominaisuuksista. N=183–187, jakauma prosentteina

Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden yritystaustaisten vastaajien parhaimmat arviot saavat ulkotilat, tilojen turvallisuus ja valaistus. Siivous, paloturvallisuus ja poikkeustilanteisiin varautuminen saavat myös pääosin hyviä arvioita. Heikoimmat arviot saavat turvajärjestelmät, lukitus- ja valvontajärjestelmät, henkilökunnan tilat ja liikuntatilat.

Verrattuna kuntataustaisten vastauksiin yritystaustaisten vastaajien arviot oman toimipaikkansa rakennuksen ominaisuuksista olivat keskimäärin hieman parempia (kuva 45). Eroa löytyi erityisesti ilmanvaihtoon, huonelämpötiloihin ja lämpötilan säätämiseen liittyen siten, että kuntataustaiset arvioivat nämä ominaisuudet heikoimmiksi kuin yksityisten päiväkotien vastaajat.

Viime vuosien vilkkaan turvallisuuteen liittyneen keskustelun seurauksena ei lienee ollut yllätys, että turvajärjestelmät, lukitus- ja valvontajärjestelmät ja tilojen yleinen turvallisuus arvioitiin molemmissa ryhmissä samalla tavalla ja pääsääntöisesti melko hyviksi tai erittäin hyviksi.

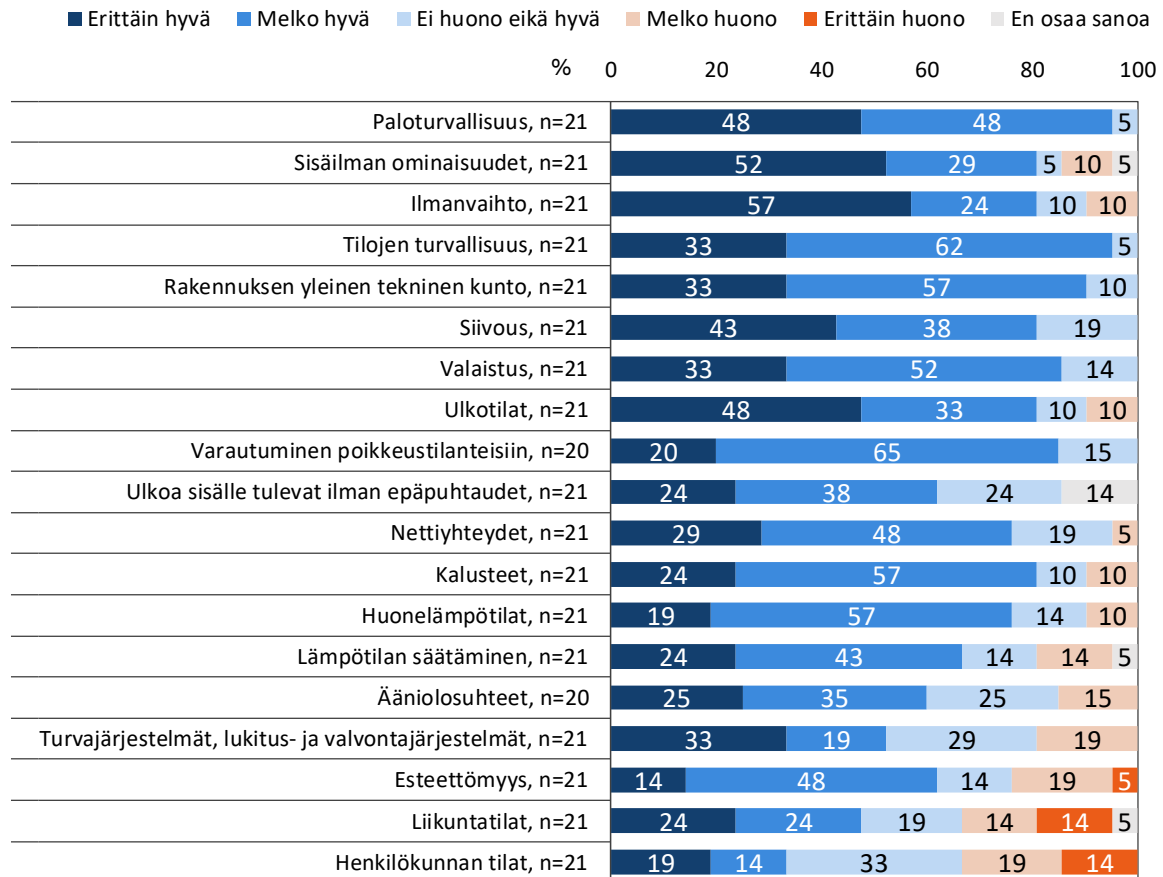
Vastaajaryhmä: Yritys

Kuva 45 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden yritystaustaisten vastaajien arviot oman toimipaikkansa rakennuksen ominaisuuksista. N=38–40, jakauma prosentteina

Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden yhdistys- tai säätiötaustaisten vastaajien positiivisimmat vastaukset kohdistuivat paloturvallisuuteen, sisäilman ominaisuuksiin ja ilmanvaihtoon. Ominaisuuksiltaan hyviksi tai erittäin hyviksi arvioitiin pääosin myös tilojen turvallisuus, rakennuksen yleinen tekninen kunto, siivous, valaistus, ulkotilat ja poikkeustilanteisiin varautuminen. Heikoimmat arviot saivat henkilökunnan tilat, liikuntatilat ja esteettömyys.

Vastaajaryhmä: Yhdistys

Kuva 46 Varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden yhdistys- tai säätiötaustaisten vastaajien arviot oman toimipaikkansa rakennuksen ominaisuuksista. N=20–21, jakauma prosentteina

Yhdistys- tai säätiötaustaiset vastaajat arvioivat henkilökunnan tilat muita vastaajia heikommiksi, joskin henkilökunnan tilat olivat jokaisessa vastaajaryhmässä heikoimmiksi arvioituja ominaisuuksia.

Yhdistys- tai säätiötaustaisten vastaajien arviot olivat yleisluontoisesti yritystaustaisten vastaajien arvioiden tapaan hieman kuntataustaisten vastaajien arvioita positiivisempia.

6.3.2 Tarvetta tilojen tai rakennuksen muutoksille on

Useissa varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjäkyselyyn vastanneiden käyttäjien vastauksissa tuotiin esiin, että tilat kaipaavat remonttia sisä- ja/tai ulkotilojen osalta. Ilmanvaihtoon ja sisäilmaan liittyviä haasteita tuotiin avovastauksissa runsaasti esiin. Erityisesti kuntataustaiset käyttäjävastaajat toivoivat kunnalta/kaupungilta selkeämpää työnjakoa ja vastuunkantoa liittyen tiloihin. Toisaalta useissa vastauksissa tuotiin esiin, että päiväkotirakennukseen on tulossa suuri remontti tai päiväkoti on siirtymässä uusiin tiloihin. Tässä muutama suora laina vastauksista:

Rakennus kaipaa sisätilojen pintojen remontoitua ja tilojen uudelleen järjestelyä nykyistä toimivammaksi.

Toivoisimme kaupungilta ketterämpää ja palvelevampaa tilahuoltoa. Nykyinen systeemi on kankea, huoltopyynnöt viiptyvät ja jäävät välillä täyttämättä. Kukaan ei ota koppia tai vastuuta toimialalla tai isännöinnissä esim. rikkoutuneista kaihtimista tai pihan turvallisuuspuutteista.

Avovastausten perusteella voidaan tulkita, että yritysten hallinnoimissa päiväkodeissa ollaan jonkin verran tyytyväisempiä tiloihin. Yritys ja yhdistys/säätiötaustaisten varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten käyttäjien vastauksissa kerrottiin puutteiden sijaan pääsääntöisesti tyytyväisyyttä tilojen laatuun ja toimivuuteen. Esimerkiksi:

Tilamme ovat viihtyisät ja kodinomaiset, ei laitospaisetta (entinen kirkkosali, joka muutettu/remontoitu päiväkodiksi). Asiakkaat erittäin tyytyväisiä!

Kyselyn yksi kysymys kohdistui toimipaikan rakennuksen tai tilojen muutostarpeisiin. Kysymys oli ”Mitkä tiloihin tai rakennukseen liittyvää kolme asiaa tulisi mielestänne juuri tässä varhaiskasvatuksen toimipaikassa muuttaa?” Keskeisimmistä vastauksista laadittiin yhteenveto. Alla olevaan tiivistykseen on koottu eniten mainintoja saaneet vastaukset ja mainintojen lukumäärät:

- Ilmanvaihto, sisäilman parantaminen, ilmastointi (noin 45 mainintaa)
- Ulkotilat/piha liian pieni tai muuten haasteellinen (30 mainintaa)
- Liikuntatilat puuttuvat tai ovat ahtaita (noin 10 mainintaa)
- Pienryhmätiloja ei ole tai ne ovat liian pienet (noin 7 mainintaa)
- Lämpötilan säätäminen (noin 7 mainintaa)
- Valaistuksen parantaminen (noin 5 mainintaa)
- Säilytystilan lisääminen (noin 5 mainintaa)
- Yleinen remontti, maalaustyöt jne.

Palveluntuottajien kyselyssä esiin nostettiin samoja teemoja ja kerrottiin tulevia suunnitelmia. Tässä muutama esimerkki:

Lasten kalusteita tullaan uusimaan.

Alueen yleiskaava mahdollistaa päiväkodin piha-alueen laajenemisen.

On tehty korjattavuussuunnitelmat kiinteistöihin. Joka vuosi tehdään pieniä ja suurempia korjauksia kiinteistöihin suunnitelmallisesti. Myös suunnittelemaniin korjauksiin on varattu määrärahaa.

Talon sisällä on rappusia.

- -tilat eivät ole esteettömät
- -pihan kunnostustöitä; aidan maalaus

- -siivous; vintti ja askarteluhuoneen siivous

Molempiin vakan toimitiloihin tullaan kesäksi 2023 asentamaan useita ilmalämpöpumppuja / ilmanviilentimiä lämpötilojen tasaamiseksi.

Ominaisuuksista voisi nostaa vielä esiin varhaiskasvatuksen toimipaikan käytössä olevien nykyisten tilojen riittävyyden tulevaisuuden tarpeisiin. Tätä kysyttiin käyttäjäkyselyssä erillisellä kysymyksellä, jossa vastaajaa pyydettiin antamaan arvio. Viidennes (26 %) kaikista vastaajista arvioi, että nykyiset tilat riittävät tulevaisuuden tarpeisiin. Kuntataustaiset vastaajat arvioivat tilojen riittävyyden negatiivisemmin. Peräti 33 % kuntataustaisista käyttäjäkyselyyn vastanneista arvioi, että tilat riittävät tulevaisuuden tarpeisiin erittäin huonosti (12 % kuntataustaisten vastauksista) tai melko huonosti (21 % kuntataustaisten vastauksista).

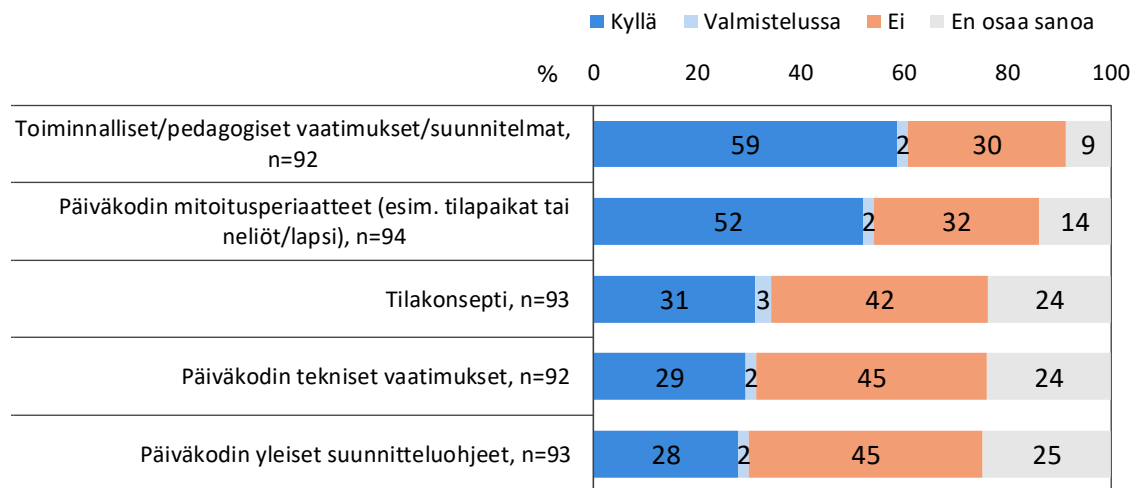
Yritystauksiset käyttäjävastaajat arvioivat tilojen riittävyyden positiivisesti, peräti 51 % vastaajista arvioi riittävyyden erittäin hyväksi ja 28 % melko hyväksi. Yhdistys ja säätiötaustaisilla erittäin hyvin ja melko hyvin vastauksia oli 75 % vastauksista.

6.4 Varhaiskasvatuksen rakennuksien suunnittelua ja rakentamista ohjaavat ohjeet

Kuvassa 47 tarkastellaan varhaiskasvatuksen järjestäjien laatimia rakennusten suunnittelua ja rakentamista ohjaavia ohjeita. Enemmistö kyselyyn vastanneista varhaiskasvatuspalveluntuottajista ei ole laatinut päiväkodin yleisiä suunnitteluohjeita tai teknisiä vaatimuksia rakennusten suunnitteluun.

Keskimäärin kolmannes kyselyyn vastanneista palveluntuottajien edustajista on laatinut päiväkodin yleiset suunnitteluohjeet, päiväkodin tekniset vaatimukset ja tilakonseptin. Noin puolet vastaajista ei ole laatinut lainkaan edellä mainittuja ohjeita. Noin viidennes vastaajista ei osannut sanoa, onko ohjeita laadittu.

Vastaajaryhmä: kaikki vastaajat

Kuva 47 Varhaiskasvatus palveluntuottajien kyselyyn vastanneiden vastaukset varhaiskasvatuksen rakennusten suunnittelua ja rakentamista ohjaavista ohjeista. N=92–94, jakaumat prosentteina

Omasanaisista vastauksista suunnitteluohjeisiin pari esimerkkiä:

”Varhaiskasvatuksella ei ole käytössä kohdassa 20. kysyttyjä dokumentteja. Kaikki määritykset perustuvat tarveselvityksissä kuvattuihin vaatimuksiin/toiveisiin/tarpeisiin. Nämä määrittelevät sitten lopullisesti toteutuksen.”

” Suunnitteluohjeena käytämme Tampereen kaupungin päiväkotien suunnitteluohjetta.”

6.5 Varhaiskasvatuksen uudisrakennukset

Kyselyyn vastanneista palveluntuottajista 24 ilmoitti toteuttaneensa varhaiskasvatuksen uudisrakennuksen tai rakennuksia vuoden 2017 jälkeen. Tähän kysymykseen vastanneista 19 edusti kunnallista varhaiskasvatuksen palveluntuottajaa ja 5 yrityksiä, yhteisöjä tai säätiötä.

Ilmoitettujen uudisrakennusten lukumäärä oli 114 rakennusta ja rakennukset sijoittuvat 19 paikkakunnalle. Näihin uudisrakennuksiin sijoittui 2 970 tilapaikkaa.

Päiväkodin mitoitusperiaatteet vaihtelivat 6–14 hym²/lapsi. Kuntien, yritysten ja yhdistysten/säätiöiden välillä ei ollut merkittäviä eroa mitoitusperiaatteissa.

Pienimmät palveluntuottajan uudisrakennusten laajuudet olivat 250 brm² ja suurimmillaan kunnallinen palveluntuottaja oli rakentanut yhteensä 12 100 brm² edestä varhaiskasvatuksen uudisrakennuksia/tiloja. Yhteensä kunnat, yritykset, yhdistykset ja säätiöt olivat rakentaneet vuoden 2017 jälkeen yhteensä 30 669 brm²

Uudisrakennuksen toteuttaneilta kysyttiin, toteutuivatko varhaiskasvatuksen tilat mitoitusperiaatteen mukaisina. Suurin osa rakennuksista oli vastaajien mukaan toteutunut periaatteiden mukaisina (taulukko 14). Pari hanketta oli totutettu suurempana ja pari pienempänä.

Taulukko 14 Toteutuivat varhaiskasvatuksen tilat mitoitusperiaatteen mukaisina

Toteutuivatko varhaiskasvatuksen tilat mitoitusperiaatteen mukaisina:	n	Prosentti
Kyllä, suurin piirtein.	24	85,7%
Ei, tilat toteutettiin mitoitusperiaatetta pienempänä.	2	7,2%
Ei, tilat toteutettiin mitoitusperiaatetta suurempana.	2	7,1%

Vastaajat arvioivat, että nykyiset tilat riittävät päiväkotitoimintaan pääasiassa hyvin. Yrityksistä ja yhdistyksistä lähes kaikki vastaajat arvioivat, että tilat riittävät päiväkotitoimintaan joko melko tai erittäin hyvin. Kunnallisissa päiväkodeissa keskimäärin viidennes vastaajista arvioi, että tilat riittävät tällä hetkellä melko huonosti.

Kyselyssä koottiin tietoa myös siitä, miten nykyiset tilat riittävät tulevaisuuden toimintaan. Kunnissa keskimäärin kolmannes vastaajista arvioi, että tilat riittävät tulevaisuuden toimintaan melko tai erittäin huonosti. Yrityksissä ja yhdistyksissä tilojen arvioidaan riittävän toimintaan myös tulevaisuudessa kohtuu hyvin. Yrityksistä vain noin 10 % arvioi, että tilat eivät riitä tulevaisuuden tarpeisiin.

6.6 Vapaasta sanasta poimittuja hyviä ja huonoja kokemuksia ja havaintoja

”Yllätyksenä tuli miten haastavat hankkeet oli. Arkkitehdit ei kovin perehtyneitä alaan, omaa aikaa meni tuhattomasti. Valmistumisen jälkeen ongelmia rakennuksissa ollut aivan liian paljon.”

”Varhaiskasvatuksen tiloja rakentaessa olisi oltava RT-kortti vahvempi määritelmävarhaiskasvatuksen tiloihin. Päiväkodin tiloihin on olemassa ohjeita, hyvän suunnittelun ja rakentamisen pohjaksi. Mutta sain rakennusprojekti aikana kuulla usein, että nämä on ohjeita ne eivät velvoita tekemään asioita tietyllä tavalla. Meillä on nyt yhden ryhmät tiloista 2/3 osaa väestötiloissa, jolloin suositus että tiloihin saataisiin 11% luonnon valoa ei toteudu. Toisessa tilassa ei ollenkaan luonnon valoa.

Lasten ulkoeteisen vaatesäilytys ei tue lasten omatoimisuutta, koska aikuisetkaan eivät ylety laittamaan vaatteita naulakkoihin, neuvottelutila / henkilökunnan taukotilaan sopii juuri neljä henkeä kerrallaan. Esiopetus toimii yhdessä luokassa ja heillä ei ole omia wc-tiloja lähellä. Meillä on hyvin sokkeloiset ja ovia paljon sisältävät tilat. Isommat lapset yli 3-vuotiaat käyvät kolme kertaa päivässä koulun ruokalassa syömässä, matka on pienille pitkä.

Halvalla ei hyvää saa. Pihamaan suunnittelu on tehty niin, että lisää valvojen tarvetta pihassa, kulmien ja porttien vuoksi, ryhmien yhteisöllisyys toiveita ei olla kuunneltu.”

”Olemme olleet tyytyväisiä uusien päiväkotien soluratkaisuihin. Isokin päiväkotitakaa turvallisen tunteen lapsille, saa olla omassa ryhmässä, mutta yhteistilat mahdollistavat monipuolisen työskentelyn.”

”Neliöistä ei ole tarkkaa tietoa. Laskemme 7 m²/lapsi. Rivitalossa sijaitseva päiväkotimme on saneerattu kokonaan päiväkodin käyttöön (5 ryhmälle) ja on toimiva. Uudehkossa yhtenäiskoulussa on toimivat tilat kahdelle eskariryhmälle. Väliaikaisista tiloista (rivitalossa) ollaan luopumassa, sillä toisen kunnallisen päiväkodin saneeraus on aloitettu vanhaan hirsitaloon. Tilat kahdelle ryhmälle tulevan toimintakauden aikana.”

7 Johtopäätökset

7.1 Yleisiä havaintoja

Varhaiskasvatuksen tiloihin ja rakennuksiin kohdistuvan käsitteistön käytössä on havaittavissa suurta epävarmuutta. Osa käsitteistä ei ole vakiintunut arkikäyttöön, saati että ymmärrys käsitteistä olisi yhtenevää varhaiskasvatuksen parissa ja sen kanssa työskentelevien kesken. Kyselyn lähdettyä maailmalle sai kysymyslomakkeessa yhteyshenkilöksi mainittu henkilö vastata koko kyselyn aukioloajan puheluihin ja sähköpostiviesteihin, joissa kysyttiin mm. mitä tarkoitetaan tilapaikalla tai toimipaikalla, mitä tarkoitetaan pedagogisella suunnitelmalla, onko se sama kuin varhaiskasvatussuunnitelma jne.

”Annan palautetta kyselyn laatijalle. Osa kysymyksistä oli hyvin hankalia ymmärtää. Monessa kohtaa joutui pähkäilemään, mitä asiaa kysymyksellä tarkoitetaan. Kyselyyn oli vaikea vastata.”

Varhaiskasvatuksen puolella tarkkojen, yhdessä toimipaikassa olevien lapsien määrän määrittely on vaikeaa. Lapsia tulee ja menee, he vaihtavat hoitopaikkaa ja -muotoa, siirtyvät ns. pienten ryhmästä ns. isojen ryhmään, osa on kokopäivän ja osa vain osan aikaa hoidossa. Laskennalliset lapset, henkilökumäärään perustuvat lapset, tilapaikkoihin perustuvat lasten määrät ja vielä ryhmien ja erityislasten määrät ja ryhmien lasten määrän kertoimet henkilöstömitoituksessa muodostavat tilanteen, että kysyttäessä montako lasta päiväkodissa on, vastaajan asemasta riippuen, vastaukset vaihtelevat merkittävästi toisistaan. Tästä syystä on myös oma haasteensa rakennushankkeen alussa, että kaikki lapsimääräkäsitykset saadaan puristettua yhteiseksi ymmärrykseksi rakennuksen tulevasta käyttäjämäärästä.

7.2 Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten määrällinen ja laadullinen tarkastelu

Varhaiskasvatustoimipaikkojen ja rakennusten määrällisen ja laadullisen tarkastelun pohja-aineistona oli mm. Tilastokeskuksen tilasto ”Varhaiskasvatustoimipaikkojen rakennukset kunnittain ja maakunnittain 31.12.2021, muuttujina käyttötarkoitus, valmistumisvuosi, rakennustapa, kantava rakennusmateriaali (runkomateriaali) ja yksikkö (lkm, m2)”. Käytössä oli myös vastaavat tilat yksityisistä palveluntuottajien rakennuksista.

Käytössä olleiden aineistojen perusteella ei ole mahdollista luoda käsitystä, paljonko varhaiskasvatuksella Suomessa on todellisuudessa käytössään tilaa. Ongelma juontaa juurensa rakennusluvan hakuvaiheeseen, jossa hakija ilmoittaa mm. rakennuksen pääkäyttötarkoituksen. Mikäli varhaiskasvatuksen tiloja rakennetaan pääkäyttötarkoitukseltaan esimerkiksi asuintalon yhteyteen, varhaiskasvatuksen tiloja ei eritellä erikseen, niin että ne tilastoituisivat pääkäyttötarkoituksesta poikkeavaksi tilakokonaisuudeksi. Rakennusluvassa ilmoitetut rakennusta kuvaavat tiedot siirtyvät suoraan Tilastokeskukselle, ilman sitä, että muut kuin pääkäyttötarkoituksen mukaiset eriteltyt laajuustiedot näkyisivät Tilastokeskuksen tilastoissa. Aineiston perusteella voidaan tarkastella näitä rakennuksia kokonaisuuksina. Tietoa varhaiskasvatuksen tilojen pinta-aloista ei saada eriteltyä rakennuksen kokonaispinta-alasta.

Toinen havainto oli, että lähtötiedoissa ei ollut tietoa tilapaikkojen määristä. Toimipaikkojen ja rakennusten käyttäjämääriä ei voitu tarkastella erikseen, eikä käyttää osana tilojen määrällistä tai laadullista arviointia.

Julkisessa keskustelussa on viime vuosina noussut esiin varhaiskasvatuksen yksiköt, jotka toimivat tiloissa, joille ei ole myönnetty varhaiskasvatuksen statusta rakennusluvan kautta. On syytä olettaa, että tällaiset ”piilopäiväkodit” sijaitsevat muissa kuin rakennusluokituksen 081 Varhaiskasvatuksen rakennuksissa. Asian tarkempi selvittäminen vaatisi syvemmän kuntatason tarkastelun.

Luvun 3. tilastoaineiston perusteella voidaan tehdä pari nostoa. Aineiston perusteella rakennusten keskimääräisen koko on kasvanut. 2000-luvulla kunnallisten varhaiskasvatuksen rakennusten keskimääräinen kerrosala on lähes tuplaantunut. Myös yksityisten rakennusten keskimääräinen koko on kasvanut.

Yksityisten varhaiskasvatuksen toimipaikkoja sijaitsee kunnallisia merkittävästi enemmän muissa rakennuksissa kuin 081 varhaiskasvatuksen rakennuksissa. Toisaalta aineiston perusteella ei ole mahdollista arvioida, onko tilat päiväkotikäyttöön soveltuvia tai millaista lasten toiminta- ja oppimisympäristön laatua tilat edustavat.

On siis erittäin harmillista, että näitä varhaiskasvatuksen tilojen tilapaikkamääriin ja pinta-aloihin perustuvia vertailuja ei pystytty käyttöösi olevien kansallisten tilastotietojen perusteella tekemään.

7.3 Yhteenveto varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevista määräyksistä ja ohjeista

Varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvässä lainsäädännössä on melko niukasti viitteitä oppimisympäristöihin ja rakennusten ominaisuuksiin. Muuta, kuin tilojen turvallisuutta tai terveellisyyttä sääntelevää, fyysiseen oppimisympäristöön liittyvää sääntelyä ei ole juuri lainkaan. Oppilaitosten turvallisuuden ja terveellisyyteen liittyviä seikkoja on jonkin verran löydettävissä terveydenhuoltoon liittyvästä lainsäädännöstä, mutta kyse on yleisen tason vaatimuksista. Fyysisten oppimisympäristöjen turvallisuuden tai terveellisyyteen liittyviin määritelmiin tai erityispiirteisiin ole lainsäädännöllä otettu kantaa.

Vaikka vaatimus fyysisesti turvallisesta oppimisympäristöstä toistetaan lainsäädännössä useasti, säännöstä ei kuitenkaan ole lainsäädännöllä, ohjeilla tai määräyksillä juuri konkretisoitu. Siten se, mitä fyysinen turvallisuus päiväkotitai kouluympäristössä käytännössä tarkoittaa jää alemman tason säädösten, RT-ohjeistuksen ja kuntien omien ohjeiden varaan. Tämä on lakitekstille tyypillinen ominaisuus: olla ajallisesta kontekstista riippumaton ja riittävän yleispätevä. Lain rinnalla on ajassa elävät ja helpommin päivitettävät muut ohjeet ja tavoitteet.

Turvallisuus- ja terveysvaatimuksia sisältyy muun muassa valtioneuvoston asetukseen työpaikkojen turvallisuus- ja terveysvaatimuksista (577/2003). Asetus on laajasti fyysisen ympäristön turvallisuusvaatimuksia konkretisoiva. Se sisältää vaatimuksia esimerkiksi valaistuksesta ja paloturvallisuudesta. Vaatimukset koskevat päiväkotirakennuksia henkilökunnan työpaikkoina.

Suunnittelussa huomioidaan enenevässä määrin terveellisuuden ohella ilmastonmuutoksen riskeihin ja kiertotalouden haasteisiin valmistautuminen. Valmistautumisella tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi varautumista sääolosuhteiden muutoksiin, lämpöaaltoihin sekä mahdollisten rankkasateiden aiheuttamiin tulviin. RT-ohjekorteissa on terveellisyys ja turvallisuus huomioitu laajasti äskettäin valmistuneessa RT-ohjekortissa: RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu.

Rakentamiseen liittyvä kotimainen lainsäädäntö koskee tyypillisesti kaikkia rakennuksia, eikä lainsäädännön tasolla ole pääsääntöisesti annettu eri määräyksiä eri tilojen rakentamisesta. Rakentamista

koskevat säännökset ja rakennuksille säädetty vaatimukset koskevat näin ollen myös varhaiskasvatuksen tiloja. Suunnittelun tukena toimivat rakennustietosäätien RT-ohjekortit ja Suomen Rakennusmääräyskokoelma. Tässä tilanteessa korostuu yksittäisen suunnittelijan vastuu päivittää omaa osaamistaan ja olla tietoinen varhaiskasvatuksen tiloja suunnitellessaan tiloihin ja toimintaan liittyvistä pedagogisista sekä arkkitehtonisista tavoitteista.

Arkkitehtikoulutuksessa on aina huomioitu opetuksessa muutama rakennustyyppi, jonka suunnitteleminen on harjoiteltu jo opiskeluaikana: asunnot ja päiväkodit. Tämä varmistaa sen, että nuorilla arkkitehteilla on hyvät valmiudet ko. rakennustyyppien suunnitteluun.

Nykyisessä varhaiskasvatuksen rakennusten tilaus- ja toteutusprosessissa ei huomioida konkreettisten ohjeiden rinnalla rakennusten kokemuksellisia ja elämyksellisiä tavoitteita. Voidaan myös pohdita, onko lasten erityisryhmät huomioitu tilaohjeistuksessa riittävästi.

Päiväkodit ovat usein asuinalueen ensimmäinen tai ainoa julkinen rakennus. Uudelle asuinalueelle muuttaneiden perheiden lapset menevät ensin päiväkotiin ja jatkavat myöhemmin alueen kouluun. Kun asuinalueen elinkaari on vaiheessa, jossa alueen väestö on vanhentunut eikä päiväkodille ole enää käyttöä, olisi hyvä, jos päiväkodin suunnitteluvaiheessa olisi huomioitu rakennuksen helppo muuttaminen esim. alueen toimintakeskukseksi tai vanhusten palveluasunnoiksi. Pienenevät ikäluokat ja lasten määrän väheneminen tulisi huomioida tulevissa varhaiskasvatuksen tilakonsepteissa. Suunnittelussa arkkitehtoninen yleispätevyys ja muunneltavuuden mahdollistava rakenne ovat muuntojoustavuuden toteutumisen edellytyksiä.

7.4 Varhaiskasvatuksen rakennuksia ja tiloja koskeva kansallinen tutkimuskatsaus varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ja päiväkotirakennuksia koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin

Varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilaselvityksen yhtenä tehtävänä oli kartoittaa viime vuosina varhaiskasvatuksen tiloja ja rakennuksia koskevat tutkimukset ja oppinnäytteet. Varhaiskasvatuksen tiloja ja rakennuksia on tarkasteltu oppinnäytteissä jonkin verran viime vuosikymmenen aikana.

Keskeinen havainto on, että oppinnäytteissä oppimisympäristö luo lähinnä viitekehysten, jonka sisällä tarkastellaan varhaiskasvatustyksikköjen toimintakulttuuria, työn ja työkuulttuurin muutosta, vuorovai-
kutusta ja vastaavia tekijöitä. Arkkitehtuurin puolella diplomitöiden aiheena ovat olleet pääsääntöisesti yhden päiväkotirakennuksen suunnitelman laatiminen ja tutkiminen.

Sillanpään (2021) väitöskirjasta voidaan nostaa tämän selvityksen tematiikkaan liittyvä havainto, jonka mukaan tilallinen murros on kaventanut lasten ulkotilaa, laajentanut sisätilojen leikkitiloja ja siirtänyt keittiötilat lasten ulottumattomiin. Neliöiden määrä lasta kohden on lisääntynyt.

7.5 Katsaus päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelun kehittymisestä.

Varhaiskasvatuksen palveluntuottajakyselyyn vastanneista noin puolet kertoi, että heillä on olemassa varhaiskasvatuksen rakennusten suunnittelun ohjauksen tueksi laadittu toiminnalliset ja pedagogiset vaatimukset tai tilamitoitukseen liittyvät ohjeet. Huomion arvoista tulosten perusteella on se, että varsinaista rakennussuunnittelua varten on vain joka kolmannella vastaajalla jokin ohje.

Kyselyn tuloksista havaitaan, että vastaajien kunnissa päiväkotien suunnitteluun on osoitettu vain harvoissa tapauksissa tilaajapuolen ohjeistusta. Useimmissa tapauksissa varhaiskasvatussuunnitelma ja joitain pedagogisia tavoitteita on ollut käytettävissä rakennushankkeen alkuvaiheessa, mutta

tekniisiä ja/tai arkkitehtonisia ohjeita kyselyn vastausten mukaan ei ollut laadittu. Tämän vuoksi on hyvin tärkeää, että Suomessa julkaistaan RT-ohjeiden kaltaisia neutraaleja ja riippumattomia ohjeita varhaiskasvatuksen rakennusten suunnitteluun liittyen. Yleisesti hyväksytyt ohjeet mahdollistavat suunnitelmiin laatua ja sen, että ratkaisut ovat riittävän yleispäteviä ja aikaa kestäviä omistusmuodosta riippumatta.

Rakennusten suunnitteluun ja tilaamista koskeviin kysymyksiin annettujen vastausten variaatio oli suurta ja voidaan tulkita, että kysymyksissä olleita käsitteitä on ymmärretty monella eri tavoilla. Tämän takia kyselyn eräitä vastauksia ja tuloksia, kuten tilapaikkoihin ja laajuustietoihin liittyviä tuloksia, on mahdoton tulkita yksiselitteisesti. Vastauksista ei myöskään voida arvioida ao. rakennusten soveltuvuutta varhaiskasvatuksen käyttöön.

7.6 Lopuksi

Selvityksen tehtävänä oli luoda katsaus varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilaan. Alle 2-vuotiaiden lasten osuus varhaiskasvatuksessa on kasvanut parin viime vuoden aikana. Yhteiskunnan suhdanteet ja työllisyys vaikuttavat varhaiskasvatuksen palvelutarpeen kehittymiseen. Kolmannes kuntataustaisista käyttäjäkyselyn vastaajista esitti huolen toimipaikan käytössä olevien nykyisten tilojen riittävydestä tulevaisuuden tarpeisiin.

Vastaukset kuvastavat tämänhetkistä vastaajien käsitystä tiloihin liittyvistä ongelmista. Mikäli syntyvyyden lasku jatkuu tulevina vuosina, vaikutukset varhaiskasvatuksen palvelutarpeisiin ovat huomattavia. Lapsiryhmät pienenevät ja toimipaikkakohtainen tilantarve laskee. Yhtäällä voi syntyä pulaa varhaiskasvatuspaikoista, kun samaan aikaan toisaalla voi syntyä varhaiskasvatustilojen ylikapasiteettia.

Tilanne voi nykyisestään kärjistyä. Suomeen voi syntyä laajoja alueita, joissa päiväkodit ovat tyhjiä, vailla käyttöä ja samanaikaisesti väestökasvun alueilla podetaan kroonista puutetta tiloista. Tulevaisuuden suurin haaste on lapsimäärän väheneminen ja siitä seuraavat vakavat ongelmat.

Jatkotoimenpiteiksi esitetään:

- Fyysisiä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä koskevien ohjeiden päivittämistä tulevaisuuden haasteisiin (ilmastonmuutos ja lapsimäärään väheneminen).
- Osana rakennushanketta tulee laatia erillinen pedagoginen suunnitelma, jossa selvennetään suunnittelua varten rakennuksen toiminnallisia tavoitteita.
- Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä, -rakennuksia ja ylläpitoa koskevaa tieteellistä tutkimusta tulee lisätä.
- Varhaiskasvatuksen rakennuksia ja tiloja koskeva käsitteistö ja tilastointi tulee selkeyttää ja selvityksessä havaitut puutteet korjata.

7.7 Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriön Terveet tilat 2028 toimenpiteenä Opetushallitus toteutti **Joustavat, muunneltavat, monikäyttöiset ja turvalliset tilat** -toimenpiteeseen kuuluvan selvityksen varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten nykytilasta. Tehtävänä oli laatia 1) varhaiskasvatuksen tilojen ja rakennusten määrällinen ja laadullinen tarkastelu, 2) yhteenvedo varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja päiväkotirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevista määräyksistä ja ohjeista, 3) katsaus varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä ja päiväkotirakennuksia koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin sekä 4) katsaus päiväkotirakennusten ja tilojen suunnittelun kehittymisestä.

Kunnallisia päiväkotien toimipaikkoja oli 3 168 ja ryhmäperhepäiväkotien toimipaikkoja 297. Yksityisten palveluntuottajien toimipaikkojen vastaavat määrät olivat 1 011 päiväkotien toimipaikkaa ja 126 ryhmäperhepäiväkotien toimipaikkaa. Pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennukset rakennusluokkaan (081) kuului vuoden 2021 lopussa 1 554 rakennusta. Kunnallisia varhaiskasvatuksen rakennuksia oli 1 227 ja yksityisten palveluntuottajien rakennuksia 327.

Vain hieman yli puolet (52 %) varhaiskasvatuksen toimipaikoista sijaitsee pääkäyttötarkoitukseltaan varhaiskasvatuksen rakennuksissa. Kunnallisten ja yksityisten toimipaikkojen välillä on merkittävä ero siten, että yksityisten toimipaikoista 67 % sijaitsee muissa rakennuksissa.

Kunnallisia varhaiskasvatuksen rakennuksia on valmistunut eniten 1980–1994. Toinen huippu ajoittuu 2010-luvulle. Yksityisten uusien varhaiskasvatusrakennusten huippu ajoittuu 2010-luvulle.

Kunnallisten päiväkotirakennusten kokonaisala on kasvanut 1990-luvulta lähtien noin 800 kem²:stä yli 1 600 kem²:iin. Myös yksityisten palveluntuottajien rakennusten laajuudet ovat lähes kaksinkertaistuneet.

Käytössä olleiden aineistojen perusteella ei ole mahdollista luoda käsitystä, paljonko varhaiskasvatuksella Suomessa on todellisuudessa käytössään tilaa. Varhaiskasvatuksen tilojen tilapaikkamääriin ja pinta-aloihin perustuvia vertailuja ei pystytty käytössä olevien kansallisten tilastotietojen perusteella tekemään.

Varhaiskasvatuksen rakennusten suunnitteluun liittyvät lainsäädäntö, ohjeet ja vaatimukset ovat kohtuullisen hyvässä kunnossa. Lainsäädäntö sallii ja rajoittaa sopivassa suhteessa ja laajat RT-ohjeet ovat ajantasaiset. Yleisesti ottaen RT-ohjeet tunnetaan hyvin ja lisäksi eräät kunnat ovat laatineet omia suunnitteluohjeita.

Varhaiskasvatuksen rakennuksia ja tiloja koskevia opinnäytteitä on laadittu jonkin verran, mutta näkökulma on usein jokin muu kuin fyysinen tila tai oppimisympäristö. Itse rakennusta on tutkittu todella vähän.

Turvallisuus ja terveellisyys korostui kyselyn vastauksissa, lainsäädännössä sekä kuntien omissa tilaaja- ja suunnitteluohjeissa. Varhaiskasvatuspalvelun tuottajakohtaista rakentamista ohjaavaa ohjeistusta, kuten yleisiä ja teknisiä suunnitteluohjeita sekä toiminnallisia tilakonsepteja oli laadittu alle kolmanneksella kyselyyn vastanneista.

Liite 1 Varhaiskasvatuksen tilojen suunnittelua ja ylläpitoa ohjaavasta lainsäädännöstä, asetuksista ja määräyksistä analysoinnin kohteena olivat seuraavat lait, asetukset ja määräykset:

Asetus pelastustoimesta (407/2011)
Elintarvikelaki (23/2006)
Esiopetuksen osalta perusopetuslaki (628/1998), myöhemmin POL (682/1998)
Hissiturvallisuuslaki (1134/2016)
Jätelaki (646/2011)
Kemikaalilaki (599/2013)
Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011 (RT TEM-21534, KH TEM-10635, LVI TEM-00489)
Kuntalaki (410/2015)
Laki nuorista työntekijöistä (998/1993)
Laki pelastustoimen laitteista (10/2007)
Laki räjähdysvaarallisissa tiloissa käytettäväksi tarkoitettujen laitteiden ja suojausjärjestelmien vaatimustenmukaisuudesta (1139/2016)
Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005)
Laki yksityisistä sosiaalipalveluiden tuottajista (922/2011)
Lastensuojelulaki (417/2007)
Liikuntalaki (390/2015)
Maankäyttö- ja rakennusasetus (895/1999)
Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus varhaiskasvatuksen yksityisen palveluntuottajan ilmoitusmenettelystä (772/2018)
Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
Pelastuslaki (379/2011)
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 (POPS 2014)
Perusopetusasetus (852/1988), myöhemmin POA (852/1998)
Sisäasiainministeriön asetus pelastustien merkitsemisestä (1384/2003)
Sisäasiainministeriön asetus rakennusten poistumisreittien merkitsemisestä ja valaisemisesta (805/2005)
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/2015)
Suomen rakentamismääräyskokoelma
Sähköturvallisuuslaki (1135/2016).
Terveydenhuoltolaki (1326/2010)
Terveydensuojeluasetus (1280/1994)
Terveydensuojelulaki (763/1994)
Terveydensuojelulaki (763/1994)
Työturvallisuuslaki (738/2002)
Valtioneuvoston asetus nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä (475/2006)
Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012)
Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 2017/241
Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus- ja terveysvaatimuksista (577/2003)
Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvamerkeistä ja niiden vähimmäisvaatimuksista (685/2015).
Valtioneuvoston asetus työvälineiden turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta (403/2008)

Valtioneuvoston asetus vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta (685/2015)
Valtioneuvoston asetus vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 27/2016
Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)
Valtioneuvoston asetus väestönsuojista (408/2011)
Varhaiskasvatustilalaki (540/2018)
Varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus).
Ympäristöministeriön asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta 1007/2017 (RT RakMK-21759, KH RakMK-10794, LVI RakMK-00626)
Ympäristöministeriön asetus rakennuksen ääniympäristöstä 796/2017 (RT RakMK-21760, KH RakMK-10795, LVI RakMK-00627)
Ympäristöministeriön asetus rakennusten kosteusteknisestä toimivuudesta 782/2017 (RT RakMK-21738, KH RakMK-10784, LVI RakMK-00615)
Ympäristöministeriön asetus uuden rakennuksen sisäilmastosta ja ilmanvaihdosta 1009/2017 (RT RakMK-21752, KH RakMK-10791, LVI RakMK-00623)
Ympäristönsuojelulaki (527/2014)

Lisäksi selvityksen laadinnassa on hyödynnetty seuraavia asiakirjoja ja kuntien julkisia aineistoja:

Opetus- ja koulutussanasto (OKSA) 2. laitos Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:10.

RT 103083 Päiväkotien suunnittelu
RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu
RT 103079 Perusopetuksen tilat. Rakennushankkeen valmistelun lähtökohtia
RT 94-11254 Ammattikeittiöt
RT 103294 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Ulkotilojen suunnittelu
RT 103563 Ulkoleikkipaikat
RT 103082 Perusopetuksen tilat. Sisustussuunnittelu
Ympäristöministeriön ohje rakentamisen suunnittelutehtävien vaatimusluokista YM1/601/2015

Espoon seudun ympäristöterveys: Pääperiaatteet ja ohje 2021. Päivähoito- ja kerhotilat.
Helsinki. Päiväkodin käsikirja. Päiväkotien tilasuunnittelun Helsingissä. Ohjeita ja esimerkkejä tilasuunnittelun pohjaksi.
Hyvinkään kaupungin terveydensuojeluohje 2. Päivähoito- ja kerhotilojen suunnittelu ja perustaminen.
Jyväskylän kaupunki ohje. Ympäristöterveydenhuolto. Lasten päivähoitotilojen suunnitteluohje.
Kaarinan kaupunki. Koulu- ja päiväkotirakennuksen suunnitteluohje.
Kokkolan kaupunki. Ohjeita lasten päivähoitotilojen/varhaiskasvatustilojen suunnitteluun.
Kuopion kaupungin päiväkotikonsepti.
Lappeenrannan kaupunki. Lasten päivähoitotilojen suunnitteluohjeita.
Oulu. Suunnitteluohjeita päiväkodin perustamiseen.
Porvoon kaupungin päiväkotipihojen suunnitteluohje. AMK opinnäytetyö.
Rovaniemi. Päiväkodit. Lasten päivähoitotilojen suunnitteluohje.
Tampere. Päiväkotien suunnitteluohje. 2020.
Turku. Ohje päiväkodin perustamiselle olemassa olevaan kiinteistöön.

Varhaiskasvatus suunnitteluohjeita						LIITE 2.
Nro	Kaupunki	Konseptin laitimisohje	Tekninen tilaajan ohje: korostuu turvallisuus, terveys ja pedagogiikka	Arkkitehti-suunnittelijan ohje	Onko lainsäädännön selkeyttämistä?	Muuta huomioitavaa
1	Helsinki	x		x	Laki, asetus, RT-kortit, standardit, ohjeet	Hankesuunnittelu ja arkkitehtisuunnittelu
2	Espoo	x	x		Laki, asetus, RT-kortit, standardit, ohjeet	Hankesuunnittelu ja kustannuslaskenta
3	Hyvinkää		x		Laki, asetus, RT-kortit, yleisiä ohjeita esim. lelujen säilytystiloja oltava riittävästi jne.	
4	Joensuu	x			Ei	Pedagogiikka ja konseptit
5	Jyväskylä		x		Laki, asetus, RT-kortit, tarkentavia ohjeita esim. saattoliikenteen, päiväkodin sijainnin osalta	
6	Kaarina		x		Yleinen - ei tarkkoja säädösviittauksia	
7	Kokkola		x		Laki, asetus, RT-kortit, tarkentavia ohjeita esim. puhtaanapidosta	
8	Kuopio	x		x	Ei	Pedagoginen ja suunnittelun näkökulma
9	Lappeenranta		x		Laki, asetus, RT-kortit, lainsäädännön toistoa	
10	Oulu		x		Laki, asetukset, ohjeet, RT-kortti valaistus	
11	Porvoo		x	x	Pihasuunnittelu?	Amkin lopputyö sis. laajan katasauksen
12	Pori	x	x		Laki, asetus	Pientä konseptuaalista otetta
13	Rovaniemi		x		Laki, asetus, RT-kortit	
14	Tampere	x	x	x	Lista minimivaatimuksista, ei suoria viittauksia lakeihin ja asetuksiin (oletus)	
15	Vaasa	x			Ei	pedagoginen ohje + turvallisuus
16	Turku		x		Minimi, ei suoria viittauksia lakiin, vaikka ohje nousee siitä käsin	Hyvin suppea, uusi ohje on tulossa 2023

OPINNÄYTTEET JA TUTKIMUKSET				LIITE 3.
Hakusanat: päiväko*, esiopetu*, varhaiskasvatu*				
(päiväkoti, päiväkodin, esiopetus, esiopetuksen - tilat, oppimisympäristö, rakennus, rakentaminen, peruskorjaus,				
Ylempi AMK -opinnäytetyö				
AMK -opinnäytetyö	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Päiväkotien ja ryhmäperhepäiväkotien sisäilman laatu : Kartoitus Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymän toiminta-alueella	Mikko Piippo	2010	Mikkelin ammattikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201005169411
Kyllä on mukava nähdä, millaisissa tiloissa lasta hoidetaan. Päiväkoti lapsen toimintaympäristönä	Jenni Kummu	2010	Kemi Tornio AMK	Microsoft Word - OPINN.YTETY. 2. versio sis.lyys.doc (theses.fi)
Päiväkotien kuntokartoitus hankesuunnitelmaan	Auli Hoffren	2011	Savonia-ammattikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201105127588
Päiväkoti Tuhkimon sisustussuunnitelma - päiväkodin pintamateriaalin suunnittelu	Sanni Jääskeläinen	2012	Savonia ammattikorkeakoulu	Savonia-ammattikorkeakoulu, opinnäytetyön pohja (theses.fi)
Mikrobivaurioituneiden rakenteiden tutkiminen : Rakenteesta otettava ilmanäyte tutkimusten apuna (tutkimuskohteena 2 päiväkotia ja 2 koulua)	Henna Kauppi	2013	Metropolia ammattikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304054024
Varhaiskasvatuksen muuttuvat tilat –leikki ja liike osaksi Pentinpellon arkea	Antti Kares	2013	Savonia ammattikorkeakoulu	https://www.theses.fi/bitstream/handle/10024/61259/Puoskari_Erja.pdf?sequence=1
Koulu- ja päiväkotirakennuksen suunnitteluohje - Kaarinan kaupunki	Markku Leinonen	2014	Turun ammattikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014060311501
Esteettisen oppimisympäristön merkitys	Liina-Maaria Lönnroth	2014	Tampereen ammattikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014053011128
Päiväkotien hygieniaselvitys Pohjois-Karjalan Ympäristöterveyden valvonta-alueella	Marko Sahioja	2017	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017113019039
Päiväkodin jätahuoltosuunnitelma : jätahuollon kehittäminen yksityisessä päiväkodissa	Reetta Haapasalo	2019	Turun ammattikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201904235764

OPINNÄYTEET JA TUTKIMUKSET				LIITE 3.
Hakusanat: päiväko*, esiopetu*, varhaiskasvatu*				
(päiväkoti, päiväkodin, esiopetus, esiopetuksen - tilat, oppimisympäristö, rakennus, rakentaminen, peruskorjaus,				
DIPLOMITYÖ	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Vilkkilänmäen päiväkotit : paikkoja lapsuudelle	Knuutila, Katariina	2015	Oulun yliopiston arkkitehtuurin yksikkö	http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201505261637
Vermonrinteen päiväkotit	Hulmi, Joonas	2015	Oulun yliopiston arkkitehtuurin yksikkö	http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201505231628
Päiväkoti Joensuun Kanervalaan	Tikka-Rissanen Vilhelmiina	2016	Oulun yliopiston arkkitehtuurin yksikkö	http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201609302865
Kirkkokedon päiväkotit	Ronkainen, Erkkari	2016	Oulun yliopiston arkkitehtuurin yksikkö	http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201612103241
Mahnalän ympäristökoulu & varhaiskasvatuksen ja peruskoulun oppimisympäristöt	Nokso, Maria	2016	Tampereen yliopisto, arkkitehtuurin koulutusohjelma, Rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tty-201605113963
Päiväkoti Taikametsä	Nukarinen, Anu	2015	Tampereen yliopisto, arkkitehtuurin koulutusohjelma, Rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tty-201508111511
Leikki ja lasten muu toiminta päiväkotiympäristöjen suunnittelussa	Määttä, Pekka	2018	Oulun yliopiston arkkitehtuurin yksikkö	http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201805311995
Päiväkotien uudet tilaratkaisut - kehitysideoita joustavista varhaiskasvatusympäristöistä	Lahdenpohja, Anu	2019	Tampereen yliopisto, arkkitehtuuri, Rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tty-201905101572
Tiloja lapsille : Päiväkoti Taka-Töölöön	Fagerström, Riinamari	2021	Tampereen yliopisto, arkkitehdin tutkinto-ohjelma, Rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202111028082
Päiväkoti Taka-Töölöön	Heikkilä, Jaakko	2021	Aalto yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Arkkitehtuurin laitos	http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-2021123011016
Päiväkoti Taka-Töölöön	Antti, Mikola	2021	Aalto yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Arkkitehtuurin laitos	http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-202206264219
Uudisrakennus kulttuuriympäristöön: Taka-Töölön päiväkodin yleinen arkkitehtuurikilpailu	Gronberg, Outi	2021	Tampereen yliopisto, arkkitehtuurin koulutusohjelma, Rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202110308026
Taikurinhattu nyt : Tilojen tunnelmia ja toiminnallisuutta Pietilöiden suunnittelemassa päiväkodissa	Alastalo Lumi	2021	Aalto yliopisto, arkkitehtuuri	https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/107979
Varhaiskasvatuksen tilat. Sisustusarkkitehtuurin merkitys turvallisten, terveellisten ja esteettisten tilojen suunnittelussa.	Taneli Ratas	2022	Aalto, kandityö	https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/118591/bachelor_Ratas_Taneli_2022.pdf?sequence=1

OPINNÄYTTEET JA TUTKIMUKSET				LIITE 3.
Hakusanat: päiväko*, esiopetu*, varhaiskasvatu*				
(päiväkoti, päiväkodin, esiopetus, esiopetuksen - tilat, oppimisympäristö, rakennus, rakentaminen, peruskorjaus,				
PRO GRADUT	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Lapsen toimijuus päiväkodin fyysisessä ja kulttuurisessa ympäristössä : eteisympäristö lapsen paikkana	Hokkanen, Pauliina	2011	Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus	http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2011061310994
Päiväkodin sisätilat liikunnallisena oppimisympäristönä	Kivelä Lotta	2014	Helsingin yliopisto	Päiväkodin sisätilat liikunnallisena oppimisympäristönä (helsinki.fi)
Lastenko tiloja? : päiväkotien tilasuunnittelun lähtökohtien yhteys tilasuunnittelussa korostuviin tekijöihin	Berg, Anniina	2017	Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus	http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201706152892
Varhaiskasvatusympäristö : tapaustutkimus päiväkotitiloista päiväkodin johtajien, lastentarhanopettajien ja arkkitehdin näkökulmasta	Vaajanen, Kati	2018	Tampereen yliopisto, pro gradu	Varhaiskasvatusympäristö : tapaustutkimus päiväkotitiloista päiväkodin johtajien, lastentarhanopettajien ja arkkitehdin näkökulmasta - Trepo (tuni.fi)
Avoin oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa. Mistä on kyse ja mikä vaikutus sillä on varhaiskasvatustyksiköiden toimintakulttuuriin Pirkanmaalla.	Södö, Terhi	2020	Pro gradu Tampereen yliopisto Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta 2020	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202010237446
Kotipesä - varhaiskasvatuksen joustava pedagoginen toimintaympäristö	Lilleberg, lida	2021	Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus	http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202106033420
VÄITÖSKIRJAT	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa	Merja Koivula	2010	Jyväskylän yliopisto	Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa (jyu.fi)
Varhaiskasvatuksen laadun ohjaus ja ohjauksen laatu	Kirsi Alila	2013	Tampereen yliopisto	Microsoft Word - Väitöskirja Alila 26 3 2013P AINOVERSIO.docx (tuni.fi)
Leikkien, havainnoiden, kannatellen Vertaisvuorovaikutusta vahvistava pedagogiikka varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä	Syrjämäki, Marja	2019	Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta	http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5555-9
Tila, lapsi ja toimijuus Lastentarha- ja päiväkotiarjen murrokset ja jatkuvuudet muistitietoaineistoissa	Sillanpää, Taina	2021	Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta	http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7451-2